

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

Mgr. Lucie Froňková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Edice a recepce díla K. V. Raise

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, DSc.

Autor práce: Mgr. Lucie Froňková

Studijní obor: Učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy

Učitelství dějepisu pro střední školy

Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 18. listopadu 2015

Ráda bych poděkovala všem, kteří byli nápomocni vzniku mé diplomové práce, především prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, DSc. za cenné rady a připomínky.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá prozaickou tvorbou K. V. Raise. Zkoumá vydání autorových románů a povídek na základě informací z *Lexikonu české literatury* a dalších bibliografií. Dále se zabývá recepcí těchto prozaických prací od jejich první publikace do roku 1945 (oporou pro vyhledávání jednotlivých recenzí je databáze *Retrobi*). Oba zkoumané jevy jsou vizuálně zpracovány do podoby grafů a tabulek a zároveň jsou zasazeny do širšího kontextu doby a autora života.

Klíčová slova: K. V. Rais, *Retrobi*, realismus, Kalibův zločin, Výminkáři, Pantáta Bezoušek, Zapadlí vlastenci, Západ.

Notice

This master's thesis focuses on the prosaic writing of K. V. Rais. It analyzes editions of novels and stories with the help of the *Lexikon české literatury* and the other bibliographies. It also deals with the receptions of this prosaic writing from the first publications up to the year 1945 (through the critiques founding by database *Retrobi*). Both the investigated phenomena are visually processed as graphs and tables. This phenomena are situated in the context of that period and author life.

Keywords: K. V. Rais, *Retrobi*, literary realism, Kalibův zločin, Výminkáři, Pantáta Bezoušek, Zapadlí vlastenci, Západ.

Obsah

I. Úvod	7
II. Realismus v románu s venkovskou tematikou	10
III. Raisovy venkovské kořeny	15
IV. Studium a počátek tvorby v následujících letech	22
V. Rais v Praze	26
VI. V novém století	30
VII. Válka a specifika roku 1918	32
VIII. Poválečné dozvuky	35
IX. Poslední román	36
X. Vzpomínky a další posmrtně vydaná díla	39
XI. Raisovy romány na filmovém plátně	44
XII. Překlady do cizích jazyků	45
XIII. Ideologie a „rasové typy“ v Raisově díle	49
XIV. Závěr	53
XV. Seznam pramenů a literatury	55
Internetové zdroje	55
Periodika	55
Encyklopedie, slovníky, lexikony	56
Sekundární literatura	57
Realistický román	59
XVI. Přílohy	60
Seznam příloh	60
Přílohy	62

I. Úvod

Cílem této diplomové práce je zmapovat prozaické dílo K. V. Raise a zjistit, jak se postupem času proměňovala jeho recepce. Základní přehled o prvních vydáních autorových románů a povídek poskytuje „*Lexikon české literatury*“¹. Nelze se zcela vyhnout ani Raisově tvorbě básnické a příležitostným příspěvkům, v nichž se vyjadřoval k nejrůznějším tématům, jako jsou praktické stránky učitelského povolání, přednášky o některých dalších osobnostech českého kulturního života a podobně. Zajímavým příkladem je mimo jiné Raisův příspěvek k debatě o Máchových vousech, o níž nás informuje Václav Cháb.² Tyto literární počiny však nestojí v centru zájmu předložené diplomové práce a tvoří pouze okrajovou složku, která však dovoluje nahlédnout hlouběji do světa autorovy tvorby.

Na základě informací ze zmíněného lexikonu se dovídáme, do jakých periodik autor přispíval, v kterých letech byly poprvé vydány jeho romány, rozsáhlejší povídky či povídkové soubory. Na základě těchto údajů začala autorka zpracovávat tabulky, mapující Raisovy práce.

K zaznamenání druhých a následujících vydání, která vyšla do roku 1945, byly použity i další soupisy Raisovy tvorby, především jeho personální bibliografie od Heleny Hudíkové,³ která byla vydána v souvislosti se 120. výročí Raisova narození koncem sedmdesátých let 20. století. Autorka řadí díla nikoli časově, ale abecedně podle jednotlivých titulů. Nechybí informace o žánrovém zařazení příslušného díla, ve většině případů také místo a rok vydání, vydavatel a počet stran. Zmiňuje ilustrátory a zařazení do ediční řady, pokud je to aktuální (například „*Kalibův zločin*“ byl prvním svazkem Raisových spisů, který vydávala od roku 1909 Česká grafická Unie, soubor veršů a povídek „*Doma*“ byl třetím svazkem Topičových Spisů pro mládež). V mnohých případech autorka uvádí údaje o prvním vydání některé prózy na pokračování v časopisech, avšak jindy mluví až o prvním vydání knižním. Soupisy bibliografií od jednotlivých autorů se liší, proto bylo nutné kontrolovat získané údaje a přiklonit se k nejpravděpodobnější variantě. Ke kontrole sloužily údaje v příslušných knihách (například Akademická knihovna Jihočeské univerzity vlastní téměř všechny

¹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, III/2 (P-Ř)*, Praha 2000, s. 1198-1203 (vedoucí redaktor Jiří Opelík).

² V. CHÁB, *Rais k debatě o Máchových vousech*, Národní osvobození 6, 1929, č. 353, s. 3.

³ H. HUDÍKOVÁ, *Karel Václav Rais: personální bibliografie*, Plzeň 1979.

svazky zmíněných Raisových spisů od České grafické Unie z počátku 20. století), databázích *Caslin*⁴ a *Retrobi*.⁵ Posledně zmiňovaná databáze je sice zaměřená na časopisecké články, ale na některých typech kartotéčních lístků se objevují rovněž údaje o roce a vydavateli recenzované knihy.

První bibliografie vydaných autorových prací vycházely ještě za Raisova života. Do desátého ročníku *Literárních rozhledů* svým seznamem přispěl Karel Nosovský.⁶ Rozdělil veškeré spisovatelovo dílo prostým způsobem na spisy a překlady, které Hudíková téměř nezmiňuje.

V pátém vydání sbírky „*Káča a jiné obrázky*“ z roku 1920 nalezneme obdobně zpracovanou bibliografii. Díla jsou řazena časově, v další části najdeme abecedně řazené romány a drobnější útvary, především povídky, vydané časopisecky. Vzhledem k tomu, že „*Káča*“ vyšla v České grafické Unii, nabízí rovněž informace o tom, do kterého svazku Raisových spisů byla ta která próza zařazena. Zajímavým doplňujícím údajem je datum vzniku rukopisu, které tak umožňuje srovnávat dobu vzniku díla s prvním vydáním. Tyto podrobnosti však jsou k dispozici pouze asi u padesátky děl, většinou povídek.

Tabulky č. 2 a 3 (vytvořené na základě databáze v programu Acces) zaznamenávají Raisovo dílo prozaické i básnické (řazené abecedně a časově), ačkoli se jistě nepodařilo dohledat všechna jeho díla beze zbytku. Co se týče typového zařazení děl, byly ponechány údaje z bibliografií (například „pohorský obraz“, ačkoli by se dílo dalo označit jako „román“), stejně tak je převzaté číslování jednotlivých vydání. Drobné články a jednotlivé básně, především z počátku tvorby, nejsou do tabulek zahrnuty, ale jsou zmíněny v textu samotném. Jednak by bylo příliš časově náročné dohledávat tyto krátké příspěvky v časopisech, jednak se ve většině případů nejedná o díla, která by přinášela to, co od Raise čekáme, tedy především venkovský realismus.

Databáze *Retrobi* je *Retrospektivní bibliografie české literatury* zaměřená na období 1770-1945, proto se i tato práce soustředí na zkoumání edice a recepce Raisova díla pouze do roku 1945. Původní lístkový katalog začal být zpracováván z podnětu České akademie věd a umění v průběhu druhé světové války, měl se však věnovat pouze krátkému časovému období let 1936-1945. Později došlo k rozšíření a od poloviny 50. let se pracovalo na excerpci materiálu o české literatuře z periodického

⁴ www.caslin.cz

⁵ retrobi.ucl.cas.cz

⁶ K. NOSOVSKÝ, *Bibliografie Karla Václava Raisa (1859-1926)*, *Literární rozhledy* 10, 1925/1926, s. 383-387.

tisku, který vycházel na českém území od počátků novodobé české literatury, tedy od konce 18. století. V současné době má kartotéka přibližně 1,75 milionu excerpčních lístků a k jejímu snazšímu využití přispěla digitalizace, která umožňuje volný přístup do katalogu.⁷

Excerpována byla celá řada časopisů a sborníků, například jmenujme *Besedu*, *Čas*, *Národní listy*, *Rozhledy* nebo *Vlast*. Některá ze zpracovaných periodik jsou rovněž dostupná online prostřednictvím digitální knihovny *Kramerius*.

Ani prostudování recenzí však nedává badateli jednoznačné odpovědi na otázky ohledně přijetí a obliby Raisova díla. Literární kritik bude dílo hodnotit jinými očima než individuální čtenář, u něhož bude hrát roli jeho vzdělání a příslušnost k určité společenské vrstvě. Ve stejném období proto mohou vycházet pochvalné recenze, zatímco jiný pozorovatel po prozkoumání výpůjčních katalogů některé z knihoven může dojít k závěru, že zájem o autora povážlivě klesá.

Roland Barthes, Michel Foucault a další začali ve druhé polovině 20. století prosazovat koncept destrukce autora.⁸ Zapomenout na osobnost pisatele a dobové okolnosti je však u venkovského realismu snad ještě obtížnější než u děl jiných směrů. Proto se tato práce nebude vyhýbat ani informacím o autorově životě a jeho působení v tehdejšímu kulturním kontextu. V letech svého dětství a mládí nasbíral Rais dostatek zkušeností s prostředím, v němž vyrůstal. Z těchto zážitků později bohatě čerpal při psaní svých próz, proto je nutné se zmínit o lidech, kteří ho na počátku života nejvíce ovlivnili (především otec a učitelé). Rysy těchto skutečných lidí pak můžeme najít u románových postav, stejně jako jakési celkové souznění s venkovským člověkem a pochopení pro jeho silné i slabé stránky, které autor dovedl tak mistrně vylíčit ve svých četných prózách.

⁷ <http://retrobi.ucl.cas.cz>

⁸ R. Barthes, *Smrt autora*, Aluze 10, 2006, č. 3, s. 75-77; M. Foucault, *Diskurs, autor, genealogie*, Praha 1994, s. 41-75.

II. Realismus v románu s venkovskou tematikou

O český venkov začaly projevovat zájem již osobnosti národního obrození.⁹ Navštěvovaly prosté obyvatelstvo, poslouchaly vyprávění předávaná ústní lidovou slovesností z generace na generaci a zaznamenávaly je.¹⁰ Kromě příběhů a písní je zajímaly také lidové zvyky a obyčeje, odívání a průběh lidových slavností a svátků. Ve vědeckější formě na ně navazovali pozitivističtí historikové. Za zmínku stojí především představitel české kulturní historie Čeněk Zíbrt.¹¹ Ačkoli jeho popisy lidových zvyků a slavností bez hlubší interpretace byly brzy překonány, někteří autoři z nich (nepříliš šťastně¹²) čerpají dodnes. Podobně popisné práce najdeme u Františka Bartoše¹³, Františka Vykoukala¹⁴ nebo Zikmunda Wintra.¹⁵ Z venkovského prostředí pocházela většina národních buditelů i dalších velkých osobností českého kulturního života 19. století, a proto není divu, že literáti začali zasazovat děje svých příběhů na venkov, který ovšem nebyl jen libovolnou a snadno zaměnitelnou kulisou, ale specifika života na vesnici se stala součástí děje.

Raisovou doménou byla realistická próza v podobě povídky, rozsáhlejší novely a románu. Tento žánr byl v českém prostředí velmi populární, což souviselo se zidealizovaným pohledem na venkov jako na kolébku českého národa, z níž vzešly velké osobnosti, které vzkřísily český jazyk. Když se ovšem na počátku 90. let Teréza Nováková (1853-1912) ptala, zda vesnice skutečně oplývá vyššími morálními hodnotami, většina autorů se přiklonila k názoru, že i venkov prochází krizí.¹⁶

Zmíněný realismus lze chápat dvěma způsoby. Můžeme jej brát jako obecnou tendenci, vyskytující se v literatuře odpradáвна. Umělecké dílo se vždy určitým způsobem vztahuje k našemu světu, tudíž do něj pronikají odrazy jeho prvků. Tento princip Platón nazývá mimezí, která však v jeho pojetí nemá pozitivní konotace, protože

⁹ Více k tomuto tématu např. M. HROCH, *Na prahu národní existence*, Praha 1999.

¹⁰ Zde je třeba odlišit sběratele typu Jana Jeníka z Bratřic, který lidovou slovesnost zaznamenával v surové podobě, a romantiky (František Ladislav Čelakovský, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben), jejichž snahou bylo sebraný materiál zbavit vulgarismů a zušlechtit jej v duchu vlastenectví.

¹¹ Č. ZÍBRT, *Staročeská svatba*, Praha 1929; TÝŽ, *Veselé chvíle v životě lidu českého*, Praha 2006, TÝŽ, *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk: Příspěvek ke kulturním dějinám českým*, Praha 1889 a další. Důležité jsou také Zíbrtovy příspěvky v Českém lidu, který rovněž založil.

¹² A. NAVRÁTILOVÁ, *Namlouvání, láska a svatba v české lidové kultuře*, Praha 2012; TÁŽ, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004.

¹³ Např. F. BARTOŠ, *Moravská svatba*, Praha 1892; TÝŽ, *Smrt a pohřeb. Dle zvykův a pověr lidu moravského*, ČMM 16, 1891, s. 281-287.

¹⁴ Např. F. VYKOUKAL, *Česká svatba*, Praha 1893.

¹⁵ Např. Z. WINTER, *Z rodiny a domácnosti staročeské*, Praha 1922.

¹⁶ J. LEHÁR a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2008, s. 363-370.

člověka vzdaluje od světa idejí. Ideje stojí na nejvyšší příčce, kterou si lze představit, zatímco náš svět, v němž žijeme, stojí o stupeň níže a je pouze nedokonalou nápodobou. Platón v podobenství o jeskyni, které rozpracovává ve své Ústavě, přirovnává odrazy z říše idejí do našeho světa ke stínům. Jsou-li entity tohoto světa pouze stíny, pak odrazy těchto stínů musí stát na nižší úrovni, protože se nacházejí ještě dál od ideálu. Právě přílišná vzdálenost od světa idejí je to, co v Platónových očích snižuje hodnotu umění. Umělecká díla nejsou ničím jiným než nedokonalými napodobeninami našeho světa - světa odrazů a stínů.¹⁷

Opačný názor na výrobky umělců zastává Aristoteles. Lidstvo podle něj pociťuje potřebu vytvářet umění. Právě při tvorbě se člověk může oprostít od pravidel našeho světa, svět umění nabízí daleko širší škálu možností, než by mu mohl nabídnout ten reálný.¹⁸

Podíváme-li se blíže na realismus ve druhém pojetí, zjistíme, že tento směr se rodí v polovině 19. století v souvislosti s rozvojem techniky a přírodních věd. Věda se pokouší oprostít od rozervanosti a rozporů romantismu, a proto odmítá vše, co se nedá ověřit a změřit pomocí smyslů. Podobnými principy se má řídit i literární tvorba, nehledat své hrdiny mezi výjimečnými individui, ale sáhnout po průměrných postavách, které by se daly zkoumat jako živé organismy v laboratoři. Émile Zola, nejvýznamnější představitel francouzského naturalismu, apeloval na ostatní autory, aby přistupovali k dílu jako patologové k mrtvole, což velmi dobře ilustruje způsob, jakým 2. polovina 19. století nahlíží na svět kolem sebe.

Především je třeba si uvědomit, že žádné dílo nenaplnuje všechny typické znaky určité poetiky. Již v období májovců lze realistické tendence zaznamenat v dílech spisovatelů, kteří bývají řazeni mezi autory romantismu a romantické rysy vykazují i díla, běžně označovaná jako realistická. Typickým příkladem je Božena Němcová a její *Babička*, v níž se prolíná romantizující pohled na mezilidské vztahy s realistickým zobrazením venkovského života. Velmi podobné tendence můžeme zaznamenat u Karoliny Světlé. Její *Vesnický román* popisuje na jedné straně příběh nešťastné, nenaplněné lásky, tolik typické pro romantismus, a na straně druhé zde nalézáme výjevy z reality venkovského života, například popis scény stínání kohouta.¹⁹

¹⁷ PLATÓN, *Hippias Větší; Hippias Menší; Ión; Menexenos*, Praha 2003, s. 79-93; PLATÓN: *Kleitofón; Ústava; Timaios; Kritias*, Praha 2003, s. 89-129, 343-376.

¹⁸ ARISTOTELES, *Poetika*, Praha 1929.

¹⁹ K. SVĚTLÁ, *Vesnický román*, Brno 2008, s. 56-66.

Nejpřednější místo mezi literárními žánry v 19. století zaujímá román. Velká plocha, s níž se zde pracuje, umožňuje značnou různorodost obsahovou, látkovou i motivickou, vedle hlavní dějové linie existuje prostor i pro řadu vedlejších příběhů.

Zatímco na jedné straně se stále více prosazuje tichá, soukromá četba jednotlivce, na straně druhé se čtení rozšiřuje do vrstev, kterým bylo donedávna odepřeno. Je zřetelně vidět, že fenomén čtenářství se v 19. století zásadním způsobem proměňuje, což se odráží mimo jiné i v rozsahu literárních děl. Jestliže naše současnost upřednostňuje knihy kratšího rozsahu a vytváří dokonce zkrácené verze mnohostránkových románových ság ze starší doby, pak 19. století pohlíželo na rozsáhlost díla jako na velký klad, ne-li na záruku kvality.

S nebývalým rozkvětem románu pak souvisí jeho rozrůžňování. Z hlediska kvalitativního nacházíme díla umělecky velmi oceňovaná a náročná, ale i triviální, určená širokým čtenářským vrstvám. Můžeme se setkat s romány dobrodružnými, společenskými, historickými, ba s celými románovými kronikami.²⁰

Tendence spisovatelů hledat inspiraci na venkově plyne mimo jiné i z faktu, že mnoho autorů (literatury jak konvenční, tak i triviální) z tohoto prostředí pocházelo. Karel Klostermann prožil dětství a mládí v Žichovicích mezi Sušicí a Horažďovicemi. Jindřich Šimon Baar se narodil v Klenčí pod Čerchovem. Jméno Karoliny Světlé je spojeno s Podještědím, stejně jako jméno Vlasty Javořické se Studenou u Telče. Bohumil Zahradník-Brodský působil řadu let v Ouběnicích. Josef Jahoda se z Havlíčkova Brodu přestěhoval do Polánek, zatímco Vlasta Pittnerová se naopak z venkova uchýlila do Prahy. Ačkoli většina její tvorby spadá až do pražského období, její mládí bylo spjato se Žďárskými horami (především s Polnou a Sazomínem), jejichž prostředí velmi dobře znala a popisovala je na stránkách svých knih.²¹

Felix Vodička, člen Pražského lingvistického kroužku a literární historik, rozdělil literaturu do tří skupin (viz *Schéma č. 1*). Podle tohoto dělení rozlišujeme literaturu elitní, konvenční a brakovou (triviální). Elitní literatura, jak napovídá sám název, je čtivem pro omezený okruh čtenářů, většinou se jedná o experimentální texty, které ve své době nevzbudí větší pozornost a jejich výlučnost a velikost je odhalena teprve v průběhu delšího časového úseku. Bývají psány nezvyklou formou a v době svého vzniku působí často provokativně, stejně jako jejich autoři. Patří sem díla jen

²⁰ Š. VLAŠÍN, *Slovník literární teorie*, Praha 1977, s. 322-326.

²¹ A. NOVÁK, *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*, Praha 1995.

několika málo vybraných pisatelů, jako je Karel Hynek Mácha, Otokar Březina nebo Franz Kafka.

Z hlediska kvantity mají tyto texty jen velmi malý podíl na celkovém objemu veškeré literární produkce. Vzhledem k jejich nadčasovosti a univerzální platnosti nejsou podobné texty vhodné pro zkoumání soudobého diskursu, protože se neprojevují jako typické produkty doby svého vzniku. Osobnosti českého národního obrození se snažily toto literární patro uměle zaplnit. Mnohé z jejich produkce bylo někdy až nesrozumitelné, než skutečně experimentální, originální a nadčasové.

Početnější, ale o stupeň níže stojící složku, tvoří literatura konvenční. Texty tohoto druhu bývají na dobré úrovni a jejich čtenáři se vykazují slušným vkusem. Vzhledem k šíři a objemu konvenční literatury nacházíme díla vysoké umělecké úrovně, k nimž se lidé vracejí i po desetiletích, stejně jako díla bestsellerového typu, která se po určitou dobu vyhřívají na výsluní čtenářského zájmu, ale následně jsou brzy zapomenuta (typickým příkladem z 19. století je Vítězslav Hálek, který se svými idylicky laděnými básněmi zažíval v 60. a 70. letech velký úspěch, ale už o několik desetiletí později se jeho obliba vyčerpala). Právě sem spadají autoři venkovského realistického románu, jako jsou Jindřich Šimon Baar, Karel Klostermann a další, ale především zkoumaný Karel Václav Rais.

Triviální literatura²² (třetí složka) je přístupná nejširší sféře recipientů a na knižním trhu se projevuje jako nejpočetnější skupina, která slouží většinou k jednorázové konzumaci. Málokdy má čtenář potřebu se k takovýmto knihám vracet, protože všechna díla určitého typu jsou si podobná. Autoři píšou dostatečně srozumitelně, až jednoduše a stejně jako předchozí skupina se vyznačují komerční úspěšností, která je ostatně jejich hlavní ambicí. Při psaní využívají osvědčených klišé, líbivých a zábavných témat, díla vykazují takovou podobnost, že autor je v podstatě nedůležitý a zaměnitelný. Texty nemají snahu přinášet něco nového, neobvyklé náhledy na svět a na člověka, jeho jednání a myšlení, spokojí se s funkcí relaxační a zábavnou. Častými náměty jsou příběhy o lásce a zločinech (šestákové romány, krvavé romány, které se v průběhu minulého století staly předmětem parodie).

O některých bodech těchto náhledů na triviální literaturu se dá polemizovat. Především otázka dostupnosti literatury nebyla v 19. století zdaleka tak samozřejmá. Nejde tu ani tak o finanční dostupnost, jako spíše o podléhání dobovým konvencím.

²² T. KULKA, *Umění a kýč*, Praha 2000; Ladislava LEDERBUCHOVÁ, *Průvodce literárním dílem*, Jinočany 2002.

Například pro mladou dívku byly některé žánry považovány za nevhodné a škodlivé, mladým ženám nebyly odpírány jen romantické příběhy o lásce, ale i hodnotná literatura. Brigitte Hamannová se zmiňuje o tom, jaké podivení, až rozhořčení ze strany okolí vyvolalo, když císařovna Alžběta nechala svou dceru Marii Valérii číst Goethova Fausta²³ nezkráceného, tedy i s (pro svou dobu pohoršlivými a závadnými) pasážemi o svedení Markétky. V měšťanském prostředí byla pravidla podobně přísná.

Dalším bodem, se kterým lze nesouhlasit, je komerční úspěšnost. To je znak typický pro naši dobu, ale asi bychom těžko hledali autora triviální prózy 19. století, který svou literární činností zbohatl. Spíše byl nucen psát velké množství příběhů, aby se užíval, ve spěchu tvořil typově velmi podobné dějové linie nevalné kvality a pak se dostával do začarovaného kruhu.

Je nezbytné si uvědomit, že všechny složky literární pyramidy tvoří koherentní celek, jedna bez druhé by nemohly existovat. Nebýt konvenční literatury, nevymezily by se oproti ní největší osobnosti literárního světa a jejich díla by vůbec nevznikla.

Nezanedbatelná je i úloha literatury jako historického pramenu. Vzhledem k tomu, že se ve venkovském prostředí setkáváme jen výjimečně s egodokumenty, může nám dobová literatura (při vší obezřetnosti) poskytnout alespoň zprostředkovaný náhled do myšlenkového světa venkovana 19. století a pokusit se tak zmírnit tento deficit. Beletrie je jedním z plnohodnotných historických pramenů, ale ze strany badatelů musí být s tímto materiálem nakládáno nanejvýš obezřetně. Odhaluje různé způsoby nazírání na svět a popisuje způsoby, jakými se člověk ve světě pohybuje. V literatuře se zrcadlí tendence, které jiné druhy pramenů zaznamenávají jen obtížně, některé jsou jinak téměř nepostižitelné.²⁴

²³ B. HAMANNOVÁ, *Alžběta, císařovna proti své vůli*, Praha 2002.

²⁴ Českou realistickou prózou se autorka zabývala již ve své práci *Osobní a rodinné strategie venkovského obyvatelstva*, České Budějovice 2015, s. 9-13 (diplomová práce, Ústav kulturních studií JU).

III. Raisovy venkovské kořeny

Karel Václav Rais (1859-1926) se narodil v Lázních Bělohrad a pocházel z rodiny drobného zemědělce. Jeho venkovská próza je zasazena do Podkrkonoší a na Českomoravskou vrchovinu. Často zaměřuje svou pozornost na rozmanité vesnické figurky podivínů, tuláků a pijáků. Ústřední hrdinové často z touhy po zisku jednájí bezohledně, jsou vypočítaví a sobečtí. Jakýmsi protipólem jsou pak jejich oběti, v neznámějších povídkách především výměnkáři, děti nebo lidé žijící v bídě. Ne vždy čerpá Rais jen z doby, kterou sám bezprostředně zažil, například Zapadlé vlastence zasazuje do období 40. let 19. století. Některá jeho díla jsou idylická, až sentimentální („*Pantáta Bezoušek*“), v jiných autor hlouběji propracovává psychologickou kresbu svých hrdinů, takže jeho postavy často nejsou obětmi nepříznivých vlivů okolí, ale své vlastní slabosti a rozpolcenosti. Důležité jsou rovněž jeho obsáhlé, ve čtyřech svazcích zaznamenané vzpomínky na dětství a období učitelské praxe.

S autorovým jménem se většinou setkáváme v podobě K. V. Rais či Karel V. Rais. Druhé jméno bývá obvykle vykládáno jako iniciála jména Václav, jiné zdroje vysvětlují V. jako zkratku slova Veliký, protože tímto jménem byl Rais pokřtěn.²⁵ Ani první variantu však nemůžeme považovat za chybnou, protože jménem Václav byl Rais biřmován.²⁶ Podobně na problematiku nahlížela i Raisova dcera Marie Míšková-Raisová. Dešifrovat druhou iniciálu jako zkratku pro jméno Václav se stalo již ustáleným zvykem a bude proto užíváno i v této práci.

O autorově životě se mnoho dovídáme z jeho vlastních vzpomínek.²⁷ Podnětem k jejich sepsání byl dotazník Františka Pražáka, zaslaný již počátkem 20. let 20. století, kdy se tento literárně historicky vzdělaný pedagog zajímal o souvislosti mezi literárními počiny a výchovou i vzděláním budoucích spisovatelů. Snažil se postihnout prvotní projevy tvůrčího génia, zjistit, proč se spisovatel v dospělosti vyvíjel určitým směrem. Podařilo se mu zachytit zповědi několika autorů, z nichž mnozí v době vydání knihy (po druhé světové válce, v roce 1946) již nebyli naživu. Pražákově pozornosti neunikly takové osobnosti, jako byl Josef Čapek, Gabriela Preissová, Rudolf Těsnohlídek, Alois

²⁵ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, III/2 (P-Ř)*, Praha 2000, s. 1198 (vedoucí redaktor Jiří Opelík).

²⁶ O. CHALOUPKA: *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*, Brno 2005, s. 779.

²⁷ K. V. RAIS, *Ze vzpomínek I*, Praha 1930.

Mrštík nebo Jaroslav Hilbert. Posledně jmenovaný se rovněž nechal inspirovat a sepsal vzpomínkovou knihu „*Dům na náměstí*“.

Pražákův dotazník pátral po nejstarší vzpomínce z dětství, dětské četbě (která však u mnohých dotazovaných nesplňovala kritéria dnešního vymezení četby pro děti, což ovšem nemuselo být nutně na překážku), vztahu k přírodě, k lidem a náboženství. Zajímalo ho rovněž sociální postavení rodiny, z níž autor pocházel. Poněkud návodná byla otázka ohledně náboženské skepse. Podrobněji se Pražák zajímal o vztahy k rodičům, učitelům, škole a vzdělávání jako takovému. Na základě těchto a dalších dotazů pak autor přispěl nejen k poznání života spisovatelů, ale také k osvětlení způsobu práce a psychologie jejich tvorby.

Statě, které na základě dotazníku vznikly, pak potvrdily, že dětské vzpomínky měly nesmírný význam pro další autorskou tvorbu, což je zvláště důležité pro autory realistické prózy, jež ze zážitků svého dětství a mládí čerpali i později, kdy byli nuceni venkovskou realitu vyměnit za město.

Rais svým venkovským původem a příslušností ke střední sociální vrstvě nevybočoval z řady dalších autorů realistické prózy či na ni navazujícího triviálního vesnického románu. Mezi svými předky měl nejen vesnické sedláky a chalupníky, ale rovněž dělníky, zaměstnané v prvních severočeských továrnách. Matka, ve vzpomínkách nazývaná jako „*naše zlatá maminka*“,²⁸ pocházela z Liberce a byla nejmladší dcerou mistra v tamější přádelně. Jeho tchán, rovněž zaměstnaný v továrně, v tomto případě však pouhý dělník, zakoupil chalupu v Nové Horní Vsi u Bělohradu. Část rodiny, pracující v průmyslových závodech, zůstala v Liberci a Rais si na tyto tři strýce vzpomínal v dospělosti pouze matně, domníval se, že se postupem času poněmčili a v pozdějších letech s nimi nebyl v kontaktu. Nejvíce ho tedy ovlivňovala užší rodina, usazená na venkově.

Horní Nová Ves u Bělohradu se stala domovem Raisově babičce, kde žila na výměnku u jednoho ze svých dětí, a kde byla svým vnukem, pozdějším spisovatelem, navštěvována. V souvislosti s faktem, že dědečka nepoznal, je zajímavé, že se v Raisově díle objevují častěji vdovci - výměnkáři,²⁹ než vdovy. Jednou z mála je Kalibova tchyně, která však představuje velmi neobvyklý jev ve venkovské próze konvenční i triviální. Před ovdověním totiž žije odloučeně od svého manžela.

²⁸ F. PRAŽÁK: *Paměti českých spisovatelů z dětství*, Praha 1946, s. 151.

²⁹ Např. K. V. RAIS: *Kalibův zločin*, Praha 1974; *Pantáta Bezoušek*, Praha 1969; *Výminkáři*, Praha 1961 a další.

Rais se narodil čtvrtého ledna 1859, jeho rodiče byli v té době manželé již třináct let. Několik starších potomků jim zemřelo v raném dětství a další syn se proto stal hýčkaným a hlídaným dítětem. Obavy byly oprávněné, protože ani on se netěšil pevnému zdraví, které později rozhodlo o jeho spisovatelské kariéře.

Raisův otec pocházel z Bukoviny u Pecky (nikoli u Pečky, jak uvádí Pražák³⁰ v případě, že se nejedná pouze o tiskovou chybu) a naštěstí ho nepotkal osud tolika mladších synů z venkovských rodin, kteří se kvůli nedostatku peněz museli vydat za prací do města. Raisův dědeček mu totiž zakoupil dům číslo 30 v Bělohradě se šesti korci polí, zatímco nejstarší syn zdědil rodný bukovinský půlstatek. Navzdory nedostatečnému vzdělání z Bukovinské jednotřídky se Václavu Raisovi podařilo naučit dobře číst, psát i počítat, což mu později umožnilo stát se bělohradským radním³¹ a vést účetnictví tohoto rozrůstajícího se městečka, které mělo v době spisovatelova dětství 118 domů. Jak bylo v pohorských oblastech zvykem, živil se nejen zemědělstvím, ale i tkalcovstvím. Krom hudby miloval především knihy, které si horlivě půjčoval či sám kupoval.

Tato silná náklonnost k literatuře rozhodně nebyla na venkově 19. století normou. Četba často platila za ztrátu času, která navíc stála mnoho peněz, ať už za samotné knihy nebo za prostředky ke svícení. Podobně rodina nešetřila ani na každoročním vánočním stromku pro děti, který býval v 60. letech 19. století ještě výsadou šlechtických a měšťanských domácností a byl to právě vánoční stromeček, který figuroval v Raisově nejstarší vzpomínce.

Bylo Raisovým velkým štěstím, že měl právě takového otce, jakým byl Václav Rais. Vedl své děti ke vzdělávání, syna začal učit číst již po čtvrtých narozeninách. Rais v dospělosti vzpomínal, že s výukou počtů a náboženství začal ještě dříve, takže při nástupu do školy uměl násobítku a dovedl psát.³² Také v pozdějších letech podporoval otec své děti v jejich dalším rozvoji a předplácel jim časopisy, jako jsou *Malice lidu*, *Osvěta lidu*, *Libuše* nebo *Posel z Prahy*. Díky tomu se dostalo slušného vzdělání nejen nejstaršímu synovi, ale i jeho mladším bratrům Antonínovi a Jindřichovi, o kterých si Karel Václav Rais v dětství myslel, že je přinesla liška z Hůry, nikoli čáp, jak bývá obvyklé.

³⁰ F. PRAŽÁK: *Paměti*, s. 140.

³¹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, III/2 (P-Ř)*, Praha 2000, s. 1198 (vedoucí redaktor Jiří Opelík).

³² F. PRAŽÁK: *Paměti*, s. 140.

O matčině vztahu k literatuře se od Raisa mnoho nedovídáme, věnuje pozornost spíše jejímu popisu fyzickému i povahovému a zmiňuje, že byla vyučená švadlena. I po mnoha letech v dospělosti se Rais skláněl před velikostí svých rodičů: „*vždy se hluboce obdivuji, kde se ta moudrost vychovatelská, pravý takt a zkušenost u nich vzaly. Neučili se tomu z knih, jako později já, ale byl bych se mohl stále od nich učit.*“³³

První školní léta zahrnují nejpodstatnější část vzpomínkové stati, kterou si František Pražák vyžádal. Bělohradská škola měla tři třídy a svůj nástup do ní, stanovený na 1. května, jak bylo tehdy zvykem, vykreslil Rais později v Zapadlých vlastencích. Vzhledem k malému vzrůstu a přeplněnosti třídy v zimních měsících, sedával Karel Václav Rais v první lavici, odkud pozorně sledoval výuku. Je příznačné, že ve svých vzpomínkách dopodrobna vykresluje jednotlivé učitele i jejich pozdější působení, ale téměř se nezmiňuje o spolužácích. Jeho snahou bylo zachytit především ty věci, které přispěly k jeho pozdějšímu profesnímu zaměření.

První z učitelů, Kliment Březina, zřejmě nezanechal ve spisovateli výraznější dojmy. Snad proto, že se nezdržel dlouho, možná byly důvodem i Raisovy dovednosti, získané v předškolním věku, tudíž se nedovídal nic nového, co by jej zaujalo. V daleko živější paměti spisovateli zůstali další pedagogové, František Kysela a Jan Petr, oba vzešli z královéhradeckého vzdělávacího ústavu.

Od učitele Kysely si rodina půjčovala knihy. I po letech si Rais vzpomínal, že se jednalo především o historické povídky Jana z Hvězdy a Prokopa Chocholouška, ale i o některé práce Josefa Kajetána Tyla, které jim tatínek po večerech předčítal. Jinak ovšem nebyl tento pedagog mezi svými kolegy oblíben, jednak proto, že nebyl dobrým muzikantem, jednak kvůli svému vlažnému vztahu k víře, který rodiče jeho žáků neschvalovali. Tento kontrast mezi subjektivní oblibou učitele a kritikou ze strany okolí Rais jako dítě zřejmě silně pociťoval, protože se k němu podrobně vrací ve svých vzpomínkách.³⁴ Snad i tento prožitek přispěl k jeho pozdějšímu způsobu nazírání na problém z více různých úhlů pohledu, které tak přesvědčivě zobrazuje v některých povídkách. „*Rodiče a děti*“ či „*Výminkáři*“ jsou dobrým příkladem dvojího vidění jedné situace z odlišných pozic, v těchto případech pohledů odlišných generací.

Další knihy získával Rais také za dobrý prospěch (jako například veršované bajky od Františka Douchy), případně ze školní knihovny, která se nacházela na faře a nebyla příliš rozsáhlá. Přesto se v ní nacházely knihy od autorů, jako byl Šmíd,

³³ Tamtéž, s. 153.

³⁴ Tamtéž, s. 142-3.

Hofmann nebo Nieritz, které pak Rais či jeho otec po večerech četli. Kolektivní předčítání bylo v této době ještě velmi častým jevem. S dalšími produkty literární tvorby se seznamoval rovněž na divadelních představeních, třebaže pouze ochotnických. Navštěvoval je spolu s otcem a ze shlédnutých her jmenujme alespoň Tylova „*Slepého mládence*“. Teprve později, když spisovatel přijížděl domů na prázdniny, existovala v Bělohradě i knihovna spolku Slovánská lípa, z níž si půjčoval především časopisy (*Lumír*, *Květy* a další).

Je s podivem, jak málo se Rais zmiňuje o prusko-rakouské válce, k níž došlo v létě 1866 a jejímž hlavním dějištěm byla Sadová u Hradce Králové, tedy v bezprostřední blízkosti Bělohradu. Hlubší dojem v něm nezanechalo ani dunění oken v době rozhodující bitvy, zato si přesně pamatoval na příběh o černé slepici, který četl přibližně ve stejném období, a na onemocnění tyfem. Sám později k této skutečnosti dodával, že mu bylo „*sedm let a nechápaje toho všeho plně, přežil jsem vojnu dost lehce.*“³⁵

Velkou pozornost Rais ve svých vzpomínkách věnoval učitelům, v jejichž péči byl na jednotlivých školách. Kromě zmíněného Kysely a Petra vzpomíná i na pátera a učitele náboženství Jana Součka, s nímž se však již později v dospělosti neměl možnost setkat, protože po přeložení na chrudimské gymnázium Souček zemřel. Rais však v této oblasti rovněž učil a navštívil tedy alespoň jeho hrob.

Zájem o mateřský jazyk, čtení a recitování se snažil ve svých žácích vzbudit především učitel Kysela. Rais si dokonce vzpomínal i na takové detaily, jako bylo jeho předčítání z knihy Karoliny Světlé „*Škola mé štěstí*“, ačkoli mnohé z příběhu bylo pro vesnického žáčka nesrozumitelné, protože kniha pojednávala o životě v Praze. Kysela a stejně tak učitel ze třetí třídy, František Lopatář, se učili rusky a Kysela v Rusku dokonce prožil několik let, po nichž se opět vrátil do Bělohradu. Raise zřejmě zajímaly učitelovy osudy i v dalších letech, protože se dopátral toho, že se Kysela stal řídícím na Semilsku a později v Malé Skále, kde ho v roce 1903 navštívil. Vždy na něj „*vzpomínal rád a s vděčností.*“³⁶

Na učitele Františka Lopatáře vzpomínal Rais jednak jako na přísného pedagoga, především však jako na výborného hudebníka. Hudbě přikládal Rais takový význam, že nejen kvůli víře, ale „*i pro tuto hudbu spěchávali mnozí do kostela – vždyť obřady u oltáře a ta hudba na kůru bylo to nejkrásnější, co po denním dření lidé viděli a*

³⁵ Tamtéž, s. 154.

³⁶ Tamtéž, s. 149.

slyšeli.“³⁷ S podobným náhledem na důležitost hudby v rámci náboženství a víry se setkáváme také u dalších spisovatelů, i u autorů triviální prózy. Například Kačenka Vlasty Pittnerové „*jako vždy v písni našla útěchu*.“³⁸ I v tomto směru se dostalo Raisovi velké péče. Učil se hrát nejen na housle, ale dokonce i na piano, což nebylo u hochů z rodiny vesnického zemědělce právě běžné. Však také rodina proto zažila mnoho úsměšků a ústrků. Ještě neobvyklejší byl fakt, že mu rodiče zakoupili dokonce starý klavír za osm zlatých, na nějž musel pilně cvičit, čemuž padlo za oběť nejedno krásné, slunečné odpoledne, jak později vzpomínal. Sám však uznával, že mu hudební dovednosti později přišly vhod při studiu i výkonu učitelského povolání.

Karel Václav Rais byl po celé dětství maličký a slabý, kromě pasení krav mu nebyla svěřována žádná těžká práce. Slabost a chatrná tělesná konstituce byly příčinou, proč rodiče hledali pro svého syna lehčí povolání, než byla práce v zemědělství. Přáli si, aby se jejich nejstarší syn vyučil nějakému řemeslu, jako bylo krejčovství, hodinářství nebo kupectví, ale nakonec se rozhodli pro studia, což bylo v okolí přijímáno s despektem.

V roce 1869 skončila Raisova školní docházka v malé bělohorské škole a nastoupil do školy německé. Cesta z domova do Vrchlabí, kam Václav Rais syna v září odvedl, se stala jedním z témat knihy Jana Knoba.³⁹ Rais se tehdy stěhoval i se svým chatrným klavírkem a domů se podíval až na svátek Všech svatých. Pobyt u vrchlabské rodiny byl výměnný, protože k Raisům se na oplátku vydala německy mluvící dcera Raisova nového domácího, pana Hofmana.

Ve Vrchlabí Rais poprvé podrobněji poznal městské prostředí. Vzhledem k jazykovým nedostatkům se zde seznamoval především s českými dělníky, na něž vděčně vzpomínal ještě po mnohých letech. Byli mu inspirací při psaní těch nemnohých próz, zasazených do městského prostředí. Své zkušenosti s nimi využil i při tvorbě knihy „*O ztraceném ševci*“.

Cesty z Vrchlabí domů a zpět byly vždy spojeny s bedlivým pozorováním přírody. Ještě za pobytu doma Rais trávil volný čas v přírodě, kde „*víc pozoroval a myslil, než dováděl*.“⁴⁰ Tento postoj je pro autora typický. Jeho popisy přírody, sledování zvířat, ptáků, proměn krajiny při západu nebo východu slunce, jsou neobyčejně živé a dobře ukazují, jak dobrým pozorovatelem Rais byl. Jako dítě rád

³⁷ Tamtéž, s. 137.

³⁸ V. PITTNEROVÁ, *V sousedství*, Třebíč 2000, s. 179.

³⁹ J. KNOB, *Dvojí cesta s Karlem Václavem Raisem*, Havlíčkův Brod 1963.

⁴⁰ F. PRAŽÁK, *Paměti*, s. 154.

sledoval zajíce, kroužící čápy nebo špačky. Dojmy z pozorování ptactva, které měl obzvláště rád, pak využil při psaní „*Špačků*“, stejně jako se pohledy na Zvičinu promítly do povídkového souboru.⁴¹

Rovněž popisy a charakteristiky postav se ve vzpomínkových prózách neliší od stylu, s nímž se setkáváme v jeho povídkách a románech. Jsou jasné, výstižné a zaměřují se na hlavní povahové rysy a specifika příslušného člověka, jak se můžeme přesvědčit například při popisu Raisovy matky: „*Byla prostředně velká, spíš menší, jasných milých očí, obličej lící, vždy usměvavá, tmavé vlasy mívala sčesány hladce a stezku uprostřed. Šatila se jako tehdejší sousedky městečka, ne tedy po vesnicku; v neděli do kostela nosila krajkový čepeček s květinami nebo šáteček a přes sebe salup, či jak říkali šaltuch; když bývala v módě krinolína, mívala ji také. V jednáni byla mírná, jemná, zdvořilá a úslužná. Od tmy do tmy byla v práci, hlavně měla na starosti kuchyni, domácnost a chlév. Prala na nás na všechny. Jako sama byla tichá, mírná, ke každému plná ohledu, tak vychovávala i nás; toužila, abychom vždy ve všem byli pořádní a aby nás lidé měli rádi.*“⁴² Škoda, že v některých kratších popisech, zvláště v povídkách, sklouzává Rais ke stereotypnímu opakování. Zvláště patrný je tento nedostatek ve Výminkářích, kde v úvodu hned několika povídek najdeme téměř totožný popis oděvu a obutí vesnických obyvatel, který čtenáři na malém formátu krátkých příběhů snáze utkví v paměti. Zbytečně jsou stírány rozdíly mezi postavami a kazí se tak celkový dojem.

⁴¹ K. V. RAIS, *Pod Zvičinou*, Praha 1906.

⁴² F. PRAŽÁK, *Paměti*, s. 152.

IV. Studium a počátek tvorby v následujících letech

V období 1870 až 1873 navštěvoval Karel Václav Rais reálku v Jičíně.⁴³ Cesta do tohoto města i noc jí předcházející se stala ústředním tématem knihy Jana Knoba. Autor se pokusil proniknout do pocitů jedenáctiletého dítěte, které má sice za sebou již roční pobyt v německé rodině ve Vrchlabí, ale přesto cítí obavy z dalšího opuštění domova. Tento pocit je umocňován nevyhnutelností nadcházejících událostí, nutností dlouholetého studia a vidinou, že jako dospělý se nejspíš domů natrvalo již nevrátí.

Raisovy skutečné prožitky jsou dostatečně podrobně zaznamenány jak v Pražákově sbírce statí o dětských letech českých spisovatelů, tak v prvním dílu Raisových vzpomínek, takže autor knihy neměl mnoho práce s pátráním po možných myšlenkových pochodech dítěte, ani mnoho prostoru pro fantazii. Knobova drobná kniha, napsaná v roce 1963, vypovídá spíše o zájmu o Raise jako spisovatele na počátku druhé poloviny dvacátého století. Raisova díla byla totiž hojně vydávána i v období, které leží za vymezeným úsekem, jemuž se věnuje tato práce. Například „*Sirotek*“, zobrazující boj mezi otcem a babičkou o dítě, byl vydán v roce 1947, 1950 a 1961, „*Špačci*“ v roce 1958, „*Zapadlí vlastenci*“ byli v padesátých letech vydáni osmkrát a v sedmdesátých letech čtyřikrát, nemluvě o takových dílech, jako je „*Kalibův zločin*“ nebo „*Pantáta Bezoušek*“.⁴⁴ Kupodivu pouze třikrát bylo v padesátých a šedesátých letech vydáno „*O ztraceném ševci*“, ačkoli více než další díla nabízí pohled na sociální poměry v Podkrkonoší.

V mnohých ohledech se Raisovi vedlo v Jičíně lépe než předtím ve Vrchlabí. Nejen že byl starší, ale především Jičín byl český, což Raise obzvláště těšilo, protože němčení ho „*bodalo a rušilo*“.⁴⁵ Zúčastňoval se zde vlastenecky zaměřených společenských událostí (jako bylo například odhalení Husova pomníku) a dostalo se mu i širšího rozhledu na poli literárním. Četl Tyla, Pfliegera, Erbenovu „*Kytici*“, „*Přemyslovce*“ od Vocela a později i díla Hálkova.

Roky 1873 až 1877 strávil Rais studiem na učitelském ústavu v Jičíně, kde jej ovlivnil především Josef Wunsch, cestovatel a objevitel pramenů Tigridu.⁴⁶ Rok před

⁴³ *Lexikon české literatury*, s. 1198.

⁴⁴ H. HUDÍKOVÁ, *Karel Václav Rais: personální bibliografie*, Plzeň 1979.

⁴⁵ F. PRAŽÁK, *Paměti*, s. 158.

⁴⁶ *Lexikon české literatury*, s. 1198.

ukončením školy se Rais poprvé vypravil do Prahy, kde byl okouzlen především památkami, spojenými se slavnou českou historií.

Své první učitelské místo v roce 1877 nastoupil v Trhové Kamenici jako mladší učitel. Kraj si zamiloval natolik, že jeden z Kavánových obrazů této vesnice později visel v jeho pražské pracovně.⁴⁷ Další z malířů, Antonín Slavíček, byl natolik ovlivněn Raisovým „*Západem*“, že se do tohoto kraje vydal a namaloval nejen slavný obraz „*U nás v Kameničkách*“, ale i několik desítek dalších. S Raisem byl v písemném i osobním kontaktu a právě na spisovatele se obrátil, když v této oblasti na začátku 20. století hledal vhodný dům pro svou rodinu. Nezůstal jediným malířem tohoto kraje, přicházeli i další a lze tedy říci, že Rais objevil Hlinecko jak pro malířství, tak pro svět literatury, do něhož vstoupilo pod názvem Skalsko. Poslední návštěvu Trhové Kamenice pak Rais podnikl několik let před svou smrtí v doprovodu malíře Adolfa Kašpara, který ilustroval některá jeho díla (např. „*Skleník*“, „*Špačci*“ nebo „*Západ*“).

Do tohoto místa tedy spadají autorovy začátky učitelské i spisovatelské a své zkušenosti z tohoto období využil při psaní postavy Čermáka v „*Zapadlých vlastencích*.“ Sám Rais označoval dobu svého pobytu na Hlinecku jako „*kousek tichého, skromného života*.“⁴⁸ V Trhové Kamenici nakonec působil čtyři a půl roku, přestože po první návštěvě ztratil odvalu a dokonce napsal řídícímu jičínského učitelského ústavu, který mu místo doporučil, že nenastoupí. V září se však přece jen do Trhové Kamenice přestěhoval a ubytoval se u místního krejčího v domě číslo 6. Vzhledem ke svým hudebním dovednostem se stal i varhaníkem, ačkoli zdejší řídící učitel Macháček měl hudební vzdělání a dokonce byl autorem obsáhlé sbírky „*Písňe pro školní mládež*“.⁴⁹

Karel Václav Rais se stal učitelem v dívčí třídě zdejší školy a oproti některým svým kolegům, kteří byli rovněž zároveň učiteli i spisovateli, si nestěžoval na hloupé a neukázněné děti, což se odrazilo nejen v jeho pozdějších pochvalných výrocích o žactvu ve vzpomínkách, ale i v jeho nejranějších literárních počinech. Své první básně psal pro děti a některé se mu podařilo i uveřejnit. Od roku 1878 mu vycházely drobné příspěvky v *Budečské zahradě*, *Naší mládeži* a *Palečkovi*.⁵⁰

První Raisovou publikovanou prózou byl příspěvek „*Na horách*“, který byl otištěn v časopise *Posel z Budče*. Ačkoli bývá označován jako fejeton, jednalo se spíše o etnografickou skicu, doplněnou na konci několika verši. V tomto časopise pak

⁴⁷ J. ČERVENKA, *K. V. Rais*, s. 7.

⁴⁸ Tamtéž, s. 8.

⁴⁹ Tamtéž, s. 13.

⁵⁰ *Lexikon české literatury*, s. 1198.

uveřejňoval i další příspěvky, většinou měl potřebu se vyjádřit ke svému učitelskému povolání nebo k literatuře, někdy psal básně. Propagoval zakládání obecních knihoven a radil, jak „*působiti ku prospěchu literatury české*.“⁵¹ Vyjadřoval se i k povolání své manželky a zveřejnil článek „*Ženské ruční práce a kreslení*“, kde doporučil kantorkám užší spolupráci s učiteli kreslení.

Rais přispíval zprvu především do lokálních periodik, jako byl chrudimský *Posel z východních Čech*, založený jedním z blízkých přátel Karla Havlíčka Borovského. Pod pseudonymem K. V. Hůrský zde uveřejnil článek o Janu Nerudovi a později již pod svým pravým jménem i první cestopisné fejetony o krásách východních Čech. Volil si i další umělecká jména, například Prokop či Petr Bodlák a další.⁵²

Díky *Matici lidu* se čtenáři mohli v polovině 80. let seznámit s jednou z prvních obsáhlejších Raisových prozaických prací. Jednalo se o životopis „*Václav Beneš Třebízský*“. Autor byl v té době stále ještě nováčkem na poli české literatury. Svědčí o tom i uvedení díla na začátku recenze Františka Vladimíra Vykoukala,⁵³ kde je zaznamenán nejprve název a teprve v následující větě se dovídáme jméno autora.

Recenze byla víceméně pochvalná. Ocenění se dílu dostalo už proto, že se jedná o životopis, kterých je v české literatuře té doby málo, dále zaujala vroucnost a oddanost ke Třebízskému. Ačkoli dílo není bez nedostatků, mladý autor dovedně „*vystihl tón, jakýmž třeba psáti pro lid*.“⁵⁴ Vykoukal nemohl ani tušit, jak výstižná je tato charakteristika Raisova psaní. Právě umění vidět prostý lid a popsat věrně jeho životní osudy způsobem přístupným pro široký okruh čtenářů se později stalo typickým rysem a hlavním kladem spisovatelových děl.

K tomuto životopisu ještě dlužno říci, že byl později (samostatně či v souboru s podobně laděnými pracemi) vydán znovu a Rais se v určitých aspektech blížil Pražákovi o čtyřicet let později. Také si bedlivě všimal všeho, co z dětství a mládí Třebízského později ovlivnilo v jeho literární činnosti.

Rais se angažoval také v kamenickém kulturním životě a měl zásluhu na založení Besedy, jíž bylo dáno jméno Jana Nerudy. Básník, s humorem sobě vlastním, se nejprve zdráhal a snažil se přimět kamenické k pojmenování po některém již zemřelém autorovi, zvláště zdůrazňoval nevhodnost svého jména pro takovýto spolek. V roce své učitelské zkoušky (1879) uveřejnil Rais Nerudův životopis v chrudimských

⁵¹ J. ČERVENKA, *K. V. Rais*, s. 20.

⁵² *Lexikon české literatury*, s. 1198.

⁵³ F. V. VYKOUKAL, *Václav Beneš Třebízský*, Květy 7, 1885, č. 10, s. 498-9.

⁵⁴ Tamtéž.

novinách. Oba spisovatelé se později osobně setkali v Praze a na sklonku Nerudova života se stýkali častěji, když byl Rais přeložen do školy v Podolí.

V Raisově bezprostřední blízkosti bydlela učitelka ručních prací Karla Burešová, která později podlehla tuberkulóze. Nebýt předčasného skonu, její učitelský kolega by se s ní oženil. Necelý rok nato byl jmenován učitelem na obecné škole v Hlinsku, kam se za ním po svatbě přestěhovala i jeho manželka, Marie Hrozná, s níž se seznámil v Trhové Kamenici, kam přijela zastupovat nemocnou Karlu Burešovou. Mladí manželé žili v domě číslo jedenáct na náměstí, kde se narodila i jejich nejstarší dcera Marie, pozdější spisovatelka.

V Hlinsku, kam přešel v roce 1882, se Karel Václav Rais sblížil s rodinou Adámků, jejíž členové patřili mezi hlavní organizátory zdejšího kulturního života.⁵⁵ Karel Adámek byl spisovatel a angažoval se i v politice, dokonce se stal poslancem. Jeho bratr Bohumil vytvořil několik divadelních her, které překročily rámec zdejšího ochotnického spolku a některé se dostaly až do repertoáru národního divadla. Adámkovou hrou „*Salomena*“ bylo znovuotevřeno vyhořelé Národní divadlo v roce 1883. Je vidět, že Rais se ocitl v prostředí, které již nebylo výhradně vesnického charakteru, ale zato přinášelo mnoho kulturních podnětů. Kromě přítomnosti dalších činných umělců zde hrála roli i existence Severozápadní dráhy, která byla spojnicí s velkými městy v okolí. Během více jak pěti let, které Rais v Hlinsku strávil, se toto město rozvíjelo mílovými kroky a zásadně změnilo svou tvář.

⁵⁵ Tamtéž, s. 1198.

V. Rais v Praze

Rais usiloval o získání místa v Praze, roku 1887 byl jmenován učitelem v Podolí a o dva roky později se dostal na měšťanskou školu na Žižkově, kterou po pěti letech vyměnil za chlapeckou měšťanskou školu na Královských Vinohradech. Ve čtyřiceti letech se pak stal řídícím učitelem na vinohradské dívčí měšťance, kde strávil dalších dvacet let.

Ještě za pobytu v Kamenici zveřejňoval Rais v *Jarém věku* a *Malém čtenáři* jednotlivé povídky, které v roce 1888 vyšly souborně. Jan Novodvorský⁵⁶ je řadil mezi „nejlepší spisy pro mládež vůbec“⁵⁷, jen málo textů se jim prý může vyrovnat. Zdůrazňuje mocné působení na čtenáře a oslavu vlasti. Novodvorský byl kritikem chválícím, oproti tomu recenzent dalších dějepisných povídek pro děti, „Z naší kroniky“⁵⁸ byl méně nadšený. Prokop Šup vytýká přehnaný Raisův vlastenecký cit, který působí až sentimentálně, vlast je líčena jako „ubohá“ i v klidných obdobích dějin. Ve čtenáři údajně spisovatel vyvolává blouznivé nadšení. Navíc Rais počítá s příliš poučeným a historie znalým mladým čtenářem. Charaktery se mu zdají být i příliš stereotypní, mají v podstatě stejné rysy (láska k vlasti, absence záporných vlastností). „Celkový však dojem jest nepopřené mocný“⁵⁹, přiznává Šup, knihu vřele doporučuje a zdůrazňuje, že v jiných pracích je Rais „ušlechtilým realistou, tu však pro dívky idealistou ze zásady.“⁶⁰

Ačkoli ve druhé polovině osmdesátých let natrvalo zakotvil v Praze, přesto se až do konce života cítil být silným poutem vázán ke svým venkovským kořenům: „Z lidu jsem vyšel, v něm jsem rostl a naučil jsem se jej znát i mu rozumět. Nevidím v něm víc, než v něm je. Znáám jeho vlastnosti dobré i špatné, mám jej rád. Neznám jej jen z povrchu a je mi protivné, když slyším o něm soudit lidi, kteří jej poznali jen tak, kteří v něm nevyrostli. Je protivná romantika do života lidového vnášená. Stejně, jako když v něm vidí jen hrubost. Lid je lid, z jeho hlav vypučelo sice národní mudrosloví, ale z tisíců hlav za tisíc roků. Hledal jsem v něm vždy člověka, po lidském jádru jsem pátral.

⁵⁶ J. NOVODVORSKÝ, *Povídky ze starých hradů*, Hlídka literární 6, 1889, č. 3, s. 93-4.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ P. ŠUP, *Z naší kroniky*, Hlídka literární 9, 1892, č. 11, s. 425-6.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

*Kéž si na mne ten lid také vzpomene.*⁶¹ V duchu těchto bodů (psát podle skutečnosti, věrně popisovat venkovský život) začal tvořit svá nejzásadnější díla.

Grafy č. 11 až 16 ukazují první i další vydání toho nejznámějšího, co Rais napsal. Všimněme se, že všechna tato díla mají svůj původ v 90. letech (v případě „*Výminkářů*“ na konci osmdesátých). Porovnávání těchto šesti vybraných děl s časovou přímkou pouze prvních vydání (*Graf č. 18*) ukazuje, že v době Raisova tvůrčího útlumu dokázaly starší práce nahradit deficit chybějících novinek. Zájem o Raisovy práce byl stálý. Na sklonku 19. a počátkem 20. století byl venkovský realismus moderním směrem, ačkoli zároveň tvořili již autoři, vyznávající diametrálně odlišnou poetiku. V roce prvního souborného vydání „*Výminkářů*“ vyšly i Sovovy „*Květy intimních nálad*“, ale nezapomínejme ani na to, že stále ještě tvořil Svatopluk Čech nebo Josef Václav Sládek. Rozšířené srovnání prvních uveřejnění Raisových próz s dalšími texty české i světové provenience nalezneme v *Grafu 18*.

Nejznámější Raisovo dílo, „*Kalibův zločin*“, začalo vycházet roku 1892 ve Světozoru a v roce 1895 (rok vzniku České moderny) bylo knižně publikováno Františkem Šimáčkem. Jindřich Vodák vidí v Kalibovi jeden z „nejvýznačnějších typů českého člověka“.⁶² Jde o upřímného dobráka, který se pro Karlu snadno nadchne a věnuje jí svou slepou důvěru, a proto je románem „*v jistém smyslu národním*“⁶³, protože za mnohými českými pohromami stojí zaslepené dobráctví. „*Kalibův zločin*“ není dílo budící obdiv, „*ale mocně vzruší, dílo jednotné a silné obsahem i výrazem. A i to je v naší literatuře vzácný zjev.*“⁶⁴

Uveřejňování Raisových děl bylo natolik časté, že recenzent mohl zhodnotit hned dvě díla najednou, jedno vydávané poprvé a další opakovaně. Ve druhém ročníku Čechische Revue z let 1898-1899 vydal Eugen Bazarov svůj článek o nové próze.⁶⁵ Obě recenzovaná díla již nebyla čtenářstvu neznámá, vždyť „*Výminkáři*“ vyšli už v roce 1891 (jednotlivé povídky ještě dříve, jak znázorňuje *graf č. 14*), autor však chtěl okomentovat již samotný fakt jejich druhého souborného publikování na sklonku století. Nad tímto opakovaným vydáním vyjadřuje svůj údiv a označuje je za „*nanejvyš vzácné u většiny knih, vyšlých z pér domácích autorů.*“⁶⁶ Nebylo obvyklé, aby díla byla natolik

⁶¹ F. PRAŽÁK, *Paměti*, s. 159.

⁶² J. VODÁK, *Z naší nové beletrie*, Rozhledy 5, 1895-1896, č. 9, s. 590-595.

⁶³ Tamtéž, s. 593.

⁶⁴ Tamtéž, s. 594.

⁶⁵ E. BAZAROV, *Nová próza*, Čechische Revue 2, 1898-1899, č. 12, s. 1483-1485.

⁶⁶ Tamtéž, s. 1483.

žádaná, že by vycházela již po tak krátké době. Druhá recenzovaná próza „*Západ*“ byla časopisecky uveřejněna v roce 1896 v *Osvětě* a o dva roky později ji nakladatel František Šimáček vydal knižně. O obě knihy, sbírku povídek i román, byl mezi veřejností velký zájem a Bazarov pátral po příčinách tohoto úspěchu, chtěl vědět, jakým „*kouzlem*“⁶⁷ na čtenáře působí. Jeho nadšení je poněkud nadnesené, když se domnívá, že se díky těmto dvěma svazkům stali čtenáři i z lidí, kteří jinak o knihu ani okem nezavadí.

Za úspěchem dle názoru autora recenze stojí Raisova odlišnost „*když ne ode všech, alespoň od většiny současných našich povídkářů*“.⁶⁸ Věty o odlišnosti mohou být pro čtenáře současnosti zarážející. Cožpak předchůdci Světlá a Hálek nebo současníci jako Nováková, Stašek, Baar a Klostermann psali natolik odlišným způsobem? Především je nutné vyloučit z tohoto srovnávání Novákovou a Baara, jejichž známější práce s venkovskou tematikou vyšly až po roce 1900.

Podle Bazarova se Rais odlišuje „*vřelostí a vroucností, kterou jsou všechny práce jeho provanuty. Takové zvláštní, milé a důvěrně lichotivé a rozněcující teplo vyzářuje všechno, co z jeho ruky vyšlo*“.⁶⁹ Oceňuje to, že příběhy a lidé, o nichž píše, jsou mu blízcí, cítí s nimi a právě tuto srdečnost a citovost považuje za nejindividuálnější rys Raisovy tvorby.

Bazarov nepatřil ke kritikům, kteří by nemilosrdně strhali každého s výjimkou Máchy, o nedostacích psal jakoby mimochodem a sám se je snažil vyvážit nalezením pozitiv. Tímto přístupem je ještě dítětem českého literárního 19. století, kde zprvu téměř každé dílo bylo hodnoceno kladně právě proto, že jich vycházelo tak málo. Mnohé z toho, co na začátku století bylo přijímáno s jásáním, by se na konci ocitlo ve složce brakové literatury.

Shledává, že Raisovy práce se nevyznačují originálním a napínavým dějem, ani jemnou psychologíí, ale přesto čtenář musí podlehnout jejich vlivu, dovedou zaujmout takovými osudy, které nejsou ve skutečném životě nijak vzácné. Zároveň Rais hledí na své postavy s takovou dávkou lidskosti, že až některé jejich nedostatky zastírá, vyhýbá se konfliktům a katastrofám. Poslední tvrzení je poněkud zarážející, když zvážíme všechny konflikty a katastrofy, k nimž dochází ve „*Výmikářích*“. Například povídka „*V boudě*“ pojednává o vyhnání starého otce a jeho syna z rodného mlýna, otec páchá

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

sebevraždu a mlýn nakonec vyhoří. Zároveň jsou nám však tyto události skutečně podány v méně syrové formě, totiž prostřednictvím vypravěče, který vše z povzdálí pozoruje. Ani ostatní povídky nejsou prosté konfliktů, i když je pravda, že nedochází k vyhroceným střetům, tím bolestněji je však postavy prožívají uvnitř svého nitra. Za nejzdařilejší považuje povídku „*Konec života*.“

Zcela v souladu s tím, že se jedná již o druhé vydání, se Bazarov nezdržuje s popisem děje, avšak u „*Západu*“ seznamuje čtenáře se základní linií příběhu.

V rozporu s dřívější poznámkou o nedostatečně propracované psychologii postav (která se tedy měla vztahovat pouze k „*Výminkářům*“, kde je však na malém povídkovém formátu příliš stísněný prostor pro zdlouhavé a podrobné rozbory povah) se Bazarov náhle obdivuje „*drobnokresbě povahové*“.⁷⁰

⁷⁰ Tamtéž, s. 1485.

VI. V novém století

Do nového století Rais vstoupil jako dobře známý autor, který má za sebou již řadu úspěchů. Jejich množství se však v následujícím období zvětšovalo jen pozvolna. To neznamena, že by nebyl činný, naopak, spolu s Aloisem Jiráskem a Matějem Anastasiou Šimáčkem byl v redakci *Zvonu* a dál byl zaměstnán ve škole. Práce v redakci nebo ve vzdělávacím ústavu byla typická pro spisovatele z řad realismu a naturalismu, žádný bohém, ale solidní úředník, učitel či novinář. V lidech podobného zaměření také hledali své pravděpodobné čtenáře.⁷¹

Tato snaha nebyla vždy úspěšná, jak naznačuje šetření neznámého autora.⁷² Provedl výzkum ohledně oblíbenosti jednotlivých autorů na základě údajů o půjčování knih. Zkoumána byla jedna z pražských půjčoven. Suverénně vedli starší spisovatelé dobrodružných románů (May, Dumas, Verne) a z novějších Doyle. Naproti tomu Rais, Šimáček, ale i Tolstoj byli půjčováni nesrovnatelně méně.⁷³ Toto zjištění je zajímavé, uvážíme-li, že i mezi našimi spisovateli byli autoři populární četby. Ignát Herrmann psal romány náročnější, ale i pro pobavení („*U snědeného krámu*“ a na druhé straně dva díly „*kondelíků*“), do této skupiny by se dal zařadit i Rais (vysoká próza a naproti ní idyla „*Pantáta Bezoušek*“.⁷⁴

Když byl v roce 1911 po více jak deseti letech potřetí vydán „*Západ*“, okomentoval tuto skutečnost Prokop Zaletěl. Nezdálo se mu nutné seznamovat čtenáře s dějem románu, což svědčí o tehdejší pohledu na Raise. Byl považován za zavedeného autora, jeho jméno se stalo zárukou kvality a díla se řadila k základním pracím, které musel český čtenář druhého desetiletí 20. století znát. Ačkoli se jedná o opakované vydání, neubrání se Zaletěl „*hlubokému dojetí*“ a doporučuje ji „*co nejvřeleji*“ každému čtenáři. Tento emotivní přístup k recenzované knize má čtenáře přesvědčit o velikosti a důležitosti díla, ačkoli nepodává žádné konkrétní doklady kvality. Není to nutné, stačí nálepka autorova jména.

Zaletěl se proto soustředí na jiné stránky předkládaného díla a zaměřuje se na srovnání vztahu mezi kněžími a učiteli ve druhé polovině 19. století. Mluví nejen o znovu vydaném „*Západu*“, ⁷⁵ ale i o „*Zapadlých vlastencích*“. V obou příbězích si cení

⁷¹ J. LEHÁR a kol., *Česká literatura*, s. 347, 365-6.

⁷² *Literární statistika*, Národní obzor 4, 1910, č. 6, s. 5.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ J. LEHÁR a kol., *Česká literatura*, s. 347, 365-6.

⁷⁵ P. ZALETĚL, *Západ*, *Vlast* 28, 1911-1912, č. 9, s. 859-860.

především vyličení poměru mezi duchovními a pedagogy. Líbí se mu, jak srdečný poměr mezi sebou mají farář Stehlík a učitelé Čížek a Čermák v „*Zapadlých vlastencích*“, ale poměr mezi Kalousem a Pondělíčkem v „*Západu*“ se mu zdá být nastíněný ještě lépe.

Zaletěl hodnotí, jak se literární fikce shoduje s realitou a jeho článek má tedy výpovědní hodnotu spíše historickou, než literárně kritickou. Již v roce 1911 se projevují ti, kteří mají pro kněžstvo „*jen jízlivý posměšek a opovržení, hanbou zahrnují staré školy*“.⁷⁶ Toto zjištění je zajímavé, uvážíme-li, jaká byla úloha katolické církve za Rakouska-Uherska. Podobné vyjádření bychom spíše očekávali po první světové válce, kdy se nový stát snažil oprostít od všech (skutečných i domnělých) nešvarů monarchie. Odklon od Říma a kritika církve byly tehdy doslova módou.

Dále se Zaletěl odvolává na „*rozličné a v poslední době tak často opakované potupné narážky, jakoby v starších dobách učitelé byli otroky kněží*“ a velmi oceňuje Raisovo vyličení celého problému. Zdá se mu být bližší skutečné realitě venkovských far a škol 19. století. Připomíná, kolik velikánů vzešlo z malých venkovských škol, vedených právě těmito starými kněžími a učiteli.

V mnohém má kritik jistě pravdu. Právě malí venkovští kněží se v 19. století velkou měrou podíleli na zkulturování a osvětě českého venkova, avšak tyto jejich snahy byly později zlehčovány právě kvůli jejich katolicismu, který za první republiky nebyl moderní.

⁷⁶ Tamtéž.

VII. Válka a specifika roku 1918

Poslední rok první světové války je velice překvapujícím momentem při zkoumání edice a recepce díla Karla Václava Raisa. Po útlumu v prvních válečných letech náhle dochází k obnovení zájmu o jeho dílo v nebyvalé míře. Je pochopitelné, že v období války bude produkce knih (jak prvních, tak dalších vydání) do značené míry omezena.

Nedostatek financí i papíru nedovoluje za války běžné fungování knižního trhu, protože veškerý zájem společnosti se nuceně obrací na frontu a na zajištění toho nejn nutnějšího. Byly proto vydávány knihy, které reagovaly na válku. Měly podobu praktických rádců a informativních brožur, doplňovaly je mapy bojišť. Poskytovaly rady ohledně záležitostí válečných a vojenských, radily pozůstalým a snažily se přinést osvětu v oblasti hygieny, protože se vyskytovalo nebezpečí epidemií.⁷⁷

Byly vydávány především kratší texty, básně, biblické texty, zkrátka všechno to, co mělo obyvatelstvo uklidnit a pozvednout jejich mysl. V beletrii se objevily (pochopitelně s určitým časovým odstupem) zmínky o dřívějších válečných taženích. Můžeme se s nimi setkat u Marie Majerové ve „*Válečných taženích*“, u Josefa Šusty v románu „*Cizina*“ nebo v „*Popelu*“ Heleny Malířové.⁷⁸ Rakousko-Uhersko však za sebou mělo půlstoletí bez válek a tento druh konfliktu proto byl v očích mladší generace něčím nepoznaným, až neskutečným, takže rozpoutání války nebylo přijímáno vždy se strachem a negativními pocity, mnoho lidí věřilo v očistnou funkci války. Tím větší rozčarování přineslo probuzení do reality. Boje neskončily do Vánoc, jak se zprvu předpokládalo, ale protáhly se na čtyři a půl roku.⁷⁹

Z časové osy vydání Raisovy tvorby (*Graf č. 6*) v tomto období vyplývá, že došlo k výraznému útlumu. Zatímco v roce 1911 byly Raisovi znovu vydány hned dva starší romány („*Na lepším*“ podruhé a „*Západ*“ potřetí), válečná léta 1915-1916 nepřinesla z jeho rozsáhlejších děl vůbec nic. Stále oblíbeně se těšil „*Kalibův zločin*“, publikovaný v pátém vydání pražské Unie a „*Pantáta Bezoušek*“, který byl v roce 1914 vydán již po šesté. „*Káča a jiné obrázky*“ vyšla potřetí a Petr Fingal se k ní vyjádřil v nově vzniklém *Vzletu*.⁸⁰ Povídky z tohoto souboru označil za svěží lázeň pro

⁷⁷ V. PAPOUŠEK a kol., *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*, Praha 2010, s. 245.

⁷⁸ Tamtéž, s. 246.

⁷⁹ Podrobně se k první světové válce v našem prostředí věnuje I. ŠEDIVÝ, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, Praha 2014.

⁸⁰ P. FINGAL, *Z původní beletrie*, *Vzlet* 1, 1917, č. 6, s. 172-3.

čtenářovu duši, která je „znavena hypermoderní, lžiestetickou četbou.“⁸¹ Fingal tímto vyjadřuje svou skepsi nad tehdejší tvorbou, naopak Raisova díla označuje za poctivou beletrii. Citace dobře ilustruje tehdejší smýšlení o moderní literatuře, která si hrála a experimentovala. Vadou na kráse je podle něj pouze to, že Rais „již tak dlouho mlčí – až na několik vzpomínkových statí nedávaje o sobě věděti. Je to opravdu škoda.“⁸²

V průběhu prvních tří let velké války vyšlo Raisovi jen několik ojedinělých povídek, ale nic z toho nepocházelo z autorovy nové tvorby, vždy se jednalo o několikáté publikování starších prací. Nevydal nic, co by vytvořil bezprostředně pod dojmem zuřící války, pouze v roce 1915 byla otištěna jeho stať, v níž promlouvá k českým vojákům.⁸³

Časová osa prvních vydání Raisových próz (*Graf č. 17*) ukazuje, jak málo byl autor produktivní v období celého předcházejícího desetiletí. V roce 1906 vyšla poprvé „*Káča a jiné obrázky*“ a teprve po více jak deseti letech byla vydána další sbírka povídek. Tato nízká produktivita je samozřejmě relativní, protože absence prvních vydání neznamená, že by v této době nebyl literárně činný, ale přesto jde o významný pokles vzhledem ke srovnání s předchozími léty.

Je pochopitelné, že s blížícím se koncem války narůstal z české strany určitý tlak na vydávání domácích autorů, kteří měli přispět k posílení národnostního povědomí. Rais patřil mezi spisovatele k tomuto účelu nejvhodnější. Jeho dílo bylo přístupné širokým vrstvám obyvatelstva, nebylo zatíženo zbytečně složitým filozofováním a autor se těšil stabilní čtenářské oblibě již od konce 19. století, nadto psal o lidech samých, o prostých venkovanech, které velmi dobře znal a rozuměl jim.

Větší zájem o vydávání a čtení Raise na sklonku první světové války je přirozený, avšak natolik masivní nárůst poptávky po jeho díle, který vidíme na časových osách, je udivující. Podle map polí literárního a kulturního dění⁸⁴ v jednotlivých letech, které jsou součástí „*Dějiny nové moderny*“ se zdá, že rok 1918 byl celkově z hlediska vydávaného počtu titulů o něco bohatší než předcházející léta. Z Raisovy tvorby však bylo v tomto roce publikováno tak značné množství materiálu, že se nabízí otázka, zda nedošlo k antedatanci některých pozdějších vydání. Důvodem by mohla být touha po symbolickém předvedení velkých děl české literatury právě v tak významném roce, jako je ten, kdy jsme se stali samostatným státem.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ K. V. RAIS, *Karel V. Rais českým vojínům*, Jitřenka 34, 1915, č. 17, s. 266-7.

⁸⁴ V. PAPOUŠEK a kol., *Dějiny Nové moderny*, s.

Ekonomika nově vzniklé republiky se velmi rychle oživila a v polovině 20. let již byla na mnohem vyšší úrovni než před vypuknutím války, ale bezprostředně po 28. říjnu ještě panoval zmatek a všeobecný nedostatek surovin i výrobků. Nabízí se proto otázka, jak velké množství papíru mohlo být vůbec obětováno na vydávání takových textů, které měly přispět k propagaci češství a samostatnosti. Tento nedostatek se dal vyřešit vydáváním menších nákladů. V každém případě spatřilo světlo světa v roce 1918 na dvacet Raisových próz. Tak vysoké číslo napovídá, že se na knižní trh musela dostat všechna díla, která již dříve rezonovala. Vyšly všechny romány z konce 19. a počátku 20. století: „*Kalibův zločin*“, „*Na lepším*“, „*Zapadlí vlastenci*“, „*Západ*“ či idyla „*Pantáta Bezoušek*“. Posledně jmenovaný titul byl roku 1918 vydán dokonce dvakrát. Mohlo jít o dvojnásobné vydání pouze formální, v podstatě fňgované, aby se zdůraznila oblíbenost autora, jeho význam pro český kulturní prostor a nezbytnost mít několik jeho děl (nejlépe celé sebrané spisy) v domácí knihovně. Navíc nápis „osmé vydání“ v úvodu knihy vypadá jistě lépe než „sedmé“.

Dále se objevily rovněž starší povídkové soubory (například „*Káča a jiné obrázky*“, „*Lopota*“, „*Horské kořeny*“, „*Mezi lidmi*“) a překlad jedné krátké povídky do němčiny. Mezi dvěma desítkami prací však nebyla ani jediná, která by vycházela poprvé.

Přesto se ve válečném období konala jedna premiéra. U příležitosti 85. narozenin císaře byla uvedena Raisova „*Slavná pout*“. Hra se vztahovala k životu mocnáře, ale byla zároveň podána v českém vlasteneckém duchu. Důležitější než obsah je spíše hodnocení autora, které otiskl Otakar Jakoubek v jednom z tehdejších časopisů.⁸⁵ Recenzent nešetří chválou, Rais je podle něj „ *vynikající povídkář, pedagog a přítel mládeže*“⁸⁶, který osvědčil svůj vypravěčský talent a zároveň demonstroval svůj „*zápal k rodné vlasti*“.⁸⁷ Tato slova stručně shrnují kvality, které veřejnost u autora očekává, má-li se stát předním českým spisovatelem.

⁸⁵ O. JAKOUBEK, *Z Městského divadla Královských Vinohradů*, *Vlast* 32, 1915-1916, č. 2, s. 167-8.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

VIII. Poválečné dozvuky

Zájem o nové výtisky Raisových děl neutichl ani po válce, počet publikovaných titulů byl stále nadprůměrný, stejně jako v předchozím roce (*Graf č. 6*). Znovu byla vydána povídková sbírka „*Rodiče a děti*“ (jakýsi protipól „*Výminkářů*“), „*Horské kořeny*“ a poprvé bylo uvedeno na trh „*Trochu vřesu*“.

Mezi pěti romány, které vyšly v roce 1919, bylo i osmé vydání „*Kalibova zločinu*“. Ačkoli nešlo o novinku, měl neznámý recenzent potřebu se k němu vyjádřit.⁸⁸ Je zajímavé, že přes známost tohoto díla a jeho zřejmou oblibu je recenze neznámého autora soustředěna na převyprávění děje, který musel být již obecně známý. Neznámý dobře vystihuje specifika venkovského realismu, když tvrdí, že „*spis je psán tak, že po něm rád sáhne vzdělanec, že se hodí do lidové knihovny a každý čtenář se jím poučí a pobaví.*“⁸⁹ Většina textů realismu (v souladu s touto citací) byla přístupná pro širokou škálu čtenářů, sahali po ní čtenáři nároční i prostí, všem měla co nabídnout.

Recenze, napsaná na dílo, které je vydáváno poněkolkáté, již neplní onu funkci, kterou od ní primárně čekáme, tedy seznámení s obsahem knihy a její zhodnocení. V některých případech slouží k potvrzení již dávno uznaných kvalit, objevených již v dřívější době, jindy se dostane pochvaly knize či autorovi, kteří byli do té doby přehlíženi nebo odsouváni do pozadí. Dobrým příkladem je Karel Hynek Mácha, na jehož nejslavnější dílo se snesla dlouhá řada výtek. „*Máj*“ byl kritizován jako málo vlastenecký a příliš zahleděný sám do sebe. Teprve s časovým odstupem se začali příslušníci mladší generace k Máchovi hlásit a postavili ho na piedestal prvního básníka země.

Rais patřil k prvnímu jmenovanému typu, tedy stal se stabilně vyzdvihovaným autorem. Ačkoli jeho obliba v průběhu zkoumaného období také kolísala, nikdy ne tak výrazně, jako u Máchy.

⁸⁸ *Kalibův zločin*, *Vlast* 36, 1919-1920, č. 3, s. 136-7.

⁸⁹ Tamtéž.

IX. Poslední román

Rais byl během svého života v Praze činný v kulturní sféře, tak jak byl zvyklý již ze svých mladých let na Hlinecku. Úroveň však byla rozdílná. Zatímco kdysi se musel spokojit s ochotnickým divadlem a besedou, v Praze měl celou řadu možností. Působil ve výboru literárního spolku Máj, byl v komisi, která udílela literární ceny, měl možnost pracovat v redakcích časopisů. Jedním z nich byl Zvon (Rais ho pomáhal založit)⁹⁰. Právě tam začal ještě roku 1918 vycházet poslední Raisův velký román „*O ztraceném ševci*“.

V dubnu 1920 vyšla v Národních listech Hýskova recenze⁹¹ na tento poslední Raisův velký románový počín. V centru zájmu stojí především německví a jeho obraz v soudobé české literatuře. Zatímco Holeček a jeho obsáhlá kronika „*Naši*“, probíraná v první části recenze, se u Hýska těší velké oblibě, Raisův román je po mnoha stránkách kritizován.

Holeček podle recenzentova názoru sestoupil až na dno lidové duše tak hluboko, jako žádný český autor před ním a přetavil své dojmy do prosté dějové linie a do postav „*jakoby tesaných z mramoru a žuly*“.⁹² Rais naproti tomu vytvořil dílo sice rovněž velmi rozsáhlé (722 stran), ale tato délka nevyznívá jako kladná vlastnost, protože si s ní údajně nedokázal správně poradit a nepovedlo se mu ani zachytit živelnou prudkost, „*jež doprovází každý velký zápas*“,⁹³ totiž národnostní boj mezi Čechy a Němci. Jednotlivé dějové linie (účetní Slavík, ředitel Röhrich, obchodník Palme) se vyvíjí samostatně a stojí vedle sebe bez hlubšího propojení jednotlivých osudů.

Přiznává Raisovi pouze schopnost umně vylíčit lidské osudy malých figurek a tam teprve prosvítají kvality, na něž je čtenář zvyklý ze starších autorových próz. Hrdina cítí tíži osudu, vzpomíná na minulost, přemýšlí, o svém češtví a nakonec umírá jako lepší člověk. Tuto postavu Hýsek hodnotí nanejvýš kladně, řadí ji „*k tomu nejlepšímu*“,⁹⁴ co vyšlo z Raisova pera. To jsou však jediná pozitiva, která drží dílo na úrovni hodné tohoto autora. I přes dílčí pochvalná vyjádření by se celé Hýskovo

⁹⁰ *Lexikon české literatury (III/2)*, s. 1199.

⁹¹ M. HÝSEK, *Literatura. Z nové prósy*, Národní listy 60, č. 92, s. 1-2.

⁹² Tamtéž, s. 1.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

hodnocení dalo shrnout do jediného citátu z jeho článku, totiž že „*Raisova síla nestačila*“⁹⁵ na tak velké dílo.

Recenze naznačuje spisovatelovo postavení na počátku samostatného českého státu. Na jedné straně je vnímán jako velká autorita, přední autor realistického románu s venkovskou tematikou, ale zároveň je ceněn spíše pro své starší práce, zatímco novinky jsou kvalitativně poznamenány sestupnou tendencí. Zároveň je příznačné, že není srovnáván a zkritizován v konfrontaci s díly moderní literární produkce, která v té době vychází, ale s dalšími díly venkovského realismu. Tento literární směr rozhodně není na počátku 20. let považován za zastaralý, dál se vyvíjí a stále přináší nová díla. Například Holeček bude ve své románové kronice pokračovat ještě deset let, v triviální literatuře se na výsluní dostává Vlasta Javořická, píšíci již od první světové války. I přes tuto novou produkci však těžiště čtenářova zájmu tvoří spíše znovu vydávané starší prózy, jak o tom svědčí i edice Raisova díla v tomto období (*Graf č. 6 a 7*).

Další, kdo se chopil zhodnocení „*O ztraceném ševci*“, byl častý recenzent Raisových literárních počinů Antonín Rambousek.⁹⁶ Hlavního hrdinu označuje za „ubohého“ Šustrlojzla, který je zotročenou obětí své vypočítavé manželky. Hlavní pozornost recenzenta si vzhledem k době vzniku získal národnostní boj mezi Čechy a Němci. Ten je zde viděn jako hlavní problém, zatímco o třicet let později by byl důraz kladen především na sociální problémy chudého pohraničního kraje.

Rambousek očekává, že kniha bude „*přes svoji obšírnost*“⁹⁷ jistě ráda čtena „*ve vrstvách nejširších*“.⁹⁸ Hlavní klady vidí v rozmanitých lidových typech, které Rais mistrně vykreslil. Každá z postav mluví svým specifickým jazykem a v některých chvílích čtenář může nahlédnout až na dno jejich duše.

Naopak velké výtky má kritik k figurkám, které konají pronárodní práci, scházejí se díky svému znovuobjevenému češství, zakládají knihovnu a školu. Právě tyto postavy musely být nejspíš Raisovi nejbližší, vzhledem k jeho vlastnímu působení na vesnických školách. Vždyť i on se snažil o kulturní rozmach a pozvednutí čtenářské úrovně na venkově, vycházel tedy ze svých vlastních zážitků z mládí, ačkoli postupem let se do jeho vzpomínek mohla dostat idealizace, kterou nebyl při psaní schopen zkrotit. Další důvod, proč nadšené vlastenecké budování nepřipadalo Rambouskovi věrohodné nebo zajímavé, může být zapříčiněno tím, že toto téma již začínalo

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ A. RAMBOUSEK, *Rais Karel Václav, O ztraceném ševci*, Česká osvěta 16, 1920, č. 6-7, s. 124.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

zastarávat, což je s podivem, uvážíme-li, že recenze pochází z roku 1920, tedy nedlouho poté, co se Češi osvobodili od Rakouska-Uherska. Vědomí samostatnosti, nabyté po několika staletích, by je přece mělo naplňovat hrdostí, vždyť nešlo o nic samozřejmého.

Na konci roku 1928 měl román „*O ztraceném ševci*“ za sebou již čtyři vydání a následující rok mělo vyjít další. Již sama tato skutečnost svědčí o velkém zájmu o poslední Raisův románový počín. Kupovali jej čtenáři ze skutečného zájmu a obdivu k autorovu umění, nebo to bylo spíše z piety k někomu, kdo byl zaškatulkován jako velikán české literatury? Autorova sláva hrála nepochybně velkou roli.

Bedřich Vašek označuje knihu za „*dílo prvořadé hodnoty*“⁹⁹ a nechává nás nahlédnout do tehdejšího nazírání na Raise. Jeho dílo bylo „*již u nás tolik oceněno, že stačí pouhé oznámení každé jeho novinky, aby k ní pozornost čtenářstva byla plně upoutána.*“¹⁰⁰ Oceňuje na padesát Kašparových ilustrací, jimiž je dílo ozdobeno a označuje ho za pokračovatele Mánesa a Alše. Podobně nadšené hodnocení Raisových děl se objevují i v následujících letech.

⁹⁹ B. VAŠEK, *Literatura. O ztraceném ševci*, Vlast 45, 1928-1929, č. 3, s. 144.

¹⁰⁰ Tamtéž.

X. Vzpomínky a další posmrtně vydaná díla

Karel Václav Rais zpracovával své vzpomínky v posledním pětiletí svého života. Všechny čtyři vydané díly se staly součástí a zároveň zakončením edice Raisových spisů, které vydávala již od konce prvního desetiletí dvacátého století Česká grafická Unie. Nakladatelství pomáhali založit Jan Otto, František Topič i Josef Richard Vilímek, přední tehdejší vydavatelé, u nichž vycházela Raisova díla.

Svazek „*Ze vzpomínek I*“ se stal dvaadvacátým titulem autorových spisů a k jeho vydání došlo v roce 1922. Ten samý rok spatřil světlo světa Joycův „*Odysseus*“ a „*Poslední dnové lidstva*“ Karla Krause.

Vydání druhého dílu „*Vzpomínek*“ se Rais již nedožil, vyšly několik měsíců po jeho skonu, což se odrazilo i na Rambouskově recenzi.¹⁰¹ Je poznamenána úctou k velikánovi českého realismu a dojetím. Rambousek si všímá Raisova členění vzpomínkových textů. Zatímco své mládí líčí způsobem „*referujícím*“,¹⁰² vzpomínky na kolegy z řad literátů odráží velké citové vzrušení, způsobené životními jubilei či smrtí těchto spisovatelů. Rambousek tento způsob psaní označuje jako „*zvlněný styl*“.¹⁰³

Krátký článek končí stručným „*Do všech knihoven.*“¹⁰⁴ Tato tři lakonická slova však vypovídají víc, než se na první pohled může zdát. Čtenáři je naznačeno, že knihu musí mít. Necítí potřebu vysvětlovat dalekosáhlé klady Raisova memoárového díla. Žádná zdůvodnění nejsou nutná, protože autorovo jméno je reklamou samo o sobě a jeho nedávný skon tuto skutečnost ještě podtrhuje. Stal se jedním ze základních kamenů českého literárního světa své doby

Mezi osobnostmi, na něž Rais vzpomínal, patřili i jeho přátelé z řad výtvarných umělců. Především jde o Antonína Slavička, kterého „*Západ*“ přivedl do Kamenice, a Mikuláše Alše. Ten se stal ilustrátorem mnoha Raisových próz. Jeho kresby krásí i sebrané spisy o šestadvaceti svazcích, které vycházely v letech 1909 až 1932 nákladem České grafické Unie. V tomtéž nakladatelství však vycházela Raisova díla i s ilustracemi Adolfa Kašpara. Mikoláš Aleš navíc v roce 1913 zemřel, takže například „*Káča a jiné obrázky*“ z roku 1920 obsahuje ilustraci (*Obrazová příloha č. 6*), která se o necelých patnáct let dříve objevila na titulní straně prvního vydání téže knihy z Šimáčkovy nakladatelství.

¹⁰¹ Týž, *Rais, Karel V.: Ze vzpomínek II*, Česká osvěta 23, 1926-1927, č. 8, s. 435-6.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Spojení Raisových textů a Alšových ilustrací muselo přinést úspěch, protože oba byli mistry ve svém oboru, obdařeni pozorovacím talentem a citem pro venkovskou realitu. Tyto ilustrace pak byly použity při vydávání Raisových románů i ve druhé polovině 20. století.¹⁰⁵

Obrázkový doprovod se stal také předmětem hodnocení. Tomáš Trnka¹⁰⁶ se o několik let později vyjadřuje v *České osvětě* k ilustracím „*Horských kořenů*“ od Adolfa Kašpara. Nesrovnává jeho práce s Alšovými, ale není s nimi úplně spokojen. Soudí, že Kašparova tvorba více vyniká ve spojení s „*Pohorskou vesnicí*“ či „*Babičkou*“, s nimiž je dobře kompozičně sladěná a vytváří určitou „*náladu*“¹⁰⁷. Tu však ve výtvarné stránce „*Horských kořenů*“ nenachází.

Je úsměvné, že Trnka sice v základních údajích o knize neuvádí cenu nově vyšlého svazku (ponechává u ní otazník), ale v závěru doporučuje její zakoupení knihovnám, které mají „*větší dotace*“.¹⁰⁸

V roce 1930 vyšla posmrtně sbírka Raisových povídek. Jednotlivé části byly vesměs již dříve uveřejněny časopisecky. „*Svatba*“, která dala název celému soubornému vydání, a „*Pinkavův svátek*“ byly vydány ve *Zvonu* ještě za autorova života, „*Petrovice*“ až po Raisově skonu. Další povídkový příběh vyšel v Topičově sborníku v roce 1920 a dvě drobné povídky byly nalezeny v pozůstalosti („*Domů*“ a „*Z toulek*“). Není jasné, zda celý soubor uspořádal ještě za svého života Rais, nebo došlo k výběru teprve dodatečně před vydáním.

Autor se v posledním desetiletí svého života a tvorby vracel k postavám venkovských učitelů a kněží, kteří mu ostatně byli blízcí po celý život.

Benjamín Jedlička se ještě v roce vydání „*Svatby*“ v Lidových novinách k tomuto povídkovému souboru vyjádřil.¹⁰⁹ Hlavní hrdina „*Svatby*“, učitel Čepelík i pedagog z další povídky Pinkava, jsou podle něj vykresleni s citem a „*přemírou pochopení*“.¹¹⁰ K nedostatkům naproti tomu patří nevyváženost v líčení příběhu. Ve „*Svatbě*“ je příběh podáván s velkými podrobnostmi pouze do určitého bodu, po kterém následuje rychlé zakončení. V důsledku toho se děj omezil pouze na vylíčení sňatku, ne následujícího manželství. Další příběh je naopak zhodnocen jako velmi rozvláčný,

¹⁰⁵ K. V. Rais, *Kalibův zločin*, Praha 1974.

¹⁰⁶ T. TRNKA, *Rais, Karel V.: Horské kořeny*, Česká osvěta 24, 1927-1928, č. 2, s. 65.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ B. JEDLIČKA, *Kniha Raisových próz*, Lidové noviny 38, 1930, č. 467, s. 9.

¹¹⁰ Tamtéž.

protože autor se „příliš zaposlouchal do svých postav“¹¹¹, které díky mistrnému vykreslení působí jako „obrazy (lidí) z důvěrné blízkosti“.¹¹²

Přes výše zmíněné výtky jsou postavy kněží podle Jedličky natolik věrně vyvedené, že nezaostávají za postavami v „*Zapadlých vlastencích*“ a „*Západu*“, což je na krátkém povídkovém formátu jistě umění. Toto hodnocení může být poněkud nadnesené vzhledem k úctě k zemřelému autorovi, ale jeho následující věta dobře vystihuje figurky, jaké se nejčastěji vyskytují v Raisových prózách: „*miloval všechny ty, kteří tiše v zákoutí konali poctivě svou povinnost, hrdiny skromné, obětavé a nehlučné, ale statečné, miloval je, protože milovali – stejně jako on – prostý lid.*“¹¹³

Silné sepětí Karla Václava Raise s venkovem a venkovany je v této recenzi již vnímáno jinak, než by tomu bylo o několik desetiletí dříve. Na sklonku 19. století by byl považován za vlastence, který se zdůrazňováním venkova a prostého českého lidu vymezuje vůči německému a monarchii, zatímco v roce 1930 je tato interpretace potlačena a místo toho je brán jako „*umělec demokrat*“.¹¹⁴ To však ani v nejmenším neznamena, že by se nevraživost mezi Čechy a Němci v nově vzniklém státě vytratila, naopak, i nadále trvala, ale již nešlo o boj mezi vídeňským obrem a českým trpaslíkem, jak to bylo na sklonku monarchie často vnímáno. V nově vzniklém státě se z Němců (mnohdy sídlících na českém území již od dob středověké kolonizace) stala menšina, ale nedošlo k harmonickému soužití.

Recenzent hovoří dokonce o „raisovském“ slohu. Nemá značit bohatou rozmanitost, ale naopak stejnost, opakování a jednoduchost. Postupy vyprávění a líčení se stále vrací v podobě puntíkářsky podrobných popisů míst, rozvláčnosti, ale i dějového postupu a pointy. Přesto bere Raise jako někoho, koho není lehké kriticky zhodnotit. Ačkoli Jedlička nemluví o něčem takovém jako je charisma či aura, naznačuje, že svou vzácnou osobností Rais prosvětřil a prohrál své literární dílo a dodal tak příběhům, které samy o sobě nejsou nijak výjimečné a neotřelé, vyšší kvalitu.

Jedlička soudí, že pro svůj zvláštní styl je Rais autorem, jehož lze snadno jak podcenit, tak i přecenit. Zároveň vyzdvihuje, s jakou pílí se chopil až nudných postav a nezajímavých látek a vytvořil z nich kvalitní příběhy. Podle recenzenta je venkov právě ta oblast, se kterou mohl dobýt literární pole právě Rais se svým specifickým stylem.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

Závěr článku obsahuje srovnání Raise s předním autorem historických próz Aloisem Jiráskem. Jedličkovým myšlenkám se toto srovnání prý přímo nabízí a uvádí své důvody. Oba autoři používají jadrnou a správnou češtinu, mají stejnou vyprávěcí metodu, oplývají srdečností. Jejich díla jsou plná detailních popisů, pečlivě vyvedené psychologie a rozvláchného vyprávění. Oproti některým výše zmíněným kritikům však Jedlička vysoce oceňuje Raisovo hluboké proniknutí do lidského nitra (srovnejme toto tvrzení s názorem kritika Hýska), v čemž se mu Jirásek nemůže vyrovnat. Naopak se mu ale nedostává oné „*básnické fantasie*“¹¹⁵, kterou se vyznačuje Alois Jirásek.

S kratším zhodnocením „*Svatby*“ přišel půl roku po Jedličkovi v dubnu 1931 Václav Cháb.¹¹⁶ Líbí se mu výběr povídek, pestrost zvolených textů. Jeden je „*vážný milostný román*“, druhý „*žertovný obrázek*“, třetí se věnuje národnostnímu boji a českému školství, drobnější práce se zaměřují na válečné období. Vyzdvihuje „*Raisovo umění realistického vystižení venkovského života viděného s láskou a teskným úsměvem.*“¹¹⁷

Když došlo v roce 1930 k vydání třetího svazku „*Ze vzpomínek*“, byl to znovu (jako u druhého dílu) Antonín Rambousek, kdo o svazku v listopadu téhož roku podal krátkou zprávu.¹¹⁸ Hodnocení předchozího dílu prováděl krátce po Raisově smrti, proto se zcela nevyhnul emotivnosti, tentokrát je však jeho vyjádření strohé, což ovšem nic nemění na faktu, že si knihy vysoce cení. Neoslavuje její klady z hlediska literárního, spíše se zabývá její praktickou hodnotou pro poznání životů dalších spisovatelů (Erben, Krásnohorská, Heyduk). Vyzdvižena je kapitola o historii Máchova pomníku, která má podle Rambouska „*cenu kulturně historickou*“.¹¹⁹

V lednu 1933 vyšel komentář ke čtvrtému dílu Raisových vzpomínek. Tentokrát byl hodnotitelem Václav Prach.¹²⁰ Mluví o „*paběrcích*“¹²¹ vzpomínkových textů a celá kniha na něj patrně působila dojmem zbytečného nastavování, ačkoli explicitně nic takového netvrdí. Zveřejněné texty prý autorovu osobnost nijak nedokreslují, nepřinášejí nové pohledy. Prachovi se nezavděčilo ani zahrnutí dvou různých vylíčení Raisových začátků, které mohlo být zajímavým pramenem pro zkoumání toho, jakým způsobem nahlíží Rais na svá první učitelská léta s různým časovým odstupem. Jedinou

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ V. CHÁB, *Rais Karel V.: Svátba*, Česká osvěta 27, 1930-1931, č. 8, s. 369-370.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 370.

¹¹⁸ A. RAMBOUSEK, *Rais K. V.: Ze vzpomínek III*, Česká osvěta 27, 1930-1930, č. 3, s. 135.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ V. PRACH, *Rais, Karel Václav: Ze vzpomínek IV*, Česká osvěta 29, 1932-3, č. 5, s. 179.

¹²¹ Tamtéž.

Prachem kladně oceněnou částí je stať o způsobu spisovatelovy literární tvorby. Vzpomínkový soubor dokonce ani nedoporučuje, v jeho zakoupení vidí jen nutné doplnění celého souboru Raisových spisů.

XI. Raisovy romány na filmovém plátně

O Raisova díla projevil zájem i rodící se český film. V roce 1932 byli natočeni „*Zapadlí vlastenci*“ a o devět let později „*Pantáta Bezoušek*“. Ani jedno filmové zpracování však nevyvolalo u kritiků vlnu nadšení, naopak. Recenze Josefa Branžovského patří k ostřejším kritikám Raisova díla a příznačně vyšla v *Kritickém měsíčníku*.¹²² Idyla o dědečkovi, cestujícím do Prahy navštívit syna a jeho rodinu, podle Branžovského nebyla „*živou uměleckou hodnotou, ani když před více než čtyřmi desetiletími vyšla, tím méně má co říci dnešku*.“¹²³ Vidí falešně zidealizovaný venkov i přehnaně zpoetizovanou Prahu. Samotné filmové verzi nevěnuje velkou pozornost, pouze nastíní, jakým způsobem musel být chudý děj obohacen o další motivy.

Lze souhlasit, že Rais skutečně vytvořil idylu, v níž se ani na chvíli neobjeví náznak konfliktu (s výjimkou paní domácí, které nevoní Bezouškova dýmka, ale tato žena není součástí rodiny). Na druhou stranu ovšem právě v tomto díle nacházíme detailní náhled do fungování každodennosti venkova 19. století. Dědeček vypráví vnučkám o seznámení se svou ženou, o tom, jak fungovaly námluvy, dokonce mluví i o svém zapojení do domácích prací.¹²⁴ Milým detailem pak je Bezouškovo doznání, že netušil, jak moc ho má jeho žena ráda až do chvíle, kdy zjistil, že si přála být pohřbena s manželovou fotografií.

¹²² J. BRANŽOVSKÝ, *Filmy na náměty z české literatury*, Kritický měsíčník 4, 1941, č. 10, s. 358-61.

¹²³ Tamtéž, s. 359.

¹²⁴ Snad se jedná o jisté Raisovo specifikum. Autorka se při psaní své předchozí magisterské práce u žádného jiného autora či autorky konvenční ani triviální prózy s venkovskou tematikou nesetkala s tak otevřeným zapojením mužů do ženských prací, jako právě u Raise. Bezoušek vaří brambory, Kaliba stlouká máslo, aniž by to považovali za něco nepatřičného, ačkoli u Kaliby o tom lze spekulovat, protože je něj nahlíženo okem kamery a nedovíáme se nic o jeho myšlenkách).

XII. Překlady do cizích jazyků

Některým Raisovým prózám se dostalo překlady do cizích jazyků. Přeložená díla jsou součástí *Tabulky 1* a *2*, kde jsou uvedena pod názvem překlady (s výjimkou překladů do ruštiny, u nichž je ponechán český název a název v azbuce je uveden pouze v závorce). Bibliografie v tomto případě nepodal vyčerpávající informace, o několika dalších překladových pracích se stručně zmiňují recenze, ale vzhledem k tomu, že nebyly nalezeny údaje o době vydání, nakladateli a překladateli, nebyly nakonec tyto práce zařazeny do tabulky, pouze budou uvedeny v textu (není jasné, zda nebyly součástí některého z dalších překladů, což by bylo možné, případně byly vydány pouze časopisecky a bibliografie tuto skutečnost nezaznamenaly).

Graf č. 1 názorně zobrazuje procentuální množství překladů do jednotlivých cizích řečí. Nečastějším jazykem, do něhož byl překlad pořizován, byla pochopitelně němčina. Z románů byl zpřístupněn německojazyčným čtenářům pouze „*Kalibův zločin*“, a to dokonce dvakrát. Poprvé byl vydán roku 1900 a o pět let později ještě jednou, tentokrát v překladu Claudia Běhala. Vyšel jako páté dílo edice *Slavische Roman*, která se (jak název napovídá) zaměřovala na vydávání vybrané literatury slovanské produkce. To byl však jediný z románů, dále se pozornost překladatelů soustředila na kratší útvary.

Překládány byly především prózy nejznámější a mezi českým čtenářstvem oblíbené, proto se překlady dočkaly také některé povídky z „*Výminkářů*“, ačkoli jako soubor nikdy do němčiny nepronikly. Ještě před „*Kalibovým zločinem*“ byl roku 1893 ve Vídni vydán „*Konec života*“ v Krausově překladu a o tři roky později „*Matka a děti*“, zatímco příběh „*V boudě*“ následoval teprve na sklonku první světové války.

Překladačem, který nejčastěji seznamoval německojazyčné čtenáře s Raisovými díly, byl Karel Frypés. Na jeho překladatelském kontě můžeme najít posledně jmenovanou povídku, „*Školáky*“ a „*Z vlasářských pamětí*“. Z češtiny do němčiny však překládal pouze příležitostně (například v listě „*Union*“ vycházely jeho překlady Jiráskových povídek), jeho hlavním polem působnosti bylo překládání z ruštiny do češtiny. Orientoval se na realistickou prózu a byl to právě on, kdo českým čtenářům předložil „*Vojnu a mír*“ v prvním kvalitním a spolehlivém překladu.¹²⁵ Je

¹²⁵ *Lexikon české literatury I (A-G)*, heslo Karel Frypés, s. 764.

zajímavé, že Raisovi věnoval svou pozornost pouze v souvislosti s němčinou, ale do ruštiny jeho díla nepřeváděl.

Překladů do ruštiny se ujal Petrovskij, a tak se pět let po prvním českém vydání mohla ruská veřejnost seznámit se „*Zapadlymi vlastenci*“, kteří vyšli pod odlišným názvem „*В чешской школе*“ (vydáno v Kazani). Roku 1905 pak v „*Ruském věstníku*“ začal vycházet „*Kalibův zločin*“. V období mezi oběma romány vyšly rusky ještě další dvě povídky v „*Ruské myslí*“. Zdá se tedy, že v ruskojazyčném prostředí zažil Rais pětileté úspěšné období, ačkoli na základě pouhé existence překladu se nedá posoudit, jak moc byla jeho díla kupovaná (v případě „*Zapadlych vlastenců*“, kteří vyšli knižně) a skutečně čtená, ani jak na recipienty zapůsobila. Po roce 1905 již patrně nic z Raisova díla v Rusku nevyšlo. Bylo by zajímavé zjistit, jestli k tomuto jevu došlo i u ostatních českých autorů, tedy zda mohl konec překladů právě v roce 1905 souviset s revolucí v carském Rusku.

Přeložení povídky „*Otec a syn*“ do dánštiny je spíše kuriozitou, protože většina překladů se vztahovala ke slovanským jazykům. Například „*Zapadlí vlastenci*“ vyšli ve Varšavě v překladu Julie Kietlińské-Rudzké.

Za zmínku stojí rovněž překlady do slovinštiny, které pocházejí ještě z období, kdy Češi i Slovinci byli součástí Rakouska-Uherska. Jedná se o dvě povídky, převedené slovinským překladatelem Zguričem. Jedna z nich, „*Po letech doma*“, je opět z „*Výminkářů*“. Překlady do tohoto jazyka byly prováděny i po vzniku Československé republiky a po Raisově smrti došlo ve třicátých letech i na „*Západ*“.

Překlady českých děl do slovinštiny nebyly na počátku 30. let 20. století ničím zvláštním, mezi Československou republikou a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců probíhaly poměrně čilé styky.¹²⁶ Zasloužil se o ně především Hugo Uhlíř (1881-1965), který je tak známější ve Slovinsku než v domácím prostředí. Díky němu se slovinští čtenáři seznámili s českými velikány na poli literatury – Jiráskem, Baarem, Macharem, ale i s Masarykem.

Rajmund Habřina ve svém článku o překladech Raisových děl do slovinštiny tvrdí, že autor už není pro tamní čtenáře neznámý a odkazuje na překlad „*Špačků*“ a „*Skleníku*“, o jejichž existenci však použité bibliografie nemluví. V roce 1931 rozšířil řady překladových prací i „*Západ*“ (slovinštiny „*Zaton*“). Také Habřina, podobně jako o tři roky dříve Jedlička, poukazuje na určité shodné tendence Raise a Jiráska. Oba vidí

¹²⁶ R. HABŘINA, *Rais ve slovinštině*, Lidové noviny 41, 1933, č. 115, s. 9.

českého učitele a kněze jako „*nositele českého tradicionalismu a obrozeneckého ducha*.“¹²⁷ To by nebylo samo o sobě nikterak výjimečné. Většina autorů si byla vědoma, jak velkou úlohu hrály právě tyto dvě profese (učitel a kněz) v předchozím století na českém venkově. Právě oni šířili mezi širší vrstvy obyvatelstva vzdělání, z jejich středu vycházely mnohé výrazné osobnosti českého kulturního života. Rais i Jirásek však (podle autora článku), přidávají těmto postavám téměř posvátnou zář.

Překladačem „*Západu*“ se stal slovinský, v politickém životě činný, spisovatel Ferdo Kozak. Raisova realistická próza mu nečinila potíže, na rozdíl od děl Durychových, která byla pro svou hlubokou psychologii a příliš básnický styl vyjadřování překladatelsky náročná.

Habřina vytkl, že se ve snaze o přiblížení k modernímu čtenáři místy stírá Raisova vypravěčská svéráznost a poznamenal, že se nejedná o čistý překlad věty po větě, ale naopak bylo záměrně přistoupeno ke krácení složitých souvětí. Text bohužel neobsahuje podrobnější informace o zmíněném zkracování. Nevysvětluje, zda byla souvětí pouze rozčleněna na více kratších vět, nebo zda docházelo přímo k vynechávání některých slov. Tento proces tak mohl zásadním způsobem pozměnit ani ne tak dějovou složku románu, ale spíše celkový obraz o autorově stylu a způsobu psaní, případně ochudit text o rozvláčnější popisy.

Za povšimnutí stojí už jen samotný fakt, že došlo k samotnému zkrácení textu, to by o několik desítek let dříve bylo jevem spíše nežádoucím, protože velký rozsah napsaného díla byl brán jako pozitivum. Pokusy o zkrácení tak mohou být důkazem toho, že se mění čtenářské zvyklosti, ale vzhledem k dalším okolnostem může jít jen o snahu zkrátit román proto, aby zahraničního čtenáře nenudil, navíc jde o první vydání „*Západu*“ ve slovinštině a nebylo jisté, jak bude přijat.

Poslední, co by bylo vhodné dodat k překládání Raisových próz, je vydání „*Kalibova zločinu*“ a „*Pantáty Bezouška*“ ve slovenštině. Pochází z roku 1929 a vychází z devátého českého vydání. Posledně uvedená informace byla spíše reklamním tahem, který měl zdůraznit oblibu knihy v českém prostředí. Slovenština byla v období první republiky považována za součást češtiny (oficiálně se úřední řeč nazývala československý jazyk, kde čeština a slovenština tvořila dva rovnocenné celky, dalo by se říct, že šlo o jeden jazyk ve dvou podobách). To je důvodem, proč Černovodského

¹²⁷ Tamtéž.

slovenský překlad nebyl zařazen do grafu děl, přeložených do „cizích“ jazyků. O dva roky později vyšel slovensky i „*Pantáta Bezoušek*“.

XIII. Ideologie a „rasové typy“ v Raisově díle

Literatura plní ve společnosti různé funkce. Pro první národní buditele byla prostředkem, jak uchovat český jazyk, Jungmannova generace prostřednictvím literatury chtěla dokázat, že čeština je jazyk natolik bohatý, že dokáže konkurovat okolním literárním evropským jazykům. Knihy měly vychovávat a vzdělávat, později bylo naopak žádoucí se od těchto funkcí oprostít a začal se razit koncept umění pro umění a tak dále. Literatura nepůsobí ve vzduchoprázdnu, vždy existuje v kontextu své doby, a proto se může stát i obětí dobové ideologie.

Ani Rais nezůstal ušetřen ideologického výkladu svého díla. V časopise *Věda a život* se objevil článek *Rasové typy ve filmu a beletrii*¹²⁸ a jedním z rozebíraných děl byl i „*Kalibův zločin*“. Není známo, kdy stať vznikla, ale vydána byla teprve rok před koncem druhé světové války, tedy v době, kdy německá armáda již ustupovala, což propaganda samozřejmě odmítala přiznat. Laštůvkova stať tak zřejmě byla jedním z posledních pokusů, jak přispět k propagaci německé pravdy a podsunout Čechům dojem, že jsou ohrožováni zákeřným a úskočným nepřítelem – těmi méněcennými rasami, které jsou na ještě nižší úrovni než Slované.

Věda a život publikovala články populárně naučnou formou, texty tudíž byly vhodné pro široký okruh čtenářů nejrůznějšího zaměření a společenských vrstev. Za účelem udělat článek co nejatraktivnější a nejpůsobivější, vybral si Laštůvka významné české autory a jejich všeobecně známá díla.

Autor stati upozorňuje na souvislosti mezi rasovým typem a duševními vlastnostmi, které se projevují v chování lidí, potažmo filmových a literárních postav. Německá rasová psychologie se tímto problémem podrobně zabývala a upozorňování na specifika rasových typů se stalo i součástí lidové politické výchovy. Tehdy se však uvědomění šířitelé těchto teorií dostali do úzkých, protože byl nedostatek obrazového materiálu, který by veřejnost názorně seznamoval s rasovými typy. Ba ani plakáty a nástěnné mapy nebyly dost dobrou názornou pomůckou, protože není v jejich silách objasnit ony souvislosti mezi rasovými typy a jejich duševními projevy. Skvělým příkladem proto jsou právě postavy filmové a literární.

Nacistická propaganda jednala velmi důvtipně. Byla si vědoma toho, jak důležitým médiem je kniha a film a pokusila se své ideje vnutit recipientovi skrze něco,

¹²⁸ B. LAŠTŮVKA, *Rasové typy ve filmu a beletrii*, *Věda a život* 10, s. 223-8.

co je mu důvěrně známé. Hledat vhodné příklady v německém umění by nebylo ani zdaleka tak úspěšné, jako když využili původní českou tvorbu, nadto oceňovanou v období meziválečném. K důvěrně známému počínu domácí kultury se recipient jistě dříve nebo později vrátí a výklad z hodin politické výchovy tak čtenáři či divákovi znovu vytane na mysl. Tak měla tato výuka fungovat.

Rais a ostatní rozebírání umělci jsou pisatelem článku označeni jako „*bystrozrací spisovatelé a režiséři*“¹²⁹. Tedy ne Laštůvka, který odhalil v postavách určité znaky, ale sami autoři jsou tvůrci výstižné kresby typu rasově méněcenného člověka. Na tomto příkladu je vidět zrudnost ideologického zneužití. Autor je pochválen, čímž se navazuje na meziválečnou tradici, kdy se rovněž těšil úctě, je mu ovšem vnucena pozice nositele odlišných kvalit, než za které byl ceněn v předchozím období.

Laštůvka se odvolává na profesora Teyrovského, který v nedávno uveřejněné studii upozornil na problematický původ Karly z „*Kalibova zločinu*“.¹³⁰ Vzhledem k populárně naučnému zaměření *Vědy a života* nenacházíme žádný poznámkový aparát, který by objasňoval, ve které konkrétní studii Teyrovský svou myšlenku rozvádí. Ani *Retrobi* bohužel nepřinesla na tuto otázku uspokojivou odpověď. V každém případě jde o skutečnost, že Karla, narušovatelka řádu v Kalibově životě i domácnosti, má být cikánská míšenka (pravděpodobně druhého stupně). Narážky příbuzných a vesničanů na účet špatného hospodaření a nesnášenlivosti Karliny matky jsou Teyrovským vysvětleny jako nářky na její cikánský původ. Oproti tomu Kaliba zosobňuje představitele nordické rasy (konkrétně má jít o jeden z poddruhů, takzvaný sálský typ). Zároveň je připomenuta i skutečnost, že jde o typického selského obyvatele podkrkonošské vesnice. Aby byla iluze ještě dokonalejší, je u Raise vyzdvížena jeho schopnost „*viděti typ*“.¹³¹ V článku sice není explicitně řečeno, že by Rais byl sympatizantem či dokonce vyznavačem německé rasové nauky (to by zřejmě i na nacistickou propagandu bylo příliš silné a pro veřejnost nestravitelné), ale je zdůrazněno, že si odlišnosti rasových typů všímal již před položením pevných základů typologických a rasově-charakterologických studií, zkrátka popisoval postavy „*živě*“.

¹²⁹ Tamtéž, s. 225.

¹³⁰ Tamtéž, s. 226.

¹³¹ Tamtéž, s. 227.

Karel Václav Rais je označen za autora, v jehož dílech se podobných postav objevuje „velmi mnoho“.¹³²

Ušetřeni nezůstali ani další autoři, jako méně známý Karel Leger nebo Vladimír Pazourek, na jehož románu je rozebírána pro změnu otázka rasové hygieny (eugeniky). Dopad těchto svérázných interpretací na čtenáře je sporný a těžko vysledovatelný, protože kdo by v nebezpečné době druhé světové války ohrožoval svou bezpečnost jejich otevřeným popíráním. V každém případě jde o pokus jak využít díla autorů, kteří ve společnosti rezonují, ve prospěch ideologie.

Proč je právě Rais autorem vhodným k takovému ideologickému zneužití? Především byl v době napsání Laštůvkova článku již bezmála dvacet let mrtev a autor, který se nemůže bránit, je vždy pro ideologii prospěšnější než živý, který by se mohl zaleknout a uvědomit si zřůdnost příslušné ideologie. Mrtvý autor se nemůže vymezit a popřít některé interpretace svého díla, což jej činí nástrojem v rukou propagandy. Oním nástrojem se stává nejen jeho dílo, ale i on sám, jak je vidět ve výše zmíněné studii.

Rais byl oblíbeným a váženým spisovatelem, což se nacistická propaganda nesnaží nikterak popírat, ale naopak využít tohoto faktu ve svůj prospěch. Navíc byl vybrán autor venkovské prózy, která je blízká rozsáhlému okruhu čtenářů, rozhodně širšímu, než by tomu bylo u děl symbolismu nebo dekadence. Pokusit se podobným způsobem zneužít díla Březinova nebo Hlaváčkova by bylo nesmírně obtížné a zároveň málo efektivní. Účinnost by byla mizivá a výsledkem zmatek.

Nepodařilo se zjistit, zda se po válce Marie Raisová-Míšková k tomuto Laštůvkovu článku nějak vyjádřila, případně se snažila uvést celou dezinterpretaci na pravou míru.

První polovina čtyřicátých let nepředstavuje příliš radostné období, vhodné pro optimistické zakončení této práce. Jedinou z mála milých a příjemných událostí v dějinách Raisova díla v době druhé světové války je vydání knihy „*Zvířátka a lidé*“. Nejedná se o prózu, ale o básničky pro děti. Soubor připravila autorova dcera Marie Míšková-Raisová. Recenzent¹³³ shledává některé básně příliš obtížné, jiné však oceňuje pro jejich průzračnost, rytmus a melodičnost. Co však činí z básnické sbírky pro nejmenší „*hotové umělecké dílko*“, ¹³⁴ jsou výrazné obrázky, „*jejichž náladovost,*

¹³² Tamtéž.

¹³³ kš, Rais, K. V.: *Zvířátka a lidé*, Česká osvěta 38, 1941-1942, č. 6, s. 230.

¹³⁴ Tamtéž.

*barevný soulad a vynalézavost zvyšují účin veršů.*¹³⁵ Dodejme, že autorem oněch vyzdvihovaných ilustrací nebyl nikdo jiný než Jiří Trnka (*Obrazová příloha č. 10*).

¹³⁵ Tamtéž.

XIV. Závěr

Karel Václav Rais je právem považován za přední osobnost české realistické prózy. V průběhu více jak čtyř desetiletí jeho literárního působení docházelo k proměnám v jeho tvorbě, stejně tak jako se proměňoval svět okolo něj. Zatímco na konci 70. a v první polovině 80. let 19. století se zapsal do povědomí čtenářů jako autor básní a drobných próz především pro děti, v následujícím desetiletí psal hlavně povídky a první romány. Nové století přineslo řadu druhých a dalších vydání starších prací, což se opakovalo i ve druhé dekádě 20. století. První světová válka přinesla radikální pokles vydávání Raisových děl, ale již v roce 1918 začal být vydáván znovu, coby jeden z předních autorů v nově vzniklém státě.

Raisova produkce rychle narůstala především během 90. let 19. století. Do této doby spadá první knižní uveřejnění všech jeho románů (s výjimkou „*Na lepším*“ a „*O ztraceném ševci*“) a většiny souborných vydání povídek, z nichž mnohé napsal již v předcházejícím desetiletí. Přízeň čtenářů i kritiků si vydobyl již svými prvními prózami. V průběhu počátečního dvacetiletí 20. století spatřily světlo světa jen čtyři rozsáhlejší Raisovy prozaické knihy, dvě sbírky povídek a dva romány.

I v tomto období útlumu se čtenářům dostávalo do rukou mnohé z jeho produkce. Lze říci, že čím méně Rais publikoval nová díla, tím více vycházela ta starší a těšila se stabilní oblibě. Byla mu sice vytýkána jednoduchost základní linie příběhu, někdy až sentimentální vlastenecké nadšení, ale i autoři těchto výtek mu v jiných ohledech přiznávali nesporné kvality.

Zatímco Rais se držel realismu, figurek malebných venkovanů a učitelů, svět kolem něj (i ten literární) se proměňoval. Na sklonku 19. století představoval realistický román dominantní žánr, v době kdy spisovatel umíral, byl založen Pražský lingvistický kroužek a psala se proletářská poezie. Nedá se říci, že by Rais ustrnul na místě, i jeho se tyto proměny dotýkaly, což je vidět v jeho posledním románovém díle, které se od starších liší. Nejednalo se však o radikální proměny v tvorbě.

Jeho starší díla stále vycházela. „*Kalibův zločin*“ a „*Pantáta Bezoušek*“ do roku 1926 jedenáctkrát, „*Západ*“ a „*Zapadlí vlastenci*“ desetkrát. To byl úspěch, kterému se většina jeho kolegů spisovatelů nemohla vyrovnat. Raisova obliba tkvěla v několika skutečnostech. Především téma bylo blízké širokému okruhu čtenářů. Český venkov, prosté a uvěřitelné příběhy, plastické postavy se svými klady a zápory, dále jazyk a vypravěčský styl, spojený s hlubokou znalostí poměrů, to vše zvyšovalo poptávku po

dílech tohoto autora. Svou roli však pochopitelně hrála i samotná pověst autora, coby jednoho z předních českých spisovatelů.

Raisovy prózy se dočkaly několika překladů do cizích jazyků, převážně slovanských (ruština, slovinština, polština). Větší úspěch si však v zahraničí nedobyly. Také film projevil zájem o náměty z autorových knih. Zajímavou kapitolou v dějinách recepce Raisova díla je také ideologický výklad jednoho jeho románu za druhé světové války.

Převedení autorova díla do grafů a tabulek umožnilo hlubší nahlédnutí do vývoje jeho tvorby a především zpřehlednilo orientaci ve velkém množství děl a opakovaných vydání. Rais je podle středoškolských měřítek vnímán především jako autor 19. věku, což je nepřesné i přesto, že do následujícího století již spadá poměrně malé množství z celkového objemu jeho románů a povídek. Na sklonku monarchie i za první republiky byl stále vnímán jako jeden z předních českých autorů.

XV. Seznam pramenů a literatury

Internetové zdroje:

anno.onb.ac.at

caslin.cz

kramerus

retrobi.ucl.cas.cz

Periodika

Kalibův zločin, *Vlast* 36, 1919-20, č. 3, s. 136-7.

Literární statistika, *Národní obzor* 4, 1910, č. 6, s. 5.

Vánoční přehlídka II., *Zvon* 25, 1924, č. 13, s. 182.

BARTHES, Roland: *Smrt autora*, *Aluze* 10, 2006, č. 3, s. 75-77.

BAZAROV, Eugen: *Nová prósa*, *Čechische Revue* 2, 1898-1899, č. 12, s. 1483-1485.

BRANŽOVSKÝ, Josef: *Filmy na náměty z české literatury*, *Kritický měsíčník* 4, 1941, č. 10, s. 358-61.

DRBOHLAV, Vincenc: *Václav Beneš-Třebízský*, *Hlídka literární* 2, 1885, č. 11, s. 173.

FINGAL, Petr: *Z původní beletrie*, *Vzlet* 1, 1917, č. 6, s. 172-3.

HÝSEK, Miloslav, *Literatura. Z nové prósy*. *Národní listy* 60, č. 92, s. 1-2.

CHÁB, Václav: *Rais k debatě o Máchových vousech*, *Národní Osvobození* 6, 1929, č. 353, s. 3.

CHÁB, Václav: *Rais Karel V., Svatba*, *Česká osvěta* 27, 1930-1931, č. 8, s. 369-70.

JAKOUBEK, Otakar: *Z Městského divadla Královských Vinohradů*, *Vlast* 32, 1915-1916, č. 2, s. 167-8.

JEDLIČKA, Benjamín, *Kniha Raisových próz*, *Lidové noviny* 38, č. 467, s. 9.

-jen-: *Rais, Karel V.: Z domu*, *Česká osvěta* 24, 1927-1928, č. 8, s. 327.

JUDA, Karel: *Karel V. Rais: Poslední léto*, *Střední škola* 5, 1925, č. 2, s. 105.

KREJČÍ, Jan: *Čechische Revue* 1, 1907, s. 189.

kš.: *Rais, K. V.: Zviřátka a lidé*, *Česká osvěta* 38, 194-1-2, č. 6, s. 230.

LAŠTŮVKA, Bohumil: *Rasové typy ve filmu a beletrii*, *Věda a život* 10, s. 223-8.

NOSOVSÝ, Karel: *Bibliografie Karla Václava Raisa (1859-1926)*, *Literární rozhledy* 10, 1925-1926, s. 383-387.

- NOVODVORSKÝ, Jan: *Povídky ze starých hradů*, Hlídka literární 6, 1889, č. 3, s. 93-4.
- NOVOTNÝ, Miloslav: *Karel V. Rais: Špačci*, Rozhledy po literatuře a umění 1, 1932, č. 19-20, s. 144.
- PRACH, Václav: *Rais, Karel Václav: Ze vzpomínek IV.*, Česká osvěta 29, 1932-3, č. 5, s. 179.
- RAMBOUSEK, Antonín: *Rais K. V.: Ze vzpomínek III.*, Česká osvěta 27, 1930-1931, č. 3, s. 135.
- RAMBOUSEK, Antonín: *Rais Karel V., Vodník pod skalou vyšehradskou*, Česká osvěta 18, 1921-1922, č. 10, s. 240.
- RAMBOUSEK, Antonín: *Rais Karel V., Ze vzpomínek II.*, Česká osvěta 23, 1926-1927, č. 8, s. 435-436.
- RAMBOUSEK, Antonín: *Rais Karel Václav, O ztraceném ševci*, Česká osvěta 16, 1920, č. 6-7, s. 124.
- ŠUP, Prokop: *Z naší kroniky*, Hlídka literární 9, 1892, č. 11, s. 425-6.
- TRNKA, Tomáš: *Rais, Karel V.: Horské kořeny*, Česká osvěta 24, 1927-1928, č. 2, s. 65.
- VAŠEK, Bedřich: *O ztraceném ševci*, Vlast 45, 1928-1929, č. 3, s. 144.
- VODÁK, Jindřich: *Z naší nové beletrie*, Rozhledy 5, 1895-1896, č. 9, s. 590-595.
- VYKOUKAL, František Vladimír: *Václav Beneš Třebízský*, Květy 7, 1885, č. 10, s. 498-9.
- ZALETĚL, Prokop: *Západ*, Vlast 28, 1911-1912, č. 9, s. 859-860.

Encyklopedie, slovníky, lexikony

- CHALOUPKA, Otakar: *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*, Brno, Centa 2005.
- KUNC, Jaroslav: *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45, II (N-Ž)*, Praha, Orbis 1946.
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, I (A-G)*, Praha, Academia 1985
(vedoucí redaktor Vladimír Forst).
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, II/1 (H-J)*, Praha, Academia 1985
(vedoucí redaktor Vladimír Forst).
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, II/2 (K-L)*, Praha, Academia 1985
(vedoucí redaktor Vladimír Forst).

- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, III/1 (M-O)*, Praha, Academia 1985
(vedoucí redaktor Jiří Opelík).
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, III/2 (P-Ř)*, Praha, Academia 2000
(vedoucí redaktor Jiří Opelík).
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, IV/1 (S-T); Dodatky k LČL 1-3, A-Ř*,
Praha, Academia 1985 (vedoucí redaktor Luboš Merhout).
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, IV/2 (S-Ž); Dodatky k LČL 1-3, A-Ř*,
Praha, Academia 1985 (vedoucí redaktor Luboš Merhout).
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, VI. Díl, R-S*,
Praha, nákladem „Československého kompasu“ 1932.
- Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, XXI. Díl, R(Ř)-
Rozkoš*, Praha, Jan Otto 1904.
- VLAŠÍN, Štěpán (ed.): *Slovník literární teorie*, Praha, Československý spisovatel 1977.

Sekundární literatura

- ARISTOTELES, *Poetika*, Praha, Svoboda 1996.
- ČERVENKA, Jaromír: *K. V. Rais na Hlinecku*, Pardubice, Krajská poradna lidové
tvořivosti 1956.
- DOLEŽEL, Lubomír: *Narativní způsoby v české literatuře*, Praha, Český spisovatel 1993.
- FELLNEROVÁ, Sabine – UNTERREINEROVÁ, Katrin, *Dětství v dobách císařství*, Praha,
Ikar 2012.
- FRONKOVÁ, Lucie: *Osobní a rodinné strategie venkovského obyvatelstva*, České
Budějovice 2015 (diplomová práce, Ústav kulturních studií JU).
- FOŘT, Bohumil: *Fikční světy české realistické prózy*, Praha, Akropolis 2014.
- FOUCAULT, Michel: *Diskurs, autor, genealogie*, Praha, Svoboda 1994, s. 41-75.
- GALÍK, Josef: *Panorama české literatury*, Olomouc, Rubico 1994.
- HAMAN, Aleš: *Česká literatura 19. století*, České Budějovice, Jihočeská univerzita
2002.
- HAMAN, Aleš: *Literatura v průřezu pohledů: teorie, historie, kritika*, Praha, Arsici
2003.
- HAMAN, Aleš: *Kontexty a konfrontace*, Praha, Arsici 2010.
- HAMANNOVÁ, Brigitte: *Alžběta, císařovna proti své vůli*, Praha, Brána 2002.

- Historický lexikon obcí ČR 1869-2002 I*, Praha, Český statistický úřad 2006.
- HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence*, Praha, Mladá fronta 1999.
- HUDÍKOVÁ, Helena: *Karel Václav Rais: personální bibliografie*, Plzeň, Knihovna města Plzně 1979.
- IGGERS, Georg: *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha, Lidové noviny 2002.
- JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Román mezi modernami*, Praha, Československý spisovatel 1988.
- JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Stoletou alejí*, Praha, Československý spisovatel 1985.
- JEŘÁBEK, Dušan: *Česká literatura od konce národního obrození do roku 1918*, České Budějovice, Jihočeská univerzita 1994.
- KNOB, Jan: *Dvojí cesta s Karlem Václavem Raisem*, Havlíčkův Brod, Východočeské nakladatelství 1963.
- KUBŮ, Eduard - ŠOUŠA, Jiří - ZÁŘICKÝ, Aleš (eds.): *Český a německý sedlák v zrcadle krásné literatury 1848-1948*, Praha/Ostrava, Ostravská univerzita 2014.
- KULKA, Tomáš: *Umění a kýč*, Praha, Torst 2000.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem*, Jinočany, H & H 2002.
- LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří: *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha, Nakladatelství lidové noviny 2008.
- MACHALA, Lubomír (ed.): *Panorama české literatury I*, Praha, Knižní klub 2015.
- NOVÁK, Arne: *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*, Brno, Atlantis 1995.
- PAPOUŠEK, Vladimír a kol.: *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*, Praha, Academia 2010.
- PAPOUŠEK, Vladimír a kol.: *Dějiny nové moderny 2, Lomy vertikál: česká literatura v letech 1924-1934*, Praha, Academia 2014.
- PLATÓN: *Hippias Větší; Hippias Menší; Ión; Menexenos*, Praha, Oikoymenh 2003.
- PLATÓN: *Kleitofón; Ústava; Timaios; Kritias*, Praha, Oikoymenh 2003.
- PRAŽÁK, František: *Paměti českých spisovatelů z dětství*, Praha, Jan Otto 1946.
- SKUHROVSKÁ, Eliška: *Učitelství rod Raisů*, Praha 2014 (bakalářská práce PF UK).
- ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2014.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Jak se žilo za časů Františka Josefa*, Praha, Svoboda 1996.
- WELLEK, René – WARREN, Austin: *Teorie literatury*, Olomouc, Votobia 1996.

WINTER, Zikmund: *Z rodiny a domácnosti staročeské*, Praha, Jan Otto 1912.

Realistický román a triviální literatura

PITTNEROVÁ, Vlasta: *V sousedství*, Třebíč, Drahomír Rybníček, 2000.

RAIS, Karel Václav: *Káča a jiné obrázky*, Praha, ČGU 1920.

RAIS, Karel Václav: *Kalibův zločin*, Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění 1959.

RAIS, Karel Václav: *Kalibův zločin*, Praha, Československý spisovatel 1974.

RAIS, Karel Václav: *Pantáta Bezoušek*, České Budějovice, Růže 1969.

RAIS, Karel Václav: *Rodiče a děti*, Praha, ČGU 1928.

RAIS, Karel Václav: *Špačci*, Praha, Státní nakladatelství dětské knihy 1958.

RAIS, Karel Václav: *Výminkáři*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1961.

RAIS, Karel Václav: *Ze vzpomínek I*, Praha, ČGU 1930.

SVĚTLÁ, Karolína: *Vesnický román*, Praha, Lidové nakladatelství 1970.

XVI. Přílohy

Seznam příloh

Schéma č. 1

Obrazová příloha č. 1 - K. V. Rais v roce 1900.

Obrazová příloha č. 2 – K. V. Rais ve vyšším věku.

Obrazová příloha č. 3 – A. Jirásek, J. Thomayer a K. V. Rais na společné fotografii.

Obrazová příloha č. 4 – Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

Obrazová příloha č. 5 – Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

Obrazová příloha č. 6 – Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

Obrazová příloha č. 7 – Pantáta Bezoušek. Obálka od Adolfa Kašpara.

Obrazová příloha č. 8 – Povídky ze starých hradů. Obálka Viktora Olívy.

Obrazová příloha č. 9 – Když slunéčko svítí. Ilustrace H. M. Benetta.

Obrazová příloha č. 10 – Zvířátka a lidé. Obálka Jiřího Trnky.

Tabulka č. 1 – Raisovy spisy – Česká grafická unie (1909-1932).

Tabulka č. 2 – Dílo K. V. Raise – řazeno abecedně.

Tabulka č. 3 – Dílo K. V. Raise – řazeno časově.

Graf č. 1 – Překlady Raisova díla do cizích jazyků.

Graf č. 2 – Časová osa – všechna vydání Raisových próz v průběhu jednotlivých desetiletí zkoumaného období.

Graf č. 3 – Časová osa – Raisovy prózy v letech 1881-1890.

Graf č. 4 – Časová osa – vydání Raisových próz v letech 1891-1900.

Graf č. 5 – Časová osa – vydání Raisových próz v letech 1901-1910.

Graf č. 6 – Časová osa – vydání Raisových próz v letech 1911-1920.

Graf č. 7 – Časová osa – vydání Raisových próz v letech 1921-1930.

Graf č. 8 – Časová osa – vydání Raisových próz v letech 1931-1945.

Graf č. 9 – Recenze Raisova díla z databáze *Retrobi*. Periodika, v nichž se vyskytl více než jeden článek, vztahující se ke konkrétním Raisovým prózám.

Graf č. 10 – Autoři recenzí Raisova díla z databáze *Retrobi*.

Graf č. 11 – Časová osa – Kalibův zločin – recenze z *Retrobi*, překlady, vydání a časopisecká vydání.

Graf č. 12 – Časová osa – Na lepším – Recenze, knižní vydání a časopisecká vydání.

Graf č. 13 – Časová osa – Pantáta Bezoušek – filmová verze, recenze, vydání a časopisecká vydání.

Graf č. 14 – Časová osa – Výminkáři – recenze, překlady, vydání knižní a časopisecká.

Graf č. 15 – Časová osa – Zapadlí vlastenci – filmová verze, překlady, recenze, knižní a časopisecká vydání.

Graf č. 16 – Časová osa – Západ – recenze, překlady, knižní a časopisecká vydání.

Graf č. 17 – První vydání Raisových povídkových souborů (čtvereček), románů, rozsáhlejších povídek či novel a vzpomínek (kolečko).

Graf č. 18 – Raisovy prózy v širším kontextu soudobého umění.

Tabulka č. 4 – Články, které se vztahují ke konkrétním Raisovým prózám (*Retrobi*).

Schémata

Schéma č. 1 - Rozdělení literatury (Felix Vodička).

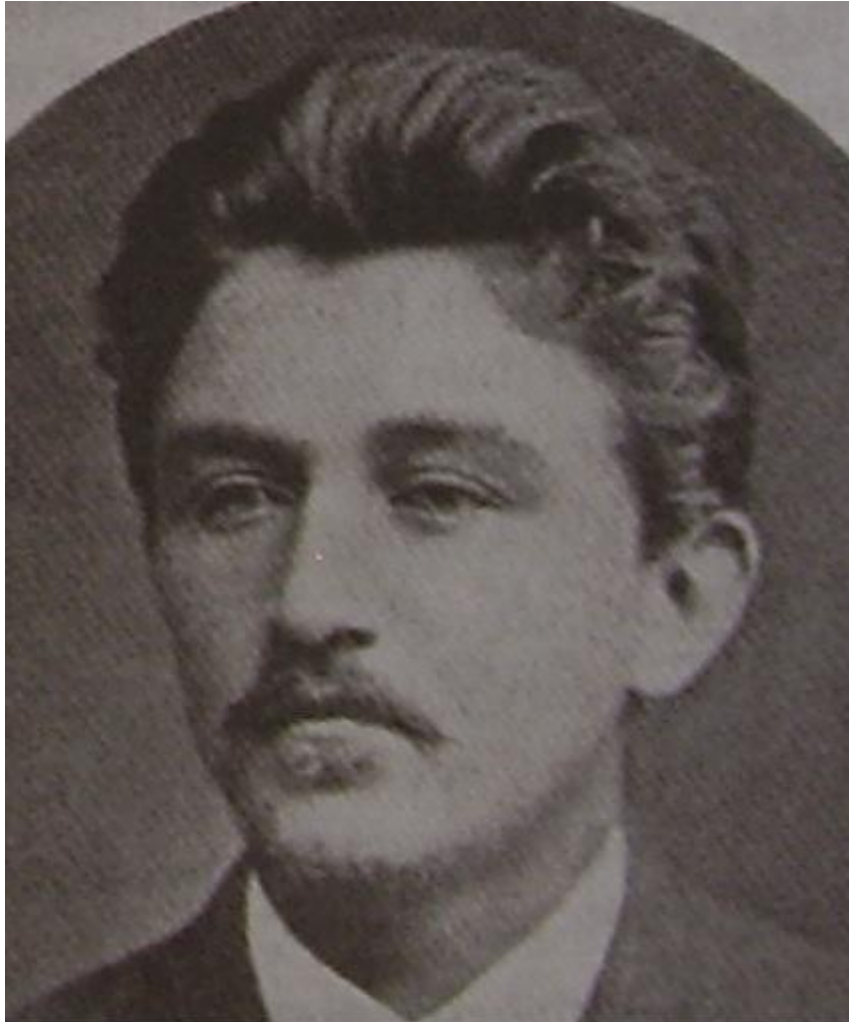
Literatura

Obrazové přílohy

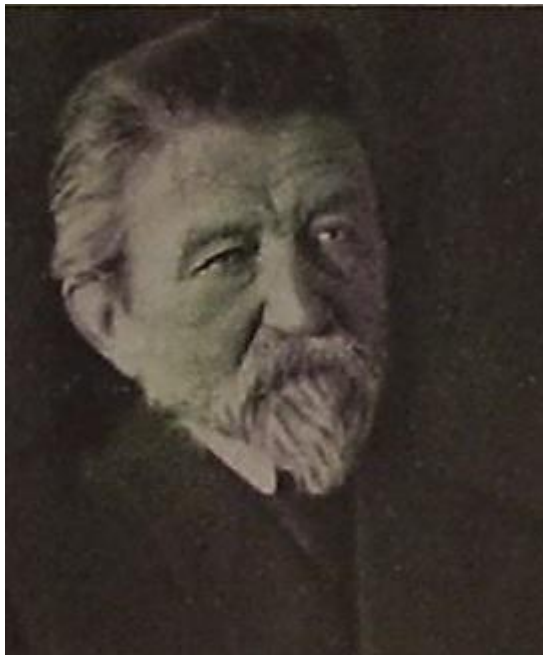
Obrazová příloha č. 1

K. V. Rais v roce 1900 (převzato z Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ: *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2008, s. 373).

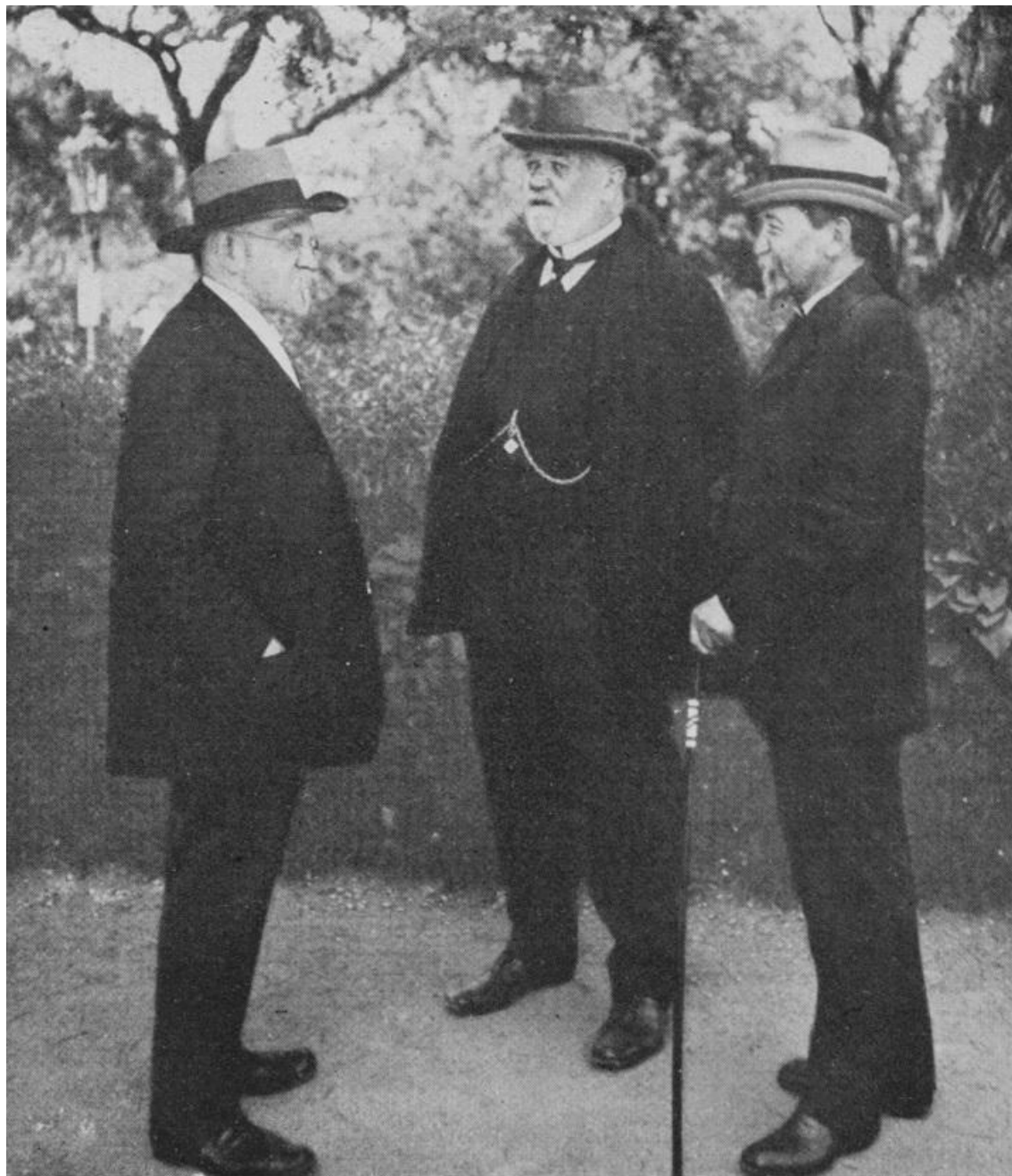
Obrazová příloha č. 2

K. V. Rais ve vyšším věku (převzato z: Masarykův slovník naučný, 6. díl, s. 33).

Obrazová příloha č. 3

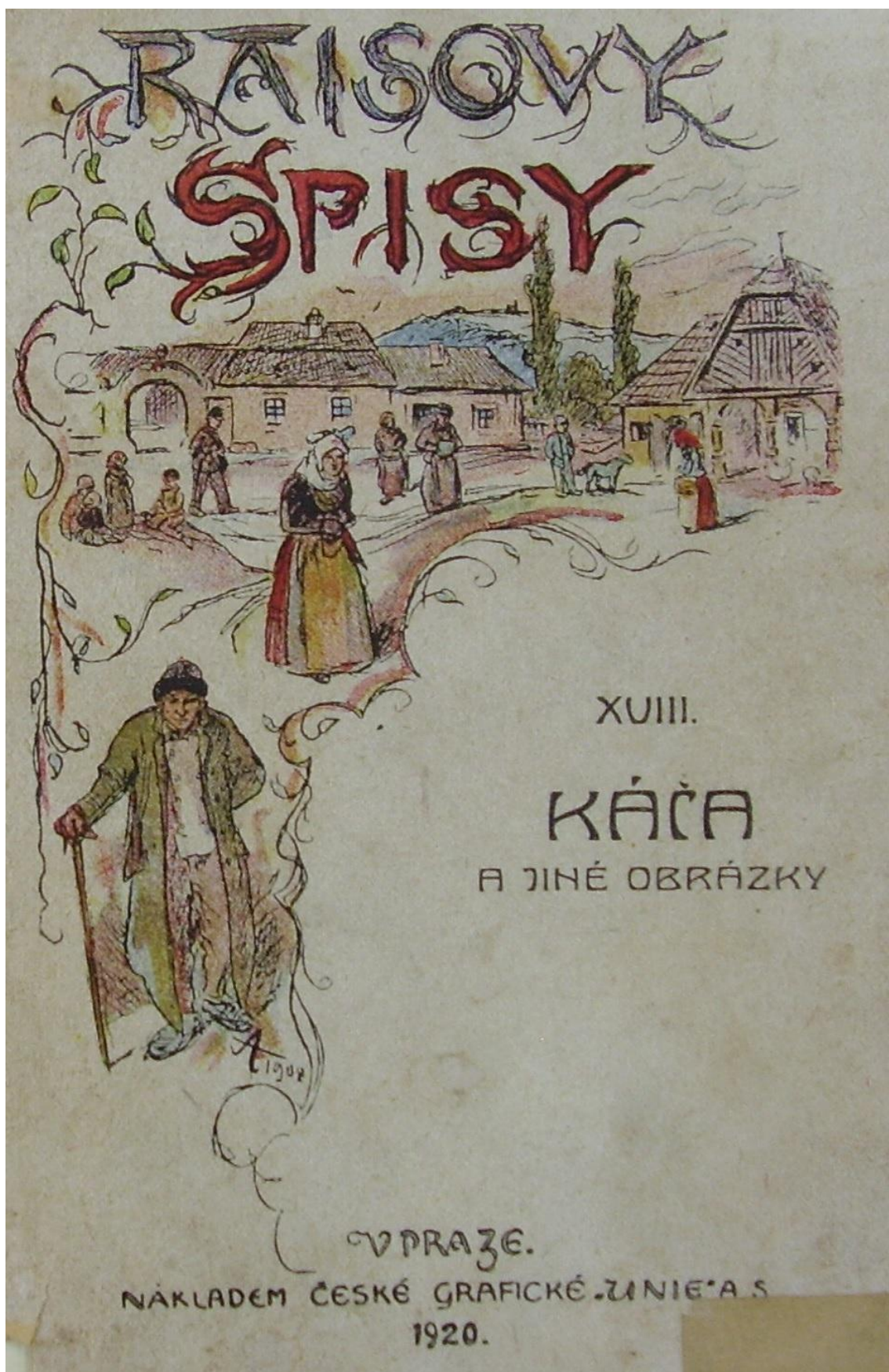
A. Jirásek, J. Thomayer a K. V. Rais na společné fotografii (převzato z: Zlatá Praha 38, 1921, č. 25-26, s. 268).

JIRÁSEK, THOMAYER A RAIS

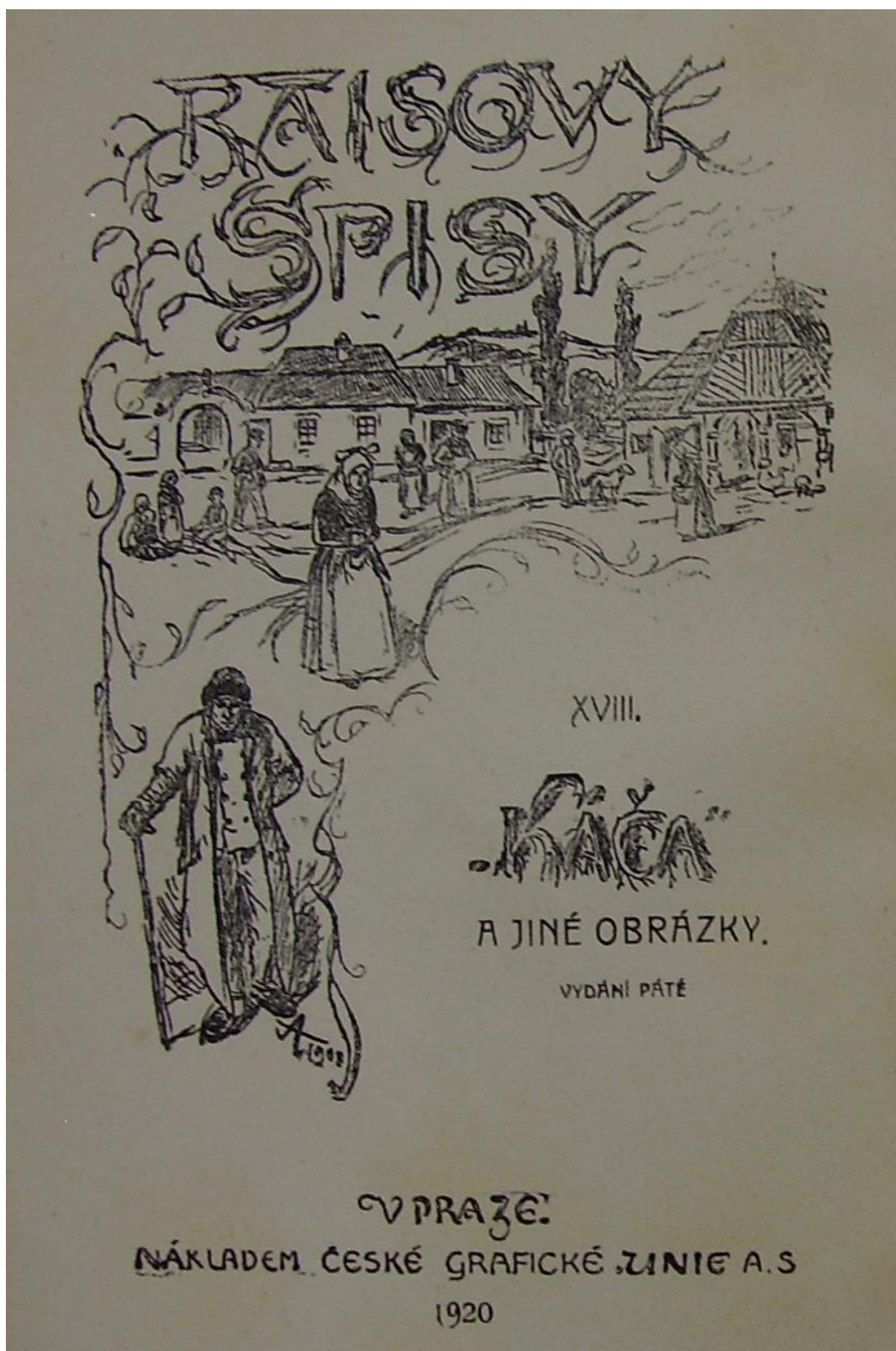
Obrazová příloha č. 4

Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

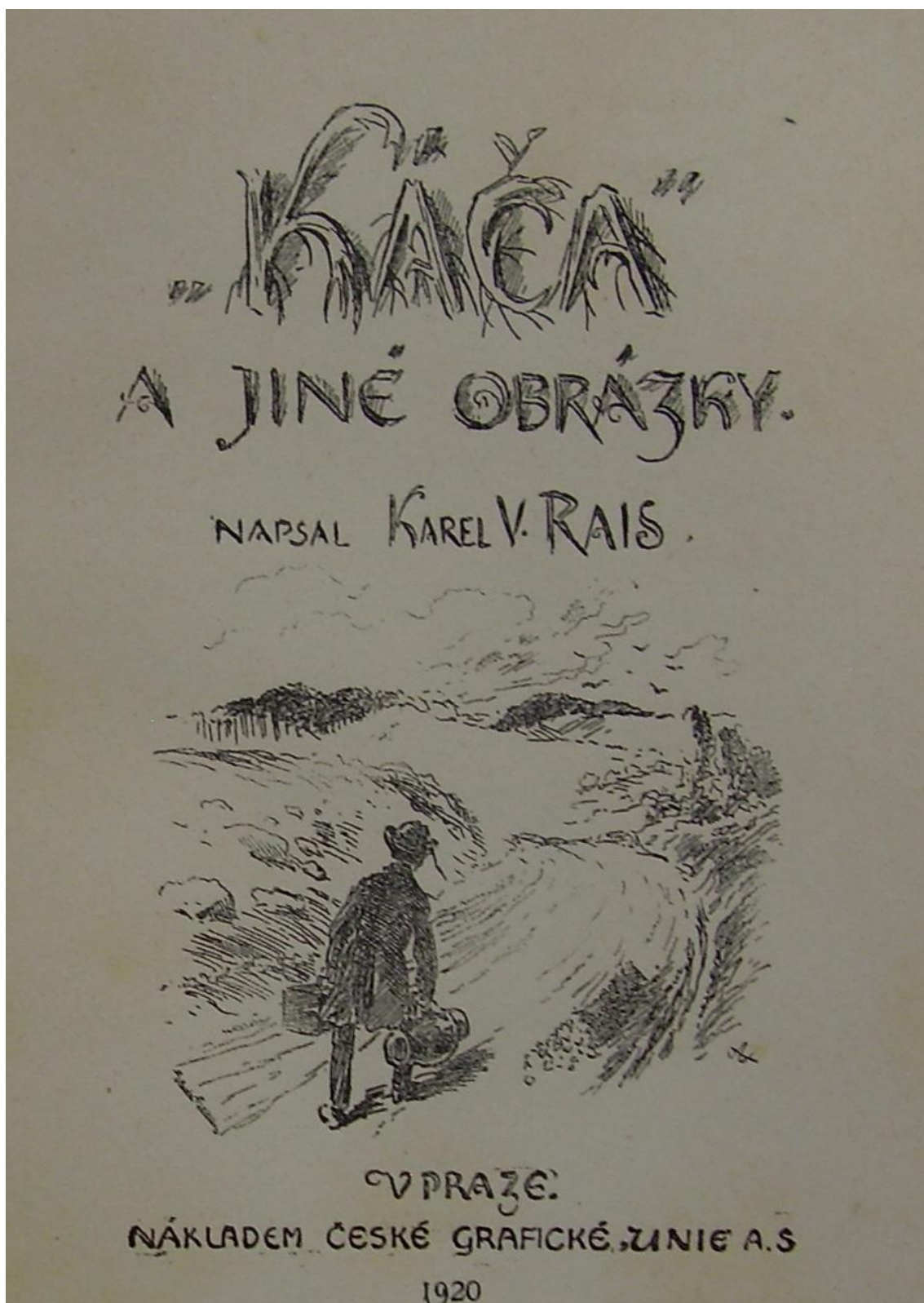
Obrazová příloha č. 5

Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

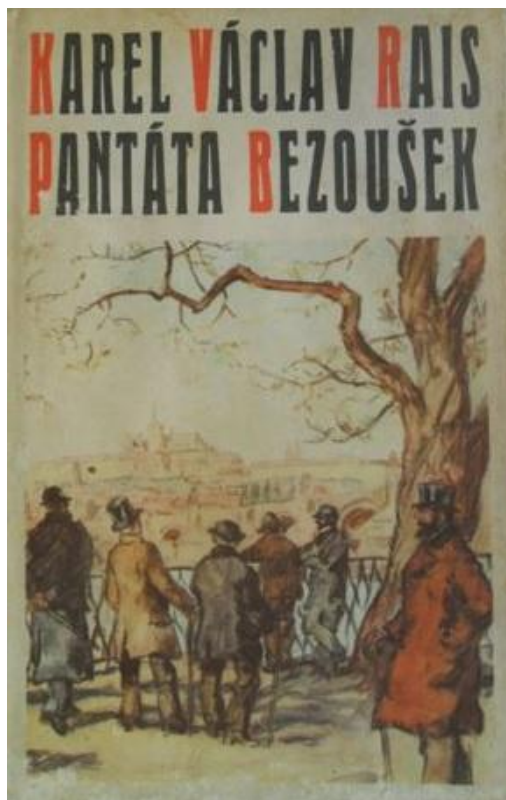
Obrazová příloha č. 6

Ukázka Alšových ilustrací (Káča a jiné obrázky).

Obrazová příloha č. 7

Pantáta Bezoušek. Obálka od Adolfa Kašpara.

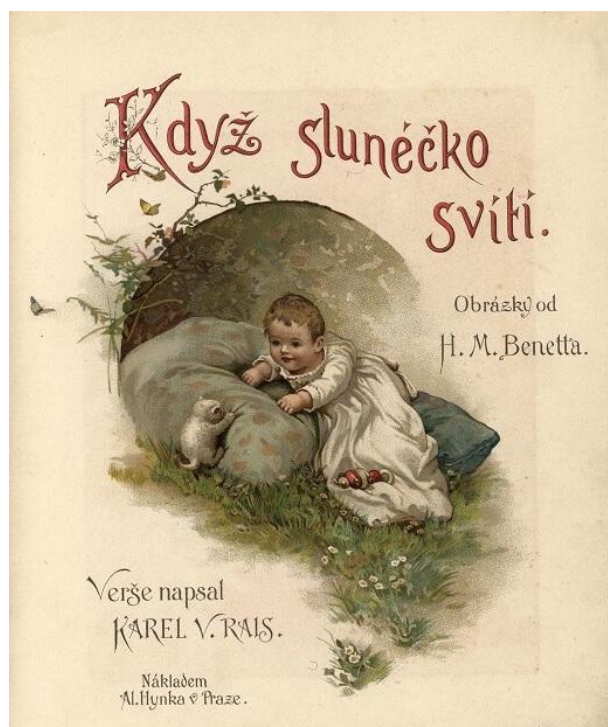
Obrazová příloha č. 8

Povídky ze starých hradů. Obálka Viktora Olívy.

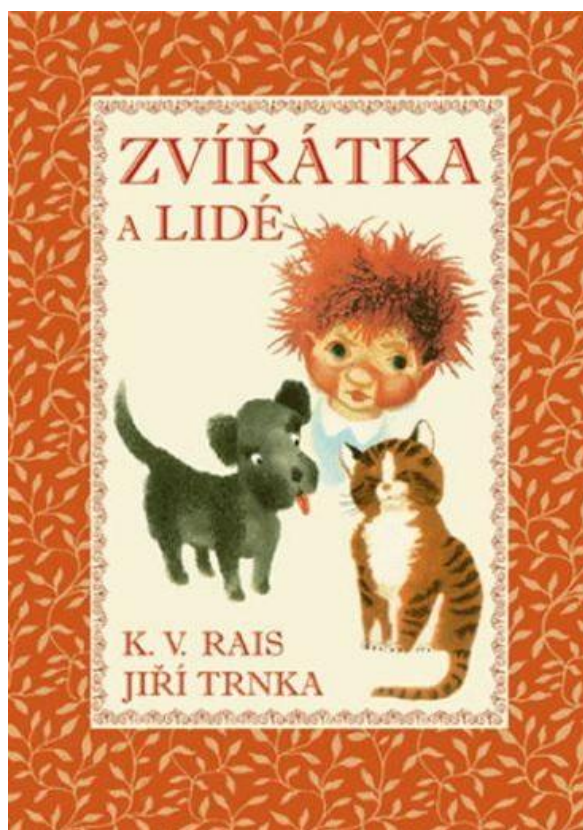
Obrazová příloha č. 9

Když slunéčko svítí. Ilustrace H. M. Benetta.

Obrazová příloha č. 10

Zvířátka a lidé. Obálka Jiřího Trnky.

Tabulka č. 1

Raisovy spisy – Česká grafická unie (1909-1932)

Svazek	Název
1	Kalibův zločin
2	Pantáta Bezoušek
3	Paničkou
4	Rodiče a děti
5	Mezi lidmi
6	Za světem
7	Sirotek
8	Lopota
9	Zapadlí vlastenci
10	Potměchuť
11	Půlpáni
12	Západ
13	Výminkáři
14	Na lepším
15	Horské kořeny
16	Stehle
17	Z domova
18	Káča
19	Trochu vřesu
20	O ztraceném ševci I
21	O ztraceném ševci II
22	Ze vzpomínek I
23	Ze vzpomínek II
24	Svatba
25	Ze vzpomínek III
26	Ze vzpomínek IV

Tabulka č. 2

Dílo K. V. Raise – řazeno abecedně.

Číslo	Název	Rok	Typ	V periodiku /souboru /řadě	Počet stran	Vydání	Nakladatelství	Poznámka
1	Aus den Erinnerungen eines Händlers mit Mädchenhaaren (Z vlasářských pamětí)	1910		Politik, č. 214, 216, 218				přeložil K. Frypés
2	Bělohradské zvony	1908	zhudebněná báseň		7		Praha, M. Urbánek	zhudebnil Jan Malát
3	Bez práva	1911		Zvon 11, s. 7				napsáno v létě 1910 v Kacanovech
4	Cesta k domovu	1925	básně a povídky		191		Praha, F. Topič	ilustrace J. Čejka
5	Cestou	1918- 19	próza (vzpomínka)	Cesta 1, č. 5, s. 116-118, č. 6, s. 150-151, č. 7, s. 182-184, č. 8, s. 212-213				napsáno v roce 1914 na Král. Vinohradech
6	České pohádky o Kristu Pánu	1926		Raisovy spisy pro mládež 5		4.	Praha, F. Topič	
7	České pohádky o Kristu Pánu	1918		Spisy pro mládež 8	92	3.	Praha, F. Topič	přepřacované vydání
8	České pohádky o Kristu Pánu	1883		Nová knihovna pro mládež, řada 2., č. 56	92	1.	Praha, F. A. Urbánek	ilustroval A. Moravec
9	České pohádky o Kristu Pánu a jiné báje	1916			92	2.	Praha, F. Topič	ilustroval A. Moravec
10	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1901		Spisy pro mládež 1	176	1.	Praha, F. Topič	
11	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1913				3.	Praha, F. Topič	
12	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1925			168	4.	Praha, F. Topič	

13	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1902				2.	Praha, F. Topič	
14	Čtení o Karlu Havlíčku Borovském	1930		Sbírka souvislé četby školní 76	49		Praha, F. Topič	
15	Čtení o Václavu Beneši Třebízském	1930		Sbírka souvislé četby školní 77	104		Praha, F. Topič	
16	Dárek maličkým	1889	básně	České spisy pro mládež 20	96		Praha, A. Štorch a syn	
17	Dětský ráj	1889	básně				Praha, A. Hynek	ilustroval J. Lawson
18	Die Schulknaben (Školáci)	1918		Union				přeložil K. Frypés
19	Die Sünde des Vaters (Otcův hřích)	1903						
20	Do Prahy na pouť	1888		Květy 10, díl 2., s. 599				napsáno na jaře 1888 v Podolí
21	Doma	1926	básně, vzpomínky			3.	Praha, F. Topič	
22	Doma	1903	básně, vzpomínky	Spisy pro mládež 3	162	2.	Praha, F. Topič	ilustroval M. Aleš
23	Doma	1881-2	básně, vzpomínky a povídky	Obrázková knihovna pro mládež 9	59	1.	Nové Město nad Metují, B. Böhm	ilustroval M. Aleš
24	Domov	1903		Zvon 3, s. 6				napsáno o prázdninách 1902 v Bělhradě
25	Dřínův Józa	1892		Lumír 20, s. 27				napsáno v zimě 1891 na Žižkově
26	Dudák	1880-1	báseň	Budečská zahrada 12, č. 1				
27	Ein Lebensende (Konec života)	1893		Die Dioskuren XXIV			Vídeň	přeložil A. Kraus
28	Erb Odřívous	1897-8	pověst	Malý čtenář 17, č. 1, s. 2-5				
29	Erinnerungen (Vzpomínky/Z podhorských pamětí)	1913		Union				přeložili K. a M. Frypésovi
30	Fader ög Son (Otec a syn)	1905					Odense (Dánsko)	přeložil J. Kure

31	František Ladislav Čelakovský	1902	projev u příležitosti stých narozenin Čelakovského		19		Strakonice, Obec strakonická	dodatečně vydáno
32	Horské kořeny	1927	tři povídky		124		Praha, ČGU	na obálce uvedeno 1933
33	Horské kořeny	1916	tři povídky		184	5.	Praha, Unie	
34	Horské kořeny	1927	tři povídky	Spisy 15	182		Praha, Unie	
35	Horské kořeny	1918	tři povídky			6.		
36	Horské kořeny	1911	tři povídky	Spisy 15		4.	Praha, Unie	
37	Horské kořeny	1904	tři povídky		189	3.	Praha, Šimáček	
38	Horské kořeny	1899	tři povídky		190	2.	Praha, Šimáček	
39	Horské kořeny	1892	tři povídky		157	1.	Praha, Šimáček	Pro číslo, Ta srdce, Výprava z hor
40	Horské kořeny	1938	tři povídky		182		Praha, ČGU	
41	Horské kořeny	1919/20	tři povídky		184	7.		H. H. - 1919, Káča - 1920
42	Hvězdy	1882	básně	Malý čtenář 1, č. 4, s. 6-7				
43	Im Felsen (Ve skále)	1902		Reichswehr				přeložila A. Auředníčková
44	In der Feldhütte	1918		Union				přeložil K. Frypés
45	Jak hráli o králi Václavu	1896		Kronika slezská	73	1.	Opava, Slezská kronika	
46	Jak hráli o králi Václavu	1924				2.		
47	Jakub Arbes	1902			8		Praha, vlastním nákladem	
48	Jeden z davu	1894		Lumír 22, s. 7				napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
49	Jeden z davu (Один из многих)	1902		Ruská mysl			Petrohrad	přeložil M. P. Petrovskij
50	Jen povrch	1894		Světozor 28, s. 518				napsáno o prázdninách 1894 v Sobotce
51	Jen povrch (Брулька)	1903		Ruská mysl				přeložil P. M. Petrovskij
52	Káča	1905		Zvon 5, s. 337				napsáno na poč. roku 1905 na Král. Vinohradech

53	Káča a jiné obrázky	1938	povídky	Spisy 18	221		Praha, ČGU	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
54	Káča a jiné obrázky	1925	povídky	Spisy 21	217	6.	Praha, Unie	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
55	Káča a jiné obrázky	1920	povídky			5.		Domov, Nermuť, V neděli, Káča
56	Káča a jiné obrázky	1940	povídky	Spisy 18	221		Praha, ČGU	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
57	Káča a jiné obrázky	1906	povídky		207	1.	Praha, Šimáček	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
58	Káča a jiné obrázky	1912	povídky	Spisy 18		2.	Praha, Unie	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
59	Káča a jiné obrázky	1918	povídky			4.		Domov, Nermuť, V neděli, Káča
60	Káča a jiné obrázky	1917	povídky			3.		Domov, Nermuť, V neděli, Káča
61	Kaliba's Verbrechen (Kalibův zločin)	1900			294		Praha, Buchdruckerei der Politik	
62	Kaliba's Verbrechen (Kalibův zločin)	1905		Slavische Roman - Bibliothek 5	308		Praha, Otto	přeložil Claudius Běhal
63	Kalibov zločin	1929			248		Košice - Žilina	slovensky - podle 9. českého vydání V. Černovodský
64	Kalibův zločin	1923	obraz z podhoří			9.	Praha, Unie	
65	Kalibův zločin	1909	obraz z podhoří	Spisy 1	243	3.	Praha, Unie	
66	Kalibův zločin	1934	obraz z podhoří		80		Praha, Zemědělské knihkupectví A. Neuberta	jako drama o třech dějstvích s předeherou upravil Bedřich Vrbský
67	Kalibův zločin	1940	obraz z podhoří	Spisy 1	270		Praha, ČGU	
68	Kalibův zločin	1937	obraz z podhoří	Spisy 1	240		Praha, ČGU	

69	Kalibův zločin	1929	obraz z podhoří	Spisy 1	240		Praha, Unie	
70	Kalibův zločin	1927	obraz z podhoří		151		Praha, Unie	na obálce uvedeno 1934
71	Kalibův zločin	1926	obraz z podhoří	Spisy 1	240		Praha, Unie	
72	Kalibův zločin	1901	obraz z podhoří		253	2.	Praha, Šimáček	
73	Kalibův zločin	1895	obraz z podhoří		253	1.	Praha, Šimáček	
74	Kalibův zločin	1909				4.	Praha, Unie	
75	Kalibův zločin	1892		Světozor 26, s. 3				napsáno na jaře a v létě 1891 na Žižkově a v Železnici u Jičína
76	Kalibův zločin	1914	obraz z podhoří			5.	Praha, Unie	
77	Kalibův zločin	1918				6.	Praha, Unie	
78	Kalibův zločin	1919				8.	Praha, Unie	
79	Kalibův zločin	1919				7.	Praha, Unie	
80	Kalibův zločin (Грехъ Калибы)	1905		Ruský věstník				přeložil P. M. Petrovskij s chotí
81	Karel V. Rais českým vojinům	1915	článek	Jitřenka 34, č. 17, s. 266-7				
82	Když se připozdívá	1892		Květy 14, s. 683				napsáno v zimě a na jaře 1892 na Žižkově
83	Když slunéčko svítí	1889			50		Praha, A. Hynek	ilustroval M. Benett
84	Koho mám rád	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 5, s. 6				
85	Kolovrat	1879-80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 6				
86	Konec života	1890		Květy 12, díl 1., s. 25				napsáno na podzim 1889 na Žižkově
87	Listy z české kroniky	1924	básně					
88	Listy z české kroniky	1879	básně	První moravská laciní knihovna pro děti a mládež 13	48		Valašské Meziříčí, J. F. Šašek	
89	Listy z české kroniky	1888	básně					

90	Lopota	1910	podhorské obrazy			4.	Praha, Unie	
91	Lopota	1920	podhorské obrazy			6.		
92	Lopota	1918	podhorské obrazy			5.		
93	Lopota	1910	podhorské obrazy	Spisy 8	329	3.	Praha, Unie	
94	Lopota	1895	podhorské obrazy	Ottova laciní knihovna 131	198	1.	Praha, Otto	Když se připozdívá, Odstrčený
95	Lopota	1935	podhorské obrazy	Spisy 8	325		Praha, ČGU	dotisk 1939
96	Lopota	1901/2	podhorské obrazy		336	2.	Praha, Otto	H. H. - 1901, Káča - 1902
97	Lopota, Kalibův zločin	1897	o knihách	Věstník České akademie věd a umění 6, č. 1, s. 45-6				
98	Matka a děti	1888		Osvěta 18, s. 129				napsáno poč. roku 1887 v Hlinsku
99	Mezi lidmi	1920	povídky			6.	Praha, Unie	
100	Mezi lidmi	1940	povídky	Spisy 5	210		Praha, ČGU	
101	Mezi lidmi	1923	povídky				Praha, Unie	
102	Mezi lidmi	1909	povídky	Spisy 5	212	3.	Praha, Unie	
103	Mezi lidmi	1901	povídky			2.	Praha, F. Šimáček	
104	Mezi lidmi	1918	povídky			5.	Praha, Unie	
105	Mezi lidmi	1898	povídky	Čítárna Švandy Dudáka 8	245	1.	Praha, F. Topič	V bělidle, Nejlepší stránka, Otcův hřích, Jeden z davu, V parnu, V kuchyňské vůni, Ve skále, Přišlo psaní
106	Mezi lidmi	1909	povídky			4.	Praha, Unie	
107	Modlitba	1907	zhudebněná báseň		10		Praha, M. Urbánek	zhudebnil Jan Malát

108	Mutter und Kinder (Matka a děti)	1896		Aus fremden Zungen, s. 905-912				přeložila J. Krausová
109	Na lepším	1899	podhorský obraz	Světobzor, ročník 33				napsáno 1898-9 na Král. Vinohradech
110	Na lepším	1918	podhorský obraz			3.	Praha, Unie	
111	Na lepším	1919	podhorský obraz			4.	Praha, Unie	
112	Na lepším	1921	podhorský obraz				Praha, Unie	
113	Na lepším	1926	podhorský obraz					
114	Na lepším	1930	podhorský obraz	Spisy 14	514		Praha, ČGU	
115	Na lepším	1901	podhorský obraz		540	1.	Praha, F. Šimáček	
116	Na lepším	1911	podhorský obraz	Spisy 14	528	2.	Praha, Unie	
117	Na slunci	1925	básně a povídky	Spisy pro mládež 10	139		Praha, F. Topič	ilustroval J. Čejka
118	Na vltavských skalách	1883-4	báseň	Malý čtenář 3, č. 6, s. 1-2				
119	Návrat	1916		Národní listy				napsáno v roce 1916
120	Nejlepší stránka	1894		Lumír 22, s. 188				napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
121	Nejmilejší honorář	1917		Zvon 17				napsáno v roce 1916 na Král. Vinohradech
122	Nermuť	1903		Zvon 3, s. 286				napsáno na poč. roku 1903 na Král. Vinohradech
123	Nová sbírka slovanských pohádek a pověstí	1894	upraveno pro děti	Vlast a svět 7	109		Praha, F. Šimáček	ilustroval E. Zillich
124	O ztraceném ševci	1939	horský obraz	Spisy 20	468		Praha, ČGU	
125	O ztraceném ševci	1930	horský obraz	Spisy 20, 21			Praha, ČGU	II. díl

126	O ztraceném ševci	1929	horský obraz	Spisy 20, 21			Praha, ČGU	I. díl
127	O ztraceném ševci	1926	horský obraz	Spisy 20, 21	718		Praha, Unie	II. díl
128	O ztraceném ševci	1924	horský obraz	Spisy 20, 21	467	2.	Praha, Unie	I. díl
129	O ztraceném ševci	1918-9	horský obraz	Zvon, ročník 18 a 19				napsáno v letech 1916-1918
130	O ztraceném ševci	1920	o knize	Česká osvěta 16, č. 6-7, s. 124				
131	O ztraceném ševci	1920	horský obraz	Spisy 20, 21		1.	Praha, Unie	I. a II. díl
132	Obrázky od nás	1941	vzpomínky ve verších					
133	Obrázky od nás	1886	vzpomínky ve verších	České spisy pro mládež 9	64		Praha, A. Štorch a syn	
134	Obrázky veršem	1886	vzpomínky ve verších					
135	Odnemoren (Odstrčený)	1895		Vienac, s. 501			Záhřeb	přeložil S. Karlov Zgurič
136	Odstrčený	1893		Květy 15, díl 2., s. 8				napsáno v zimě a na jaře 1893 na Žižkově
137	Osika	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 6, s. 10				
138	Oslavná kantáta k uctění J. A. Komenského	1920			4		Praha, F. A. Urbánek	zhudebnil K. Knittl
139	Otci	1883-4	báseň	Malý čtenář 3, č. 9, s. 1-2				
140	Otci	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 2, s. 4				
141	Otcův hřích	1893		Lumír 21, s. 97				napsáno na poč. roku 1893 na Žižkově
142	Památce J. K. Škody	1879	báseň		7		Praha, F. A. Urbánek	
143	Paničkou	1925	román					
144	Paničkou	1917	román			4.	Praha, Unie	
145	Paničkou	1909	román	Spisy 3	213	3.	Praha, Unie	
146	Paničkou	1902	román		218	2.	Praha, F. Šimáček	
147	Paničkou	1900	román		218	1.	Praha, F. Šimáček	
148	Paničkou	1897		Květy 19, díl 1., s. 423				napsáno na jaře 1897 na Král. Vinohradech
149	Paničkou	1920	román	Spisy 3	213	5.	Praha, ČGU	

150	Pantáta Bezoušek	1909	povídka	Spisy 2	312	4.	Praha, ČGU	H. H. - ČGU, Káča - Unie
151	Pantáta Bezoušek	1899	o knize	Věstník České akademie věd a umění 8, č. 2, s. 128				
152	Pantáta Bezoušek	1930	povídka		314		Praha, ČGU	
153	Pantáta Bezoušek	1928	povídka	Spisy 2			Praha, ČGU	
154	Pantáta Bezoušek	1926	povídka		191	11.	Praha, Unie	ilustroval A. Kašpar
155	Pantáta Bezoušek	1924	povídka			10.		
156	Pantáta Bezoušek	1920	povídka			9.	Praha, Unie	
157	Pantáta Bezoušek	1914	povídka			6.	Praha, ČGU	H. H. - ČGU, Káča - Unie
158	Pantáta Bezoušek	1903	povídka		385	3.	Praha, F. Šimáček	H. H. - 1903, Káča - 1909
159	Pantáta Bezoušek	1899	povídka		385	2.	Praha, F. Šimáček	
160	Pantáta Bezoušek	1897	povídka		335	1.	Praha, F. Šimáček	
161	Pantáta Bezoušek	1934	povídka		191		Praha, ČGU	
162	Pantáta Bezoušek	1939	povídka	Spisy 2	314		Praha, ČGU	
163	Pantáta Bezoušek	1918	povídka			7.	Praha, Unie	
164	Pantáta Bezoušek	1909	povídka			5.	Praha, Unie	
165	Pantáta Bezoušek	1933	povídka		314		Praha, Unie	
166	Pantáta Bezoušek	1918	povídka			8.	Praha, Unie	
167	Pantáta Bezoušek	1931	povídka		317		Žilina	do slovenštiny přeložil M. Oravský
168	Pantáta Bezoušek	1894		Osvěta 24, s. 193				napsáno v létě a na podzim 1893 v Sobotce a na Žižkově
169	Pantáta Bezoušek	1941	povídka		314		Praha, ČGU	
170	Pasterka v Karlowym Týne (Půlnoční na Karlově Týně)	1884	báseň	Dziennik Poznański				přeložila M. Parczewská
171	Patryoci ze zakątka (Zapadlí vlastenci)			Biblioteka dzieł wyborowych 54			Varšava	přeložila J. Kietlińska-Rudzká
172	Pes	1891		Lumír 19, s. 337				napsáno na jaře 1891 na Žižkově
173	Píseň	1894-5	báseň	Malý čtenář 14				
174	Písničky	1879-80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 5				

175	Po letech doma	1890		Květy 12, díl 2., s. 270				napsáno o prázdninách 1889 na Žižkově
176	Po vlasti	1884-5	básně	Malý čtenář 4, č. 1, s. 1-2, č. 2, s. 1-3, č. 3, s. 1-2, č. 4, s. 1-3, č. 5, s. 1-3, č. 6, s. 1-3, č. 7, s. 1-2, č. 8, s. 1-2, č. 9, s. 1-3, č. 10., s. 1-3				
177	Po vlasti	1941	básně					
178	Po vlasti	1888	básně	Urbánkova ústřední knihovna pro českou mládež 2	32		Praha, F. A. Urbánek	
179	Pod modrým nebem	1897	básně		24		Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
180	Pod modrým nebem	1919	básně				Praha, F. Topič	
181	Pod Zvičinou	1906	básně a povídky	Spisy pro mládež 6	170	1.	Praha, F. Topič	ilustroval M. Aleš
182	Pod Zvičinou	1941	básně a povídky			2.		
183	Politický školní okres vinohradský a paměti a rozvoj národních jeho škol	1898					Praha, vlastním nákladem	
184	Pomněnka	1880-1	báseň	Budečská zahrada 12, č. 5				
185	Poslední léto	1924	obrazy z venkovského života	Spisy pro mládež 9	340	1.	Praha, F. Topič	ilustroval R. Landa
186	Poslední léto	1940	obrazy z venkovského života	Spisy pro mládež	253	2.	Praha, Novina	ilustroval A. Zábranský
187	Poslední radosti	1894		Květy 16, díl 1., s. 589				napsáno na poč. roku 1894 na Žižkově
188	Poslije mnogo godina opet kod kuće (Po letech doma)	1897		Vienac, s. 445			Záhřeb	přeložil S. Karlov Zgurič
189	Potměchuť	1918	povídky			4.		
190	Potměchuť	1911	povídky	Spisy 10	175	3.	Praha, Unie	

191	Potměchut'	1902/3	povídky		192	2.	Praha, F. Šimáček	sešitové vydání, dle H. H. - 1902, Káča - 1903
192	Potměchut'	1938	povídky		186		Praha, ČGU	
193	Potměchut'	1920	povídky		194	5.	Praha, Unie	
194	Potměchut'	1892	povídky	Libuše 22	175	1.	Praha, F. Šimáček	Z vlasářských pamětí, Školáci, Sekáči, Špáta, Zlý člověk, Z podhorských pamětí
195	Potměchut'	1927	povídky	Spisy 10	186		Praha, Unie	
196	Pout' vlasteneckého Čecha královským hradem pražským	1906		Pout' vlasteneckého Čecha 1	16		Praha, Svaz osvětový	
197	Povídky o českých umělcích	1891		Vlast a svět 5	68	1.	Praha, F. Šimáček	ilustroval V. Olíva
198	Povídky o českých umělcích	1924						
199	Povídky o českých umělcích	1921				3.		
200	Povídky o českých umělcích	1906		Spisy pro mládež 7	102	2.	Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
201	Povídky ze starých hradů	1922			150	5.	Praha, F. Topič	
202	Povídky ze starých hradů	1906			102	4.		
203	Povídky ze starých hradů	1931			150		Praha, F. Topič	
204	Povídky ze starých hradů	1902		Spisy pro mládež 2	151	3.	Praha, F. Topič	
205	Povídky ze starých hradů	1888			134	1.	Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
206	Povídky ze starých hradů	1895		Spisy pro mládež 2	135	2.		Z Lysé, Z Biliny, Z Přimdy, Z Lokte, Z Levého Hradce, Z Karlštejna
207	Povídky ze starých hradů	1888	pro mládež		141			ilustroval O. Cihelka
208	Pro číslo	1889		Národní listy, č. 31				napsáno v zimě 1889 v Podolí
209	První květy	1881	veršované povídky		67	1.	Praha, F. A. Urbánek	
210	První květy	1912	veršované povídky	Urbánkova nová knihovna pro mládež 2		2.	Praha, F. A. Urbánek	upravené vydání
211	Přástky	1882	báseň	Malý čtenář 1, č. 2, s. 6				
212	Přišlo psaní	1896		Květy 18, díl 2., s. 304				napsáno o prázdninách 1896 v Sobotce
213	Půlpáni	1911		Spisy 11	244	4.	Praha, Unie	

214	Půlpáni	1918				5.		
215	Půlpáni	1923				6.	Praha, Unie	H. H. - 1923, Káča - 1920
216	Půlpáni	1939			229		Praha, ČGU	
217	Půlpáni	1903				3.	Praha, J. Otto	
218	Půlpáni	1901			237	2.	Praha, J. Otto	ilustroval M. Aleš
219	Půlpáni	1898	dvě povídky	Ottova laciní knihovna národní 159	281	1.	Praha, J. Otto	Jen povrch, Skleník
220	Rodiče a děti	1926	povídky					
221	Rodiče a děti	1918				5.	Praha, Unie	
222	Rodiče a děti	1909				4.	Praha, Unie	
223	Rodiče a děti	1928	povídky		200		Praha, ČGU	
224	Rodiče a děti	1938	povídky		200		Praha, ČGU	
225	Rodiče a děti	1921	povídky		202		Praha, Unie	
226	Rodiče a děti	1919	povídky			6.		
227	Rodiče a děti	1909	povídky	Spisy 4	202	3.	Praha, Unie	
228	Rodiče a děti	1900	povídky		187	2.	Praha, F. Šimáček	
229	Rodiče a děti	1893	povídky		149	1.	Praha, F. Šimáček	Pes, V tiché chalupě, Vnouče, Dřínův Józsa
230	Rozcuchaná panenka	1888-9	báseň	Malý čtenář 8, č. 14, s. 214				
231	S dítětem	1886-7	básně	Světozor 20, č. 5, s. 67				Ježíšek, Babička, Básně nejkrásnější
232	Sekáči	1887		Zlatá Praha 4, s. 498				napsáno na podzim 1887 v Podolí
233	Sírotek	1930			260		Praha, ČGU	
234	Sírotek	1939			260		Praha, ČGU	
235	Sírotek	1901		Zvon, ročník I., s. 205				napsáno v zimě 1900-1 na Král. Vínohradech
236	Sírotek	1918				3.	Praha, Unie	
237	Sírotek	1920				4.	Praha, Unie	
238	Sírotek	1925			260	5.	Praha, Unie	
239	Sírotek	1903			271	1.	Praha, Máj	Sírotek, Kus života
240	Sírotek	1909		Spisy 7	256	2.	Praha, Unie	

241	Skleník	1895		Světozor 29, s. 469				napsáno v létě 1895 na Král. Vinohradech
242	Skleník	1940			131		Praha, ČGU	ilustroval A. Kašpar
243	Stehle	1905	podhorský obraz		433	1.	Praha, F. Šimáček	
244	Stehle	1903	podhorský obraz	Zlatá Praha, ročník 20, s. 1				napsáno 1901-2 na Král. Vinohradech
245	Stehle	1915	podhorský obraz			3.	Praha, Unie	
246	Stehle	1918	podhorský obraz			4.	Praha, Unie	
247	Stehle	1920	podhorský obraz			5.	Praha, Unie	
248	Stehle	1925	podhorský obraz		421	6.	Praha, Unie	
249	Stehle	1934	podhorský obraz		257		Praha, ČGU	
250	Stehle	1934	podhorský obraz				Praha, ČGU	
251	Stehle	1939	podhorský obraz		257		Praha, ČGU	
252	Stehle	1912	podhorský obraz	Spisy 16		2.	Praha, Unie	
253	Svatba	1930	povídky	Spisy 24	325		Praha, Unie	
234	Svatba	1938	povídky		325		Praha, ČGU	
255	Školáci	1888		Národní listy, č. 14				napsáno na podzim 1887 v Podolí
256	Špačci	1895		Květy 17, díl 1., 312				napsáno v zimě 1894-5 na Král. Vinohradech
257	Špačci	1932/3			93		Praha, ČGU	ilustroval A. Kašpar
258	Špačci	1940			93		Praha, ČGU	
259	Špáta	1889		Světozor 23, s. 421				napsáno na jaře 1889 v Podolí

260	Ta srdce	1890		Světozor 24, s. 373			napsáno na jaře 1890 na Žižkově
261	Trny	1880			31	Praha, vlastním nákladem	pod pseudonymem Prokop Bodlák
262	Trochu vřesu	1929			165	Praha, ČGU	
263	Trochu vřesu	1923			160	Praha, Unie	
264	Trochu vřesu	1919		Spisy 19	160	1. Praha, Unie	Bez práva, Cestou, Nejmilejší honorář, Zvony mladosti, Návrat, Konce
265	Třešně	1896			12	Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
266	Umělkyně	1888-9	báseň	Malý čtenář 8, č. 19, s. 290			
267	V bělidle	1892		Černá hodinka, s. 108			napsáno na jaře 1892 na Žižkově
268	V boudě	1887		Světozor 21, s. 49 (jiné zdroje: 769)			napsáno o prázdninách 1885 v Bělohradě
269	V kuchyňské vůni	1894		Lumír 22, s. 75			napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
270	V mé domovině	1879-80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 4			
271	V neděli	1906		Zvon 6, s. 9			napsáno v létě 1905 na Novém Světě
272	V parnu	1893		Národní listy, č. 30			napsáno v zimě 1892 v Sobotce
273	V tiché chalupě	1891		Květy 13, díl 1., s. 258			napsáno v zimě 1890-1 na Žižkově
274	V září minulosti	1894	básně		95	Praha, Vilímek	ilustroval V. Černý
275	Václav Beneš-Třebízský a jeho spisy sebrané	1885	životopisný obraz	Matice lidu 19, č. 4	128		
276	Václav Beneš-Třebízský a jeho spisy sebrané		životopisný obraz			Praha, F. Topič	
277	Ve skále	1895		Lumír 23, s. 245			napsáno na jaře 1895 na Král. Vinohradech
278	Večerní	1896-7	báseň	Malý čtenář 16, č. 2, s. 18			

279	Veselý svět	1897	básně		24		Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
280	Vnouče	1893		Lumír 21, s. 1				napsáno na podzim 1892 na Žižkově
281	Vodník pod skalou vyšehradskou	1924	povídka					
282	Vodník pod skalou vyšehradskou	1921	povídka		15		Praha, Unie	ilustrovala M. Kredbová
283	Vojta	1900		Osvěta 30, s. 1008				napsáno o prázdninách 1900 v Bělohradě
284	Výbor ze spisů pro mládež	1896		Knihnice Květů mládeže 6	159		Praha, Dědictví Komenského	
285	Výminkáři	1891	povídky		156	1.	Praha, F. Šimáček	Matka a děti, Konec života, V budou, Do Prahy na pouť, Po letech doma
286	Výminkáři	1923	povídky			7.	Praha, Unie	
287	Výminkáři	1927	povídky		188		Praha, Unie	
288	Výminkáři	1892	o knize	Věstník České akademie věd a umění 1, č. 12, s. 341-2				
289	Výminkáři	1903	povídky		188	3.	Praha, F. Šimáček	
290	Výminkáři	1920	povídky			6.		
291	Výminkáři	1911	povídky	Spisy 13	187	4.	Praha, Unie	
292	Výminkáři	1899	povídky		188	2.	Praha, F. Šimáček	
293	Výminkáři	1933	povídky		202		Praha, ČGU	
294	Výminkáři	1918	povídky			5.		
295	Výprava z hor	1891		Světozor 25, s. 385				napsáno na jaře 1891 na Žižkově
296	Vzkazy vlastenecké	1898	pro mládež	Pokladnice mládeže 4	72		Praha, A. Hynek	
297	Vzkazy vlastenecké	1924	pro mládež					
298	Wenns Abend wird (Když se připozdívá)	1896		Prager Zeitung, č. 1-33				přeložil A. Kraus
299	Z "posledního léta"	1928		Sbírka souvislé četby školní 69	74		Praha, F. Topič	úvod od F. Strojčka
300	Z "posledního léta"	1933			74		Praha, F. Topič	
301	Z domova	1929	básně		128		Praha, ČGU	

302	Z domova	1916	básně	Spisy 17	125	2.	Praha, Unie	
303	Z domova	1912	básně	Spisy 17	125	1.	Praha, Unie	básně dříve vydané pod (pseudonymem Prokop Bodlák) v časopisech Paleček, Šotek, Humoristické listy, Světozor, Osvěta, aj.
304	Z domova	1918	básně			3.		
305	Z domova	1926	básně			5.		
306	Z domova	1919	básně			4.		
307	Z domu	1928	vzpomínky	Sbírka souvislé četby školní 63	70		Praha, F. Topič	
308	Z domu	1929	vzpomínky		70		Praha, F. Topič	
309	Z Košumberka	1884	historická povídka	Zlatá Praha 1, č. 51, s. 605-607, č. 52, s. 617-619				
310	Z kroniky	1920	dějepisné povídky			3.		I. díl
311	Z kroniky	1904	dějepisné povídky	Spisy pro mládež V	129	2.	Praha, F. Topič	II. díl, ilustroval V. Olíva
312	Z kroniky	1920				3.		
313	Z kroniky		dějepisné povídky			1.	Praha, F. Topič	I. a II. díl
314	Z kroniky	1903	dějepisné povídky	Spisy pro mládež 4	177	2.	Praha, F. Topič	I. díl, ilustroval V. Olíva
315	Z naší kroniky	1892	dějepisné povídky		188		Praha, F. Šimáček	
316	Z naší kroniky	1924	dějepisné povídky					
317	Z podhorských pamětí	1890		Národní listy				napsáno o prázdninách 1890 na Žižkově
318	Z vlasářských pamětí	1885		Národní listy, č. 17, 28, 31, 37				napsáno na podzim 1884 v Hlinsku
319	Za světem	1909	dvě povídky	Spisy 6	150	3.	Praha, Unie	

320	Za světem	1910	dvě povídky			4.		H. H. - 1910, Káča - 1909
321	Za světem	1918	dvě povídky			5.		
322	Za světem	1920	dvě povídky			6.		
323	Za světem	1901	dvě povídky		163	2.	Praha, F. Šimáček	
324	Za světem	1896	dvě povídky	Čítárna Švandy dudáka 4	160	1.	Praha, F. Topič	
325	Za světem	1925	dvě povídky		355	8.		
326	Za světem	1938	dvě povídky		153		Praha, ČGU	
327	Ze žalných dob	1887-8	dějepisná povídka	Malý čtenář 7, č. 1-3				
328	Západ	1901	o knize	Věstník České akademie věd a umění 10, č. 1, s. 59				
329	Západ	1940	pohorský obraz		222		Praha, ČGU	
330	Západ	1932	pohorský obraz				Praha, ČGU	
331	Západ	1932	pohorský obraz		355		Praha, ČGU	
332	Západ	1928	pohorský obraz		355		Praha, ČGU	
333	Západ	1925	pohorský obraz		222		Praha, Unie	ilustroval Adolf Kašpar
334	Západ	1896		Osvěta 26, s. 34				1895-6 na Král. Vinohradech
335	Západ	1923	pohorský obraz				Praha, Unie	
336	Západ	1919	pohorský obraz			6.	Praha, Unie	
337	Západ	1918	pohorský obraz			5.	Praha, Unie	
338	Západ	1917	pohorský obraz		372	4.	Praha, Unie	
339	Západ	1911	pohorský obraz	Spisy 12	372	3.	Praha, Unie	

340	Západ	1901	pohorský obraz		376	2.	Praha, F. Šimáček	
341	Západ	1898	pohorský obraz		376	1.	Praha, F. Šimáček	
342	Západ	1921	pohorský obraz				Praha, Unie	
343	Zapadlí vlastenci	1893		Světozor 27, s. 1				napsáno v létě a na podzim 1892 v Sobotce a na Žižkově
344	Zapadlí vlastenci	1928	horský obraz		457		Praha, ČGU	
345	Zapadlí vlastenci	1930	horský obraz				Praha, ČGU	
346	Zapadlí vlastenci	1926	horský obraz					
347	Zapadlí vlastenci	1923	horský obraz		268		Praha, Unie	ilustroval Adolf Kašpar
348	Zapadlí vlastenci	1921	horský obraz			8.	Praha, Unie	
349	Zapadlí vlastenci	1920	horský obraz			7.	Praha, Unie	
350	Zapadlí vlastenci	1918	horský obraz			5.		
351	Zapadlí vlastenci	1910	horský obraz	Spisy 9	461	4.	Praha, Unie	
352	Zapadlí vlastenci	1903	horský obraz			3.	Praha, F. Šimáček	sešitové vydání, H. H. - 1903, Káča - 1902
353	Zapadlí vlastenci	1899	horský obraz		468	2.	Praha, F. Šimáček	
354	Zapadlí vlastenci	1894	horský obraz		379	1.	Praha, F. Šimáček	
355	Zapadlí vlastenci	1933	horský obraz		457		Praha, ČGU	
356	Zapadlí vlastenci	1940	horský obraz		457		Praha, ČGU	
357	Zapadlí vlastenci	1938	horský obraz		457		Praha, ČGU	
358	Zapadlí vlastenci	1918				6.	Praha, Unie	
359	Zapadlí vlastenci (В чешской школе)	1899			435		Kazaň	přeložil P. M. Petrovskij s chotí
360	Zapadlí vlastenci	1918	horský obraz			6.		
361	Zaton (Západ)	1931	román	Umetniška propaganda	255		Lublaň	přeložil F. Kozak
362	Ze srdce k srdcím	1907	povídky pro mládež	Pokladnice mládeže 17	104	2.	Praha, A. Hynek	
363	Ze srdce k srdcím	1924	povídky pro mládež			3.		

364	Ze srdce k srdcím	1897	povídky pro mládež			1.	Praha	
365	Ze školy	1886-7	báseň	Malý čtenář 6, č. 7, s. 102-103				
366	Ze vzpomínek	1939		Spisy 24			Praha, Unie	
367	Ze vzpomínek	1934		Spisy 23			Praha, Unie	
368	Ze vzpomínek	1930	články a stati	Spisy 24	333		Praha, Unie	
369	Ze vzpomínek	1927	články a stati	Spisy 23			Praha, Unie	
370	Ze vzpomínek	1922	články a stati	Spisy 22	372		Praha, Unie	
371	Ze vzpomínek	1932	články a stati	Spisy 25	255		Praha, Unie	
372	Zlaté chvílky	1888	pro mládež				Praha, A. Hynek	ilustroval M. Benett
373	Zlý člověk	1891		Světozor 25, s. 182				napsáno na podzim 1890 na Žižkově
374	Zvířátka a lidé	1941					Praha, Novina	ilustroval J. Trnka
375	Zvony mladosti	1916		Topičův sborník 3, s. 116				napsáno v roce 1916 na Král. Vinohradech

Tabulka č. 3

Dílo K. V. Raise – řazeno časově.

Číslo	Název	Rok	Typ	V periodiku /souboru /řadě	Počet stran	Vydání	Nakladatelství	Poznámka
1	Dětský ráj	?	básně				Praha, A. Hynek	asi 1889, ilustroval J. Lawson
2	Patryoci ze zakatka (Zapadlí vlastenci)	?		Biblioteka dzieł wyborowych 54			Varšava	přeložila J. Kietlińska-Rudzká
3	Povídky ze starých hradů	?	pro mládež		141			asi 1888, ilustroval O. Cihelka
4	Václav Beneš-Třebízský a jeho spisy sebrané	?	životopisný obraz				Praha, F. Topič	
5	Z kroniky	?	dějepisné povídky			1.	Praha, F. Topič	I. a II. díl
6	Listy z české kroniky	1879	básně	První moravská latiní knihovna pro děti a mládež 13	48		Valašské Meziříčí, J. F. Šašek	
7	Památce J. K. Škody	1879	báseň		7		Praha, F. A. Urbánek	
8	Kolovrat	1879- 80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 6				
9	Písničky	1879- 80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 5				
10	V mé domovině	1879- 80	báseň	Budečská zahrada 11, č. 4				
11	Trny	1880			31		Praha, vlastním nákladem	pod pseudonymem Prokop Bodlák
12	Dudák	1880-1	báseň	Budečská zahrada 12, č. 1				
13	Pomněnka	1880-1	báseň	Budečská zahrada 12, č. 5				
14	První květy	1881	veršované povídky		67	1.	Praha, F. A. Urbánek	

15	Doma	1881-2	básně, vzpomínky a povídky	Obrázková knihovna pro mládež 9	59	1.	Nové Město nad Metují, B. Böhm	ilustroval M. Aleš
16	Hvězdy	1882	básně	Malý čtenář 1, č. 4, s. 6-7				
17	Přástky	1882	báseň	Malý čtenář 1, č. 2, s. 6				
18	Koho mám rád	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 5, s. 6				
19	Osika	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 6, s. 10				
20	Otci	1882-3	báseň	Malý čtenář 2, č. 2, s. 4				
21	České pohádky o Kristu Pánu	1883		Nová knihovna pro mládež, řada 2., č. 56	92	1.	Praha, F. A. Urbánek	ilustroval A. Moravec
22	Na vltavských skalách	1883-4	báseň	Malý čtenář 3, č. 6, s. 1-2				
23	Otci	1883-4	báseň	Malý čtenář 3, č. 9, s. 1-2				
24	Pasterka v Karlowym Týne (Půlnoční na Karlově Týně)	1884	báseň	Dziennik Poznański				přeložila M. Parczewska
25	Z Košumberka	1884	historická povídka	Zlatá Praha 1, č. 51, s. 605- 607, č. 52, s. 617-619				
26	Po vlasti	1884-5	básně	Malý čtenář 4, č. 1, s. 1-2, č. 2, s. 1-3, č. 3, s. 1-2, č. 4, s. 1-3, č. 5, s. 1-3, č. 6, s. 1-3, č. 7, s. 1-2, č. 8, s. 1-2, č. 9, s. 1-3, č. 10., s. 1-3				
27	Václav Beneš-Třebízský a jeho spisy sebrané	1885	životopisný obraz	Matice lidu 19, č. 4	128			
28	Z vlasářských pamětí	1885		Národní listy, č. 17, 28, 31, 37				napsáno na podzim 1884 v Hlinsku
29	Obrázky od nás	1886	vzpomínky ve verších	České spisy pro mládež 9	64		Praha, A. Štorch a syn	
30	Obrázky veršem	1886	vzpomínky ve verších					
31	S dítětem	1886-7	básně	Světozor 20, č. 5, s. 67				Ježíšek, Babička, Básně nejkrásnější
32	Ze školy	1886-7	báseň	M. čtenář 6, č. 7, s. 102-103				

33	Sekáči	1887		Zlatá Praha 4, s. 498				napsáno na podzim 1887 v Podolí
34	V boudě	1887		Světozor 21, s. 49 (jiné zdroje: 769)				napsáno o prázdninách 1885 v Bělohradě
35	Ze žalných dob	1887-8	dějepisná povídka	Malý čtenář 7, č. 1-3				
36	Do Prahy na pouť	1888		Květy 10, díl 2., s. 599				napsáno na jaře 1888 v Podolí
37	Listy z české kroniky	1888	básně					
38	Matka a děti	1888		Osvěta 18, s. 129				napsáno poč. roku 1887 v Hlinsku
39	Po vlasti	1888	básně	Urbánkova ústřední knihovna pro českou mládež 2	32		Praha, F. A. Urbánek	
40	Povídky ze starých hradů	1888			134	1.	Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
41	Školáci	1888		Národní listy, č. 14				napsáno na podzim 1887 v Podolí
42	Zlaté chvílky	1888	pro mládež				Praha, A. Hynek	ilustroval M. Benett
43	Rozcuchaná panenka	1888-9	báseň	Malý čtenář 8, č. 14, s. 214				
44	Umělkyně	1888-9	báseň	Malý čtenář 8, č. 19, s. 290				
45	Dárek maličkým	1889	básně	České spisy pro mládež 20	96		Praha, A. Štorch a syn	
46	Když slunéčko svítí	1889			50		Praha, A. Hynek	ilustroval M. Benett
47	Pro číslo	1889		Národní listy, č. 31				napsáno v zimě 1889 v Podolí
48	Špáta	1889		Světozor 23, s. 421				napsáno na jaře 1889 v Podolí
49	Konec života	1890		Květy 12, díl 1., s. 25				napsáno na podzim 1889 na Žižkově
50	Po letech doma	1890		Květy 12, díl 2., s. 270				napsáno o prázdninách 1889 na Žižkově
51	Ta srdce	1890		Světozor 24, s. 373				napsáno na jaře 1890 na Žižkově
52	Z podhorských pamětí	1890		Národní listy				napsáno o prázdninách 1890 na Žižkově

53	Pes	1891		Lumír 19, s. 337				napísáno na jaře 1891 na Žižkově
54	Povídky o českých umělcích	1891		Vlast a svět 5	68	1.	Praha, F. Šimáček	ilustroval V. Olíva
55	V tiché chalupě	1891		Květy 13, díl 1., s. 258				napísáno v zimě 1890-1 na Žižkově
56	Výminkáři	1891	povídky		156	1.	Praha, F. Šimáček	Matka a děti, Konec života, V budoucím, Do Prahy na pouť, Po letech doma
57	Výprava z hor	1891		Světozor 25, s. 385				napísáno na jaře 1891 na Žižkově
58	Zlý člověk	1891		Světozor 25, s. 182				napísáno na podzim 1890 na Žižkově
59	Dřínův Józsa	1892		Lumír 20, s. 27				napísáno v zimě 1891 na Žižkově
60	Horské kořeny	1892	tři povídky		157	1.	Praha, F. Šimáček	Pro číslo, Ta srdce, Výprava z hor
61	Kalibův zločin	1892		Světozor 26, s. 3				napísáno na jaře a v létě 1891 na Žižkově a v Železnici u Jičína
62	Když se připozdívá	1892		Květy 14, s. 683				napísáno v zimě a na jaře 1892 na Žižkově
63	Potměchut'	1892	povídky	Libuše 22	175	1.	Praha, F. Šimáček	Z vlasářských pamětí, Školáci, Sekáči, Špáta, Zlý člověk, Z podhorských pamětí
64	V bělidle	1892		Černá hodinka, s. 108				napísáno na jaře 1892 na Žižkově
65	Výminkáři	1892	o knize	Věstník České akademie věd a umění 1, č. 12, s. 341-2				
66	Z naší kroniky	1892	dějepisné povídky		188		Praha, F. Šimáček	
67	Ein Lebensende (Konec života)	1893		Die Dioskuren XXIV			Vídeň	přeložil A. Kraus
68	Odstrčený	1893		Květy 15, díl 2., s. 8				napísáno v zimě a na jaře 1893 na Žižkově

69	Otcův hřích	1893		Lumír 21, s. 97				napsáno na poč. roku 1893 na Žižkově
70	Rodiče a děti	1893	povídky		149	1.	Praha, F. Šimáček	Pes, V tiché chalupě, Vnouče, Dřínův Józsa
71	V parnu	1893		Národní listy, č. 30				napsáno v zimě 1892 v Sobotce
72	Vnouče	1893		Lumír 21, s. 1				napsáno na podzim 1892 na Žižkově
73	Zapadlí vlastenci	1893		Světozor 27, s. 1				napsáno v létě a na podzim 1892 v Sobotce a na Žižkově
74	Jeden z davu	1894		Lumír 22, s. 7				napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
75	Jen povrch	1894		Světozor 28, s. 518				napsáno o prázdninách 1894 v Sobotce
76	Nejlepší stránka	1894		Lumír 22, s. 188				napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
77	Nová sbírka slovanských pohádek a pověstí	1894	upraveno pro děti	Vlast a svět 7	109		Praha, F. Šimáček	ilustroval E. Zillich
78	Pantáta Bezoušek	1894		Osvěta 24, s. 193				napsáno v létě a na podzim 1893 v Sobotce a na Žižkově
79	Poslední radosti	1894		Květy 16, díl 1., s. 589				napsáno na poč. roku 1894 na Žižkově
80	V kuchyňské vůni	1894		Lumír 22, s. 75				napsáno o prázdninách 1893 v Sobotce
81	V záři minulosti	1894	básně		95		Praha, Vilímek	ilustroval V. Černý
82	Zapadlí vlastenci	1894	horský obraz		379	1.	Praha, F. Šimáček	
83	Piseň	1894-5	báseň	Malý čtenář 14				
84	Kalibův zločin	1895	obraz z podhoří		253	1.	Praha, F. Šimáček	
85	Lopota	1895	podhorské obrazy	Ottova laciní knihovna 131	198	1.	Praha, Otto	Když se připozdívá, Odstrčený
86	Odnemoren (Odstrčený)	1895		Vienac, s. 501			Záhřeb	přeložil S. Karlov Zgurič

87	Povídky ze starých hradů	1895		Spisy pro mládež 2	135	2.		Z Lysé, Z Bíliny, Z Přimdy, Z Lokte, Z Levého Hradce, Z Karlštejna
88	Skleník	1895		Světlozor 29, s. 469				napsáno v létě 1895 na Král. Vinohradech
89	Špačci	1895		Květy 17, díl 1., s. 312				napsáno v zimě 1894-5 na Král. Vinohradech
90	Ve skále	1895		Lumír 23, s. 245				napsáno na jaře 1895 na Král. Vinohradech
91	Jak hráli o králi Václavu	1896		Kronika slezská	73	1.	Opava, Slezská kronika	
92	Mutter und Kinder (Matka a děti)	1896		Aus fremden Zungen, s. 905-912				přeložila J. Krausová
93	Přišlo psaní	1896		Květy 18, díl 2., s. 304				napsáno o prázdninách 1896 v Sobotce
94	Třešně	1896			12		Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
95	Výbor ze spisů pro mládež	1896		Knihnice Květů mládeže 6	159		Praha, Dědictví Komenského	
96	Wenns Abend wird (Když se připozdívá)	1896		Prager Zeitung, č. 1-33				přeložil A. Kraus
97	Za světem	1896	dvě povídky	Čítárna Švandy dudáka 4	160	1.	Praha, F. Topič	
98	Západ	1896		Osvěta 26, s. 34				1895-6 na Král. Vinohradech
99	Večerní	1896-7	báseň	Malý čtenář 16, č. 2, s. 18				
100	Lopota, Kalibův zločin	1897	o knihách	Věstník České akademie věd a umění 6, č. 1, s. 45-6				
101	Paničkou	1897		Květy 19, díl 1., s. 423				napsáno na jaře 1897 na Král. Vinohradech
102	Pantáta Bezoušek	1897	povídka		335	1.	Praha, F. Šimáček	
103	Pod modrým nebem	1897	báseň		24		Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
104	Poslije mnogo godina opet kod kuće (Po letech doma)	1897		Vienac, s. 445			Záhřeb	přeložil S. Karlov Zgurič
105	Veselý svět	1897	báseň		24		Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva

106	Ze srdce k srdcím	1897	povídky pro mládež			1.	Praha	
107	Erb Odřivous	1897-8	pověst	Malý čtenář 17, č. 1, s. 2-5				
108	Mezi lidmi	1898	povídky	Čítárna Švandy dudáka 8	245	1.	Praha, F. Topič	V bělidle, Nejlepší stránka, Otcův hřích, Jeden z davu, V parnu, V kuchyňské vůni, Ve skále, Přišlo psaní
109	Politický školní okres vinohradský a paměti a rozvoj národních jeho škol	1898					Praha, vlastním nákladem	
110	Půlpáni	1898	dvě povídky	Ottova laciní knihovna národní 159	281	1.	Praha, J. Otto	Jen povrch, Skleník
111	Vzkazy vlastenecké	1898	pro mládež	Pokladnice mládeže 4	72		Praha, A. Hynek	
112	Západ	1898	pohorský obraz		376	1.	Praha, F. Šimáček	
113	Horské kořeny	1899	tři povídky		190	2.	Praha, Šimáček	
114	Na lepším	1899	podhorský obraz	Světozor, ročník 33				napsáno 1898-9 na Král. Vinohradech
115	Pantáta Bezoušek	1899	o knize	Věstník České akademie věd a umění 8, č. 2, s. 128				
116	Pantáta Bezoušek	1899	povídka		385	2.	Praha, F. Šimáček	
117	Výminkáři	1899	povídky		188	2.	Praha, F. Šimáček	
118	Zapadlí vlastenci	1899	horský obraz		468	2.	Praha, F. Šimáček	
119	Zapadlí vlastenci (В чешской школе)	1899			435		Kazaň	přeložil P. M. Petrovskij s chotí
120	Kaliba´s Verbrechen (Kalibův zločin)	1900			294		Praha, Buchdruckerei der Politik	
121	Paničkou	1900	román		218	1.	Praha, F. Šimáček	
122	Rodiče a děti	1900	povídky		187	2.	Praha, F. Šimáček	
123	Vojta	1900		Osvěta 30, s. 1008				napsáno o prázdninách 1900 v Bělohradě
124	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1901		Spisy pro mládež 1	176	1.	Praha, F. Topič	

125	Kalibův zločin	1901	obraz z podhoří		253	2.	Praha, F. Šimáček	
126	Mezi lidmi	1901	povídky			2.	Praha, F. Šimáček	
127	Na lepším	1901	podhorský obraz		540	1.	Praha, F. Šimáček	
128	Půlpáni	1901			237	2.	Praha, J. Otto	ilustroval M. Aleš
129	Sirotek	1901		Zvon, ročník I., s. 205				napsáno v zimě 1900-1 na Král. Vinohradech
130	Za světem	1901	dvě povídky		163	2.	Praha, F. Šimáček	
131	Západ	1901	o knize	Věstník České akademie věd a umění 10, č. 1, s. 59				
132	Západ	1901	pohorský obraz		376	2.	Praha, F. Šimáček	
133	Lopota	1901/2	podhorské obrazy		336	2.	Praha, J. Otto	H. H. - 1901, Káča - 1902
134	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1902				2.	Praha, F. Topič	
135	František Ladislav Čelakovský	1902	projev u příležitosti stých narozenin Čelakovského		19		Strakonice, Obec strakonická	dodatečně vydáno
136	Im Felsen (Ve skále)	1902		Reichswehr				přeložila A. Auředníčková
137	Jakub Arbes	1902			8		Praha, vlastním nákladem	
138	Jeden z davu (Один из многих)	1902		Ruská mysl			Petrohrad	přeložil M. P. Petrovskij
139	Paničkou	1902	román		218	2.	Praha, F. Šimáček	
140	Povídky ze starých hradů	1902		Spisy pro mládež 2	151	3.	Praha, F. Topič	
141	Potměchut'	1902/3	povídky		192	2.	Praha, F. Šimáček	sešitové vydání, dle H. H. - 1902, Káča - 1903
142	Die Sünde des Vaters (Otcův hřích)	1903						

143	Doma	1903	básně, vzpomínky	Spisy pro mládež 3	162	2.	Praha, F. Topič	ilustroval M. Aleš
144	Domov	1903		Zvon 3, s. 6				napsáno o prázdninách 1902 v Bělohradě
145	Jen povrch (Брулька)	1903		Ruská mysl				přeložil P. M. Petrovskij
146	Nermuť	1903		Zvon 3, s. 286				napsáno na poč. roku 1903 na Král. Vinohradech
147	Pantáta Bezoušek	1903	povídka		385	3.	Praha, F. Šimáček	H. H. - 1903, Káča - 1909
148	Půlpáni	1903				3.	Praha, J. Otto	
149	Sirotek	1903			271	1.	Praha, Máj	Sirotek, Kus života
150	Stehle	1903	podhorský obraz	Zlatá Praha, ročník 20, s. 1				napsáno 1901-2 na Král. Vinohradech
151	Výminkáři	1903	povídky		188	3.	Praha, F. Šimáček	
152	Z kroniky	1903	dějepisné povídky	Spisy pro mládež 4	177	2.	Praha, F. Topič	I. díl, ilustroval V. Olíva
153	Zapadlí vlastenci	1903	horský obraz			3.	Praha, F. Šimáček	sešitové vydání, H. H. - 1903, Káča - 1902
154	Horské kořeny	1904	tři povídky		189	3.	Praha, Šimáček	
155	Z kroniky	1904	dějepisné povídky	Spisy pro mládež V	129	2.	Praha, F. Topič	II. díl, ilustroval V. Olíva
156	Fader øg Son (Otec a syn)	1905					Odense (Dánsko)	přeložil J. Kure
157	Káča	1905		Zvon 5, s. 337				napsáno na poč. roku 1905 na Král. Vinohradech
158	Kaliba's Verbrechen (Kalibův zločin)	1905		Slavische Roman - Bibliothek 5	308		Praha, J. Otto	přeložil Claudius Běhal
159	Kalibův zločin (Грехъ Калибы)	1905		Ruský věstník				přeložil P. M. Petrovskij s chotí
160	Stehle	1905	podhorský obraz		433	1.	Praha, F. Šimáček	
161	Káča a jiné obrázky	1906	povídky		207	1.	Praha, F. Šimáček	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
162	Pod Zvičinou	1906	básně a povídky	Spisy pro mládež 6	170	1.	Praha, F. Topič	ilustroval M. Aleš

163	Pouť vlasteneckého Čecha královským hradem pražským	1906		Pouť vlasteneckého Čecha 1	16		Praha, Svaz osvětový	
164	Povídky o českých umělcích	1906		Spisy pro mládež 7	102	2.	Praha, F. Topič	ilustroval V. Olíva
165	Povídky ze starých hradů	1906			102	4.		
166	V neděli	1906		Zvon 6, s. 9				napsáno v létě 1905 v Novém Světě
167	Modlitba	1907	zhudebněná báseň		10		Praha, M. Urbánek	zhudebnil Jan Malát
168	Ze srdce k srdcím	1907	povídky pro mládež	Pokladnice mládeže 17	104	2.	Praha, A. Hynek	
169	Bělohradské zvony	1908	zhudebněná báseň		7		Praha, M. Urbánek	zhudebnil Jan Malát
170	Kalibův zločin	1909	obraz z podhoří	Spisy 1	243	3.	Praha, Unie	
171	Kalibův zločin	1909				4.	Praha, Unie	
172	Mezi lidmi	1909	povídky	Spisy 5	212	3.	Praha, Unie	
173	Mezi lidmi	1909	povídky			4.	Praha, Unie	
174	Paničkou	1909	román	Spisy 3	213	3.	Praha, Unie	
175	Pantáta Bezoušek	1909	povídka			5.	Praha, Unie	
176	Pantáta Bezoušek	1909	povídka	Spisy 2	312	4.	Praha, ČGU	H. H. - ČGU, Káča - Unie
177	Rodiče a děti	1909	povídky	Spisy 4	202	3.	Praha, Unie	
178	Rodiče a děti	1909				4.	Praha, Unie	
179	Sírotek	1909		Spisy 7	256	2.	Praha, Unie	
180	Za světem	1909	dvě povídky	Spisy 6	150	3.	Praha, Unie	
181	Aus den Erinnerungen eines Händlers mit Mädchenhaaren (Z vlasářských pamětí)	1910		Politik, č. 214, 216, 218				přeložil K. Frypés
182	Lopota	1910	podhorské obrazy	Spisy 8	329	3.	Praha, Unie	
183	Lopota	1910	podhorské obrazy			4.	Praha, Unie	
184	Za světem	1910	dvě povídky			4.		H. H. - 1910, Káča - 1909

185	Zapadlí vlastenci	1910	horský obraz	Spisy 9	461	4.	Praha, Unie	
186	Bez práva	1911		Zvon 11, s. 7				napsáno v létě 1910 v Kacanovech
187	Horské kořeny	1911	tři povídky	Spisy 15		4.	Praha, Unie	
188	Na lepším	1911	podhorský obraz	Spisy 14	528	2.	Praha, Unie	
189	Potměchuť	1911	povídky	Spisy 10	175	3.	Praha, Unie	
190	Půlpáni	1911		Spisy 11	244	4.	Praha, Unie	
191	Výminkáři	1911	povídky	Spisy 13	187	4.	Praha, Unie	
192	Západ	1911	pohorský obraz	Spisy 12	372	3.	Praha, Unie	
193	Káča a jiné obrázky	1912	povídky	Spisy 18		2.	Praha, Unie	Domov, Nermut, V neděli, Káča
194	První květy	1912	veršované povídky	Urbánkova nová knihovna pro mládež 2		2.	Praha, F. A. Urbánek	upravené vydání
195	Stehle	1912	podhorský obraz	Spisy 16		2.	Praha, Unie	
196	Z domova	1912	básně	Spisy 17	125	1.	Praha, Unie	básně dříve vydané (pod pseudonymem Prokop Bodlák) v časopisech Paleček, Šotek, Humoristické listy, Světozor, Osvěta, aj.
197	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1913				3.	Praha, F. Topič	
198	Erinnerungen (Vzpomínky/Z podhorských pamětí)	1913		Union				přeložili K. a M. Frypésovi
199	Kalibův zločin	1914	obraz z podhoří			5.	Praha, Unie	
200	Pantáta Bezoušek	1914	povídka			6.	Praha, ČGU	H. H. - ČGU, Káča - Unie
201	Karel V. Rais českým vojínům	1915	článek	Jitřenka 34, č. 17, s. 266-7				
202	Stehle	1915	podhorský obraz			3.	Praha, Unie	

203	České pohádky o Kristu Pánu a jiné báje	1916			92	2.	Praha, F. Topič	ilustroval A. Moravec
204	Horské kořeny	1916	tři povídky		184	5.	Praha, Unie	
205	Návrat	1916		Národní listy				napsáno v roce 1916
206	Z domova	1916	básně	Spisy 17	125	2.	Praha, Unie	
207	Zvony mladosti	1916		Topičův sborník 3, s. 116				napsáno v roce 1916 na Král. Vinohradech
208	Káča a jiné obrázky	1917	povídky			3.		Domov, Nermut', V neděli, Káča
209	Nejmilejší honorář	1917		Zvon 17				napsáno v roce 1916 na Král. Vinohradech
210	Paničkou	1917	román			4.	Praha, Unie	
211	Západ	1917	pohorský obraz		372	4.	Praha, Unie	
212	České pohádky o Kristu Pánu	1918		Spisy pro mládež 8	92	3.	Praha, F. Topič	přepřacované vydání
213	Die Schulknaben (Školáci)	1918		Union				přeložil K. Frypés
214	Horské kořeny	1918	tři povídky			6.		
215	In der Feldhütte	1918		Union				přeložil K. Frypés
216	Káča a jiné obrázky	1918	povídky			4.		Domov, Nermut', V neděli, Káča
217	Kalibův zločin	1918				6.	Praha, Unie	
218	Lopota	1918	podhorské obrazy			5.		
219	Mezi lidmi	1918	povídky			5.	Praha, Unie	
220	Na lepším	1918	podhorský obraz			3.	Praha, Unie	
221	Pantáta Bezoušek	1918	povídka			7.	Praha, Unie	
222	Pantáta Bezoušek	1918	povídka			8.	Praha, Unie	
223	Potměchuť	1918	povídky			4.		
224	Půlpáni	1918				5.		
225	Rodiče a děti	1918				5.	Praha, Unie	
226	Sírotek	1918				3.	Praha, Unie	

227	Stehle	1918	podhorský obraz			4.	Praha, Unie	
228	Výminkáři	1918	povídky			5.		
229	Z domova	1918	básně			3.		
230	Za světem	1918	dvě povídky			5.		
231	Západ	1918	pohorský obraz			5.	Praha, Unie	
232	Zapadlí vlastenci	1918	horský obraz			5.		
233	Zapadlí vlastenci	1918				6.	Praha, Unie	
234	Zapadlí vlastenci	1918	horský obraz			6.		
235	Cestou	1918-19	próza (vzpomínka)	Cesta 1, č. 5, s. 116-118, č. 6, s. 150-151, č. 7, s. 182-184, č. 8, s. 212-213				napsáno v roce 1914 na Král. Vinohradech
236	O ztraceném ševci	1918-9	horský obraz	Zvon, ročník 18 a 19				napsáno v letech 1916-1918
237	Kalibův zločin	1919				8.	Praha, Unie	
238	Kalibův zločin	1919				7.	Praha, Unie	
239	Na lepším	1919	podhorský obraz			4.	Praha, Unie	
240	Pod modrým nebem	1919	básně				Praha, F. Topič	
241	Rodiče a děti	1919	povídky			6.		
242	Trochu vřesu	1919		Spisy 19	160	1.	Praha, Unie	Bez práva, Cestou, Nejmilejší honorář, Zvony mladosti, Návrat, Konce
243	Z domova	1919	básně			4.		
244	Západ	1919	pohorský obraz			6.	Praha, Unie	
245	Horské kořeny	1919/20	tři povídky		184	7.		H. H. - 1919, Káča - 1920
246	Káča a jiné obrázky	1920	povídky			5.		Domov, Nermut', V neděli, Káča
247	Lopota	1920	podhorské obrazy			6.		
248	Mezi lidmi	1920	povídky			6.	Praha, Unie	

249	O ztraceném ševci	1920	horský obraz	Spisy 20, 21		1.	Praha, Unie	I. a II. díl
250	O ztraceném ševci	1920	o knize	Česká osvěta 16, č. 6-7, s. 124				
251	Oslavná kantáta k uctění J. A. Komenského	1920			4		Praha, F. A. Urbánek	zhudebnil K. Knittl
252	Paničkou	1920	román	Spisy 3	213	5.	Praha, ČGU	
253	Pantáta Bezoušek	1920	povídka			9.	Praha, Unie	
234	Potměchuť	1920	povídky		194	5.	Praha, Unie	
255	Sirotek	1920				4.	Praha, Unie	
256	Stehle	1920	podhorský obraz			5.	Praha, Unie	
257	Výminkáři	1920	povídky			6.		
258	Z kroniky	1920				3.		
259	Z kroniky	1920	dějepisné povídky			3.		I. díl
260	Za světem	1920	dvě povídky			6.		
261	Zapadlí vlastenci	1920	horský obraz			7.	Praha, Unie	
262	Na lepším	1921	podhorský obraz				Praha, Unie	
263	Povídky o českých umělcích	1921				3.		
264	Rodiče a děti	1921	povídky		202		Praha, Unie	
265	Vodník pod skalou vyšehradskou	1921	povídka		15		Praha, Unie	ilustrovala M. Kredbová
266	Západ	1921	pohorský obraz				Praha, Unie	
267	Zapadlí vlastenci	1921	horský obraz			8.	Praha, Unie	
268	Povídky ze starých hradů	1922			150	5.	Praha, F. Topič	
269	Ze vzpomínek	1922	články a stati	Spisy 22	372		Praha, Unie	
270	Kalibův zločin	1923	obraz z podhoří			9.	Praha, Unie	
271	Mezi lidmi	1923	povídky				Praha, Unie	
272	Půlpáni	1923				6.	Praha, Unie	H. H. - 1923, Káča - 1920
273	Trochu všesu	1923			160		Praha, Unie	

274	Výminkáři	1923	povídky			7.	Praha, Unie	
275	Západ	1923	pohorský obraz				Praha, Unie	
276	Zapadlí vlastenci	1923	horský obraz		268		Praha, Unie	ilustroval Adolf Kašpar
277	Jak hráli o králi Václavu	1924				2.		
278	Listy z české kroniky	1924	básně					
279	O ztraceném ševci	1924	horský obraz	Spisy 20, 21	467	2.	Praha, Unie	I. díl
280	Pantáta Bezoušek	1924	povídka			10.		
281	Poslední léto	1924	obrazy z venkovského života	Spisy pro mládež 9	340	1.	Praha, F. Topič	ilustroval R. Landa
282	Povídky o českých umělcích	1924						
283	Vodník pod skalou vyšehradskou	1924	povídka					
284	Vzkazy vlastenecké	1924	pro mládež					
285	Z naší kroniky	1924	dějepisné povídky					
286	Ze srdce k srdcím	1924	povídky pro mládež			3.		
287	Cesta k domovu	1925	básně a povídky		191		Praha, F. Topič	ilustrace J. Čejka
288	Čtení o K. Havlíčku-Borovském a V. Beneši Třebízském	1925			168	4.	Praha, F. Topič	
289	Káča a jiné obrázky	1925	povídky	Spisy 21	217	6.	Praha, Unie	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
290	Na slunci	1925	básně a povídky	Spisy pro mládež 10	139		Praha, F. Topič	ilustroval J. Čejka
291	Paničkou	1925	román					
292	Sirotek	1925			260	5.	Praha, Unie	
293	Stehle	1925	podhorský obraz		421	6.	Praha, Unie	
294	Za světem	1925			355	8.		

295	Západ	1925	pohorský obraz		222		Praha, Unie	ilustroval Adolf Kašpar
296	České pohádky o Kristu Pánu	1926		Raisovy spisy pro mládež 5		4.	Praha, F. Topič	
297	Doma	1926	básně, vzpomínky			3.	Praha, F. Topič	
298	Kalibův zločin	1926	obraz z podhoří	Spisy 1	240		Praha, Unie	
299	Na lepším	1926	podhorský obraz					
300	O ztraceném ševci	1926	horský obraz	Spisy 20, 21	718		Praha, Unie	II. díl
301	Pantáta Bezoušek	1926	povídka		191	11.	Praha, Unie	ilustroval A. Kašpar
302	Rodiče a děti	1926	povídky					
303	Z domova	1926	básně			5.		
304	Zapadlí vlastenci	1926	horský obraz					
305	Horské kořeny	1927	tři povídky		124		Praha, ČGU	na obálce uvedeno 1933
306	Horské kořeny	1927	tři povídky	Spisy 15	182		Praha, Unie	
307	Kalibův zločin	1927	obraz z podhoří		151		Praha, Unie	na obálce uvedeno 1934
308	Potměchut'	1927	povídky	Spisy 10	186		Praha, Unie	
309	Výminkáři	1927	povídky		188		Praha, Unie	
310	Ze vzpomínek	1927	články a stati	Spisy 23			Praha, Unie	
311	Pantáta Bezoušek	1928	povídka	Spisy 2			Praha, ČGU	
312	Rodiče a děti	1928	povídky		200		Praha, ČGU	
313	Z "posledního léta"	1928		Sbírka souvislé četby školní 69	74		Praha, F. Topič	úvod od F. Strojčka
314	Z domu	1928	vzpomínky	Sbírka souvislé četby školní 63	70		Praha, F. Topič	
315	Západ	1928	pohorský obraz		355		Praha, ČGU	
316	Zapadlí vlastenci	1928	horský obraz		457		Praha, ČGU	
317	Kalibov zločin	1929			248		Košice - Žilina	slovensky - podle 9. českého vydání V. Černovodský

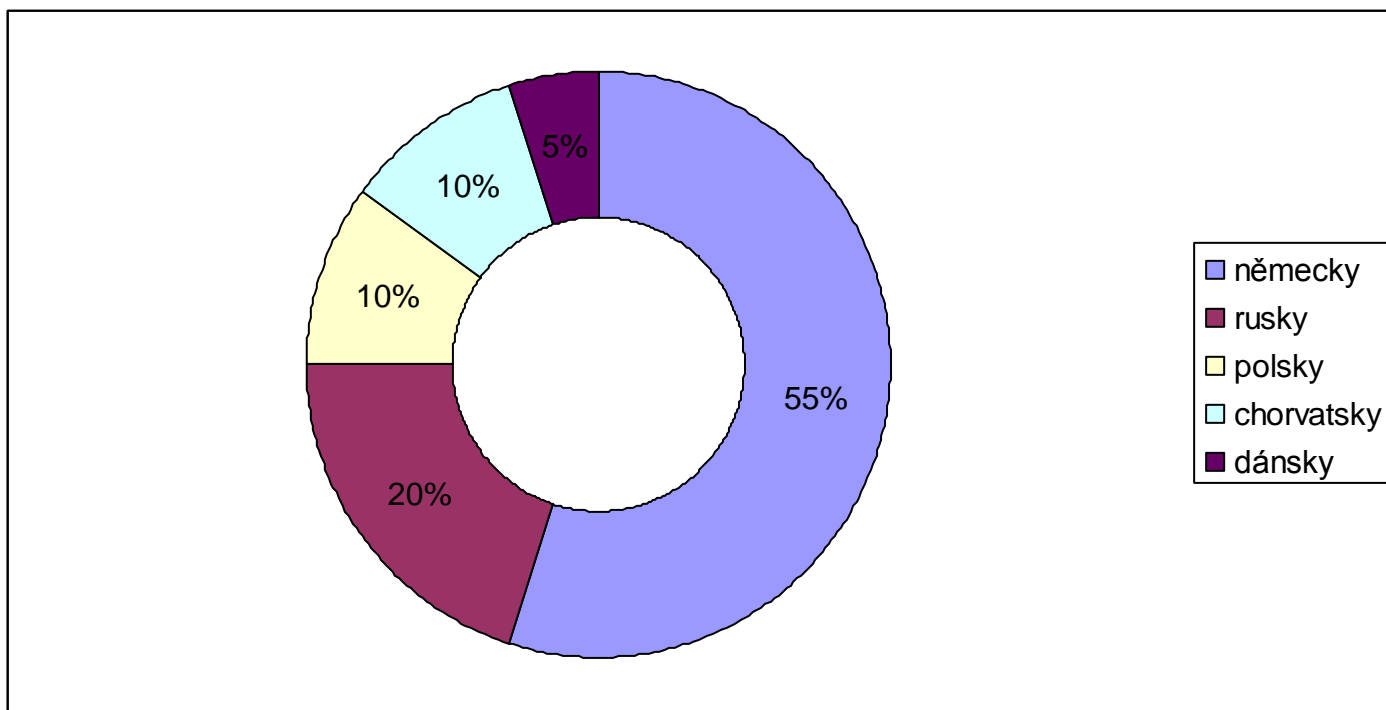
318	Kalibův zločin	1929	obraz z podhoří	Spisy 1	240	Praha, Unie	
319	O ztraceném ševci	1929	horský obraz	Spisy 20, 21		Praha, ČGU	I. díl
320	Trochu vřesu	1929			165	Praha, ČGU	
321	Z domova	1929	básně		128	Praha, ČGU	
322	Z domu	1929	vzpomínky		70	Praha, F. Topič	
323	Čtení o Karlu Havlíčku Borovském	1930		Sbírka souvislé četby školní 76	49	Praha, F. Topič	
324	Čtení o Václavu Beneši Třebízském	1930		Sbírka souvislé četby školní 77	104	Praha, F. Topič	
325	Na lepším	1930	podhorský obraz	Spisy 14	514	Praha, ČGU	
326	O ztraceném ševci	1930	horský obraz	Spisy 20, 21		Praha, ČGU	II. díl
327	Pantáta Bezoušek	1930	povídka		314	Praha, ČGU	
328	Sírotek	1930			260	Praha, ČGU	
329	Svatba	1930	povídky	Spisy 24	325	Praha, Unie	
330	Zapadlí vlastenci	1930	horský obraz			Praha, ČGU	
331	Ze vzpomínek	1930	články a stati	Spisy 24	333	Praha, Unie	
332	Pantáta Bezoušek	1931	povídka		317	Žilina	do slovenštiny přeložil M. Oravský
333	Povídky ze starých hradů	1931			150	Praha, F. Topič	
334	Zaton (Západ)	1931	román	Umetniška propaganda	255	Lublaň	přeložil F. Kozak
335	Západ	1932	pohorský obraz		355	Praha, ČGU	
336	Západ	1932	pohorský obraz			Praha, ČGU	
337	Ze vzpomínek	1932	články a stati	Spisy 25	255	Praha, Unie	
338	Špačci	1932/3			93	Praha, ČGU	ilustroval A. Kašpar
339	Pantáta Bezoušek	1933	povídka		314	Praha, Unie	
340	Výminkáři	1933	povídky		202	Praha, ČGU	
341	Z "posledního léta"	1933			74	Praha, F. Topič	
342	Zapadlí vlastenci	1933	horský obraz		457	Praha, ČGU	

343	Kalibův zločin	1934	obraz z podhoří		80	Praha, Zemědělské knihkupectví A. Neuberta	jako drama o třech dějstvích s předeherou upravil Bedřich Vrbský
344	Pantáta Bezoušek	1934	povídka		191	Praha, ČGU	
345	Stehle	1934	podhorský obraz		257	Praha, ČGU	
346	Stehle	1934	podhorský obraz			Praha, ČGU	
347	Ze vzpomínek	1934		Spisy 23		Praha, Unie	
348	Lopota	1935	podhorské obrazy	Spisy 8	325	Praha, ČGU	dotisk 1939
349	Kalibův zločin	1937	obraz z podhoří	Spisy 1	240	Praha, ČGU	
350	Horské kořeny	1938	tři povídky		182	Praha, ČGU	
351	Káča a jiné obrázky	1938	povídky	Spisy 18	221	Praha, ČGU	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
352	Potměchuť	1938	povídky		186	Praha, ČGU	
353	Rodiče a děti	1938	povídky		200	Praha, ČGU	
354	Svatba	1938	povídky		325	Praha, ČGU	
355	Za světem	1938	dvě povídky		153	Praha, ČGU	
356	Zapadlí vlastenci	1938	horský obraz		457	Praha, ČGU	
357	O ztraceném ševci	1939	horský obraz	Spisy 20	468	Praha, ČGU	
358	Pantáta Bezoušek	1939	povídka	Spisy 2	314	Praha, ČGU	
359	Půlpáni	1939			229	Praha, ČGU	
360	Sírotek	1939			260	Praha, ČGU	
361	Stehle	1939	podhorský obraz		257	Praha, ČGU	
362	Ze vzpomínek	1939		Spisy 24		Praha, Unie	
363	Káča a jiné obrázky	1940	povídky	Spisy 18	221	Praha, ČGU	Domov, Nermuť, V neděli, Káča
364	Kalibův zločin	1940	obraz z podhoří	Spisy 1	270	Praha, ČGU	

365	Mezi lidmi	1940	povídky	Spisy 5	210		Praha, ČGU	
366	Poslední léto	1940	obrazy z venkovského života	Spisy pro mládež	253	2.	Praha, Novina	ilustroval A. Zábranský
367	Skleník	1940			131		Praha, ČGU	ilustroval A. Kašpar
368	Špačci	1940			93		Praha, ČGU	
369	Západ	1940	pohorský obraz		222		Praha, ČGU	
370	Zapadlí vlastenci	1940	horský obraz		457		Praha, ČGU	
371	Obrázky od nás	1941	vzpomínky ve verších					
372	Pantáta Bezoušek	1941	povídka		314		Praha, ČGU	
373	Po vlasti	1941	básně					
374	Pod Zvičinou	1941	básně a povídky			2.		
375	Zvířátka a lidé	1941					Praha, Novina	ilustroval J. Trnka

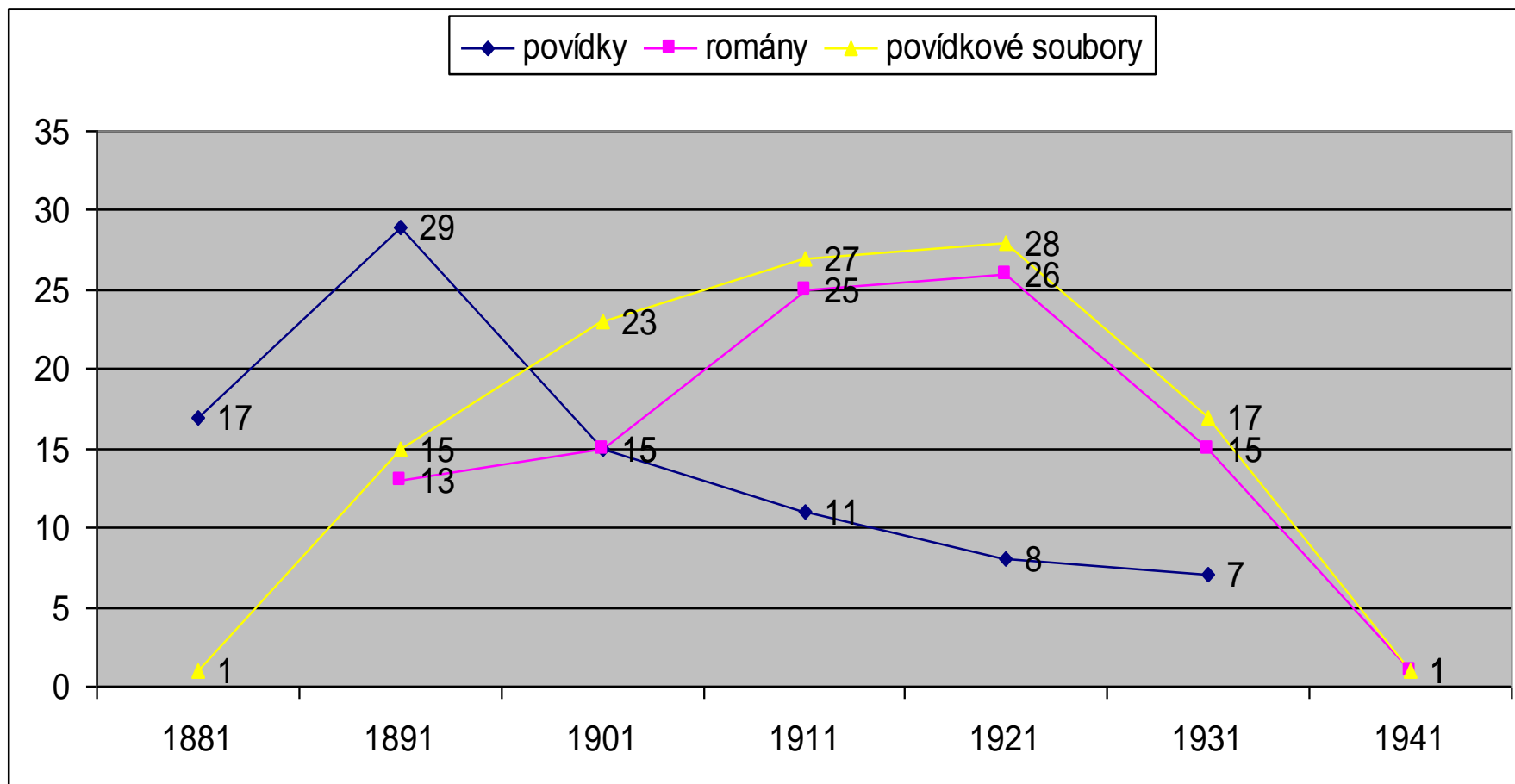
Graf č. 1

Překlady Raisova díla do cizích jazyků.

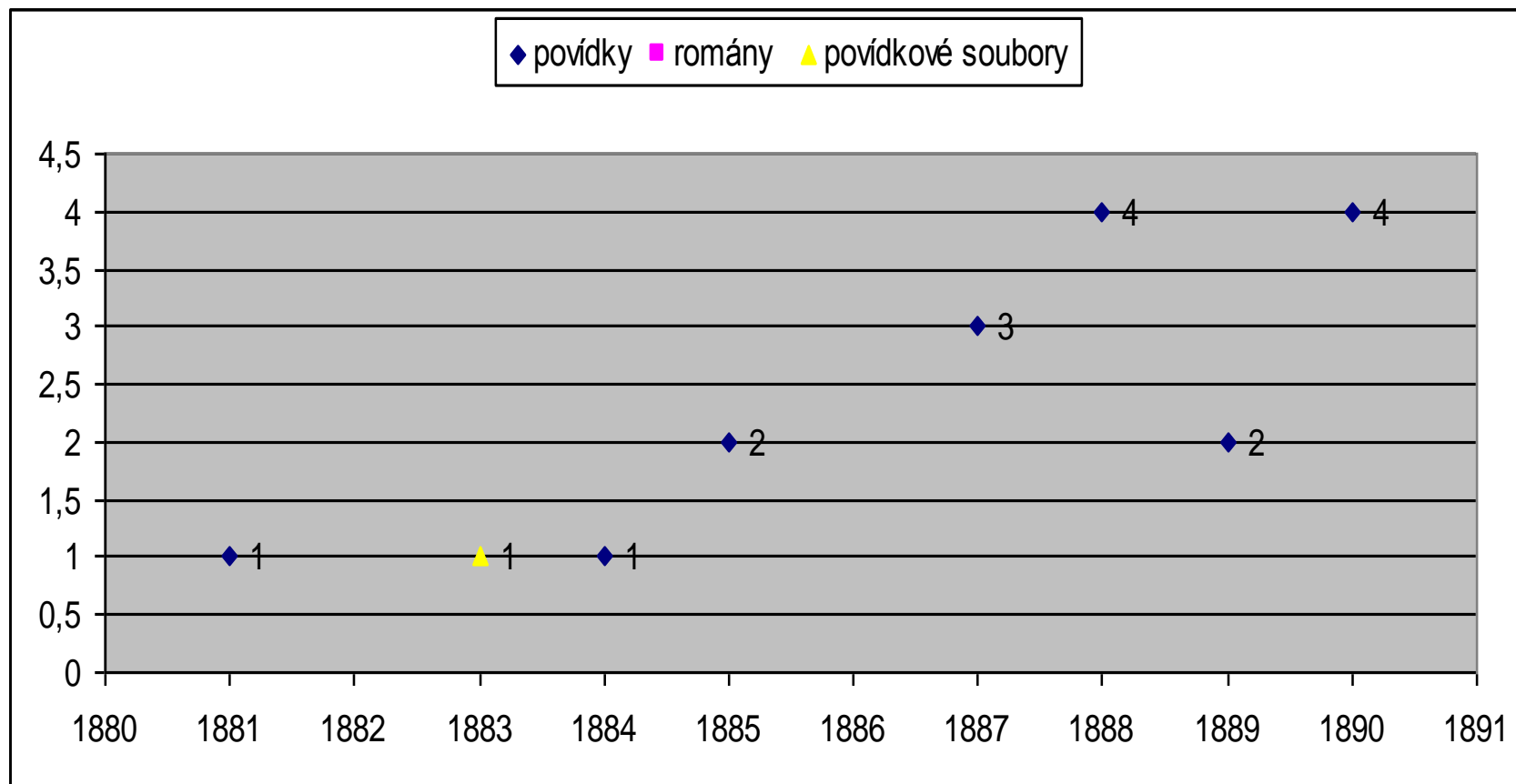
Graf č. 2

Všechna vydání Raisových próz v průběhu jednotlivých desetiletí zkoumaného období.

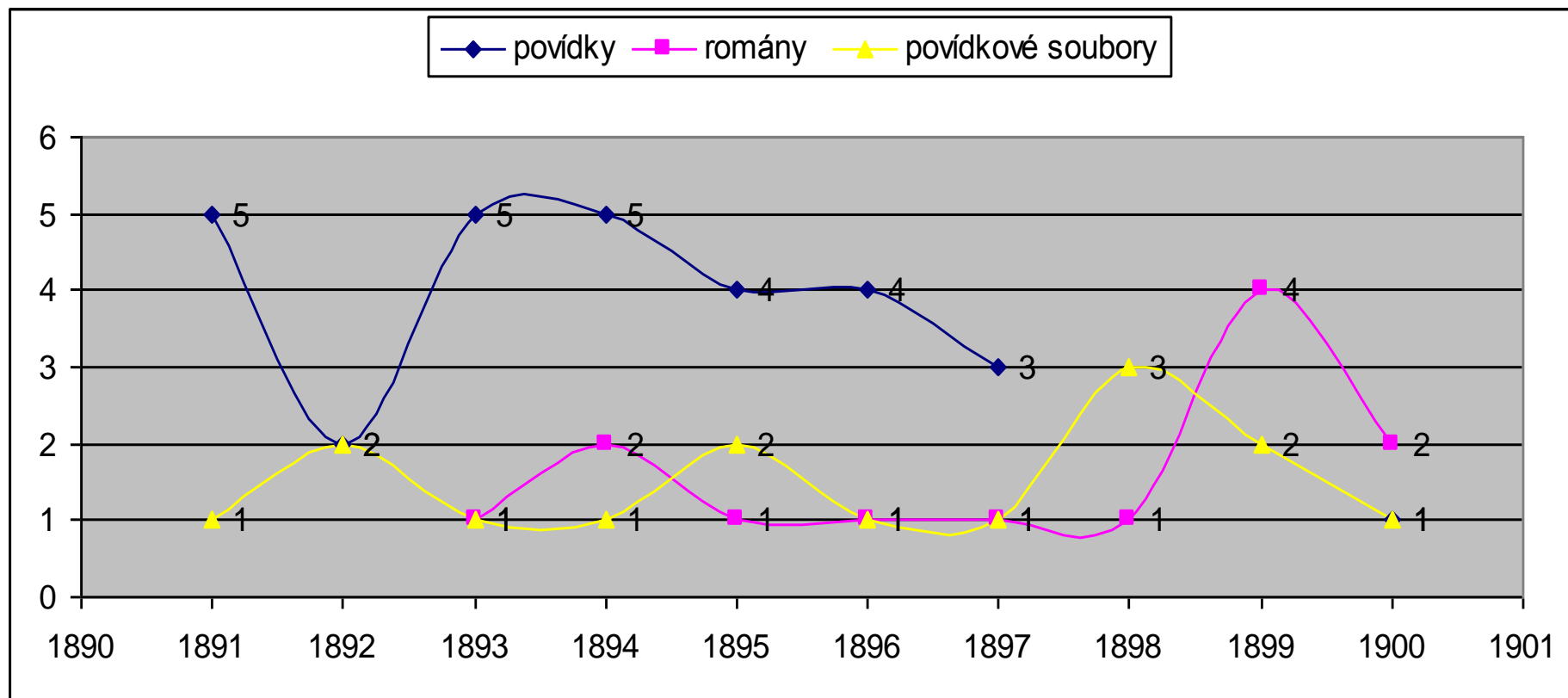
Graf č. 3

Časová osa - Raisovy prózy v letech 1881-1890.

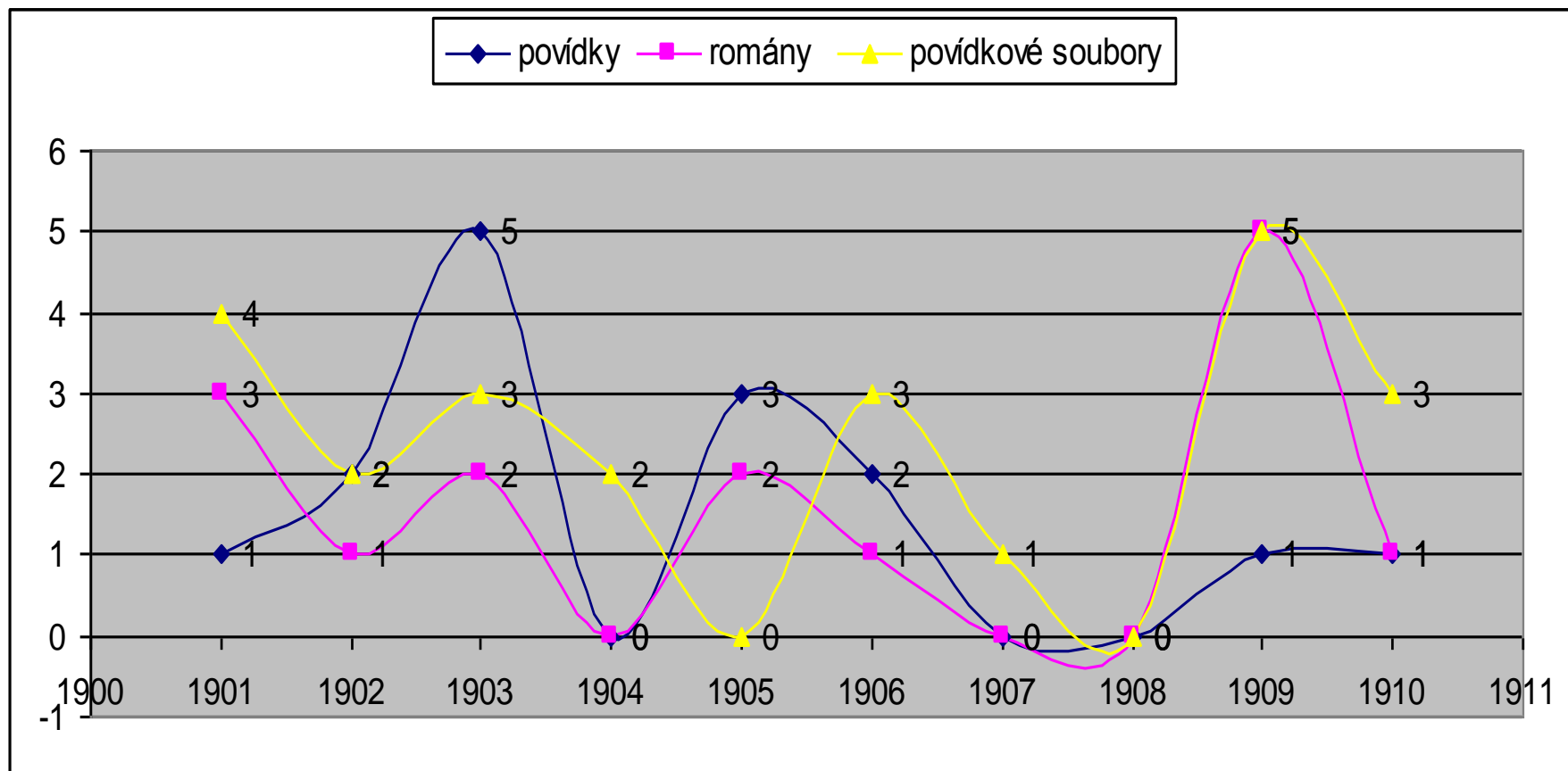
Graf č. 4

Časová osa - vydání Raisových próz v letech 1891-1900.

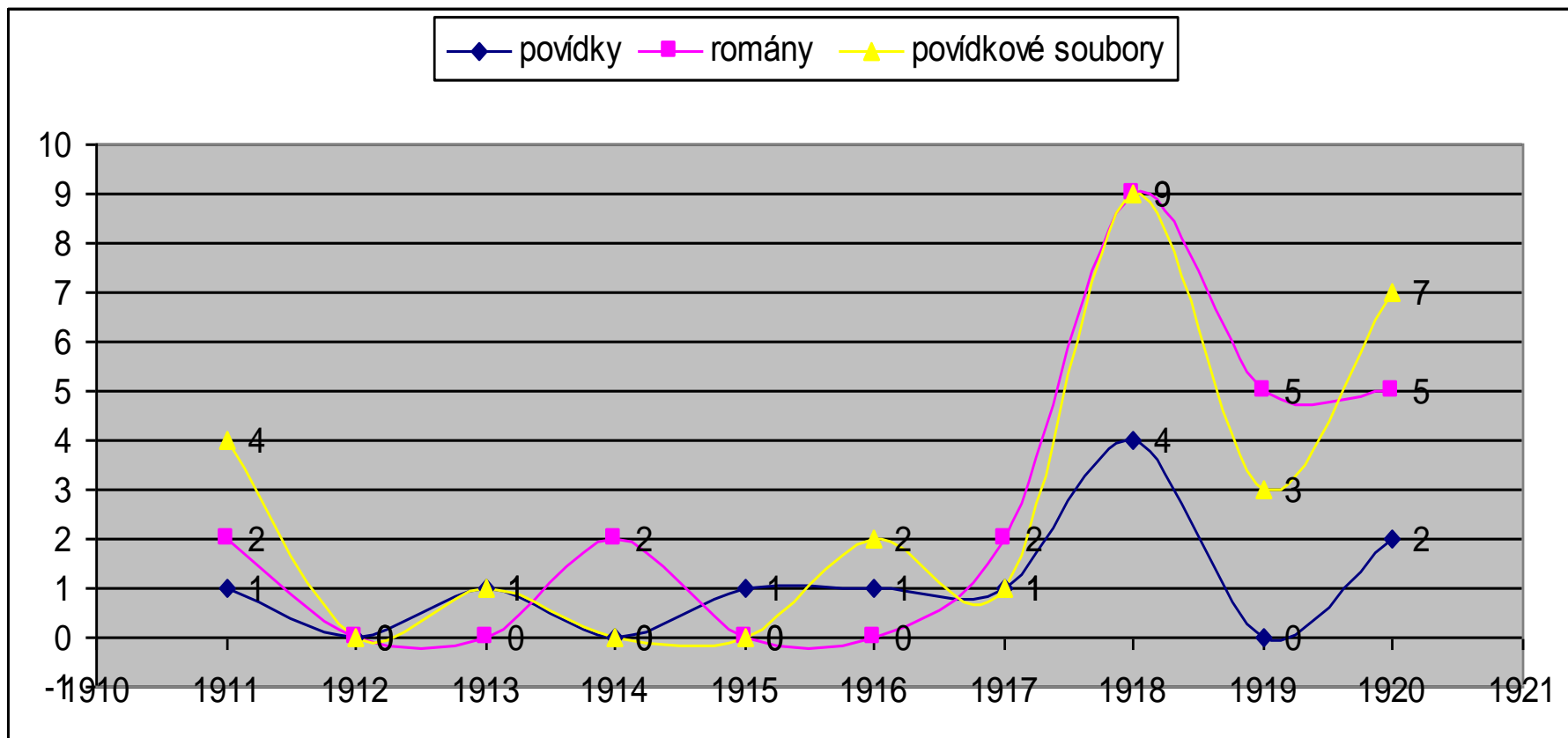
Graf č. 5

Časová osa - vydání Raisových próz v letech 1901-1910.

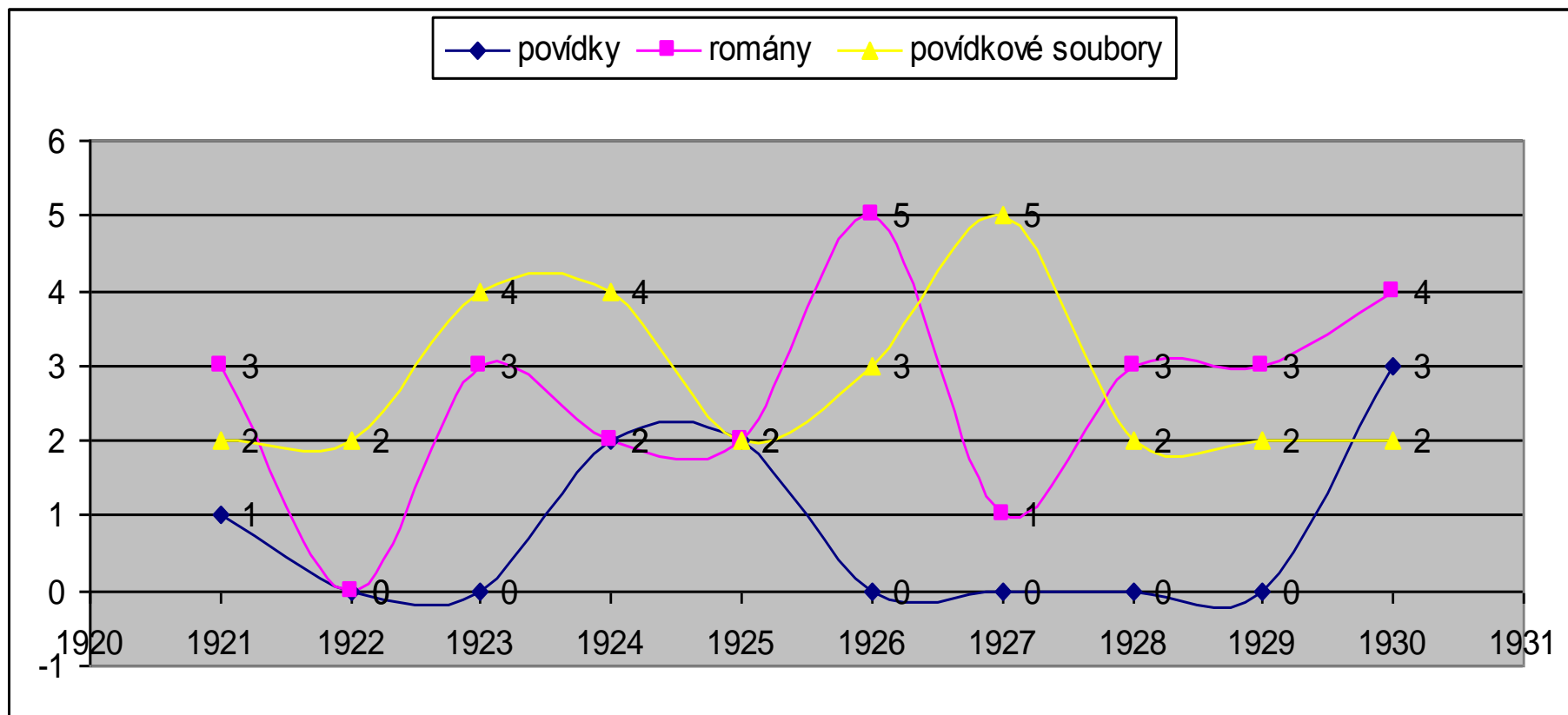
Graf č. 6

Časová osa - vydání Raisových próz v letech 1911-1920.

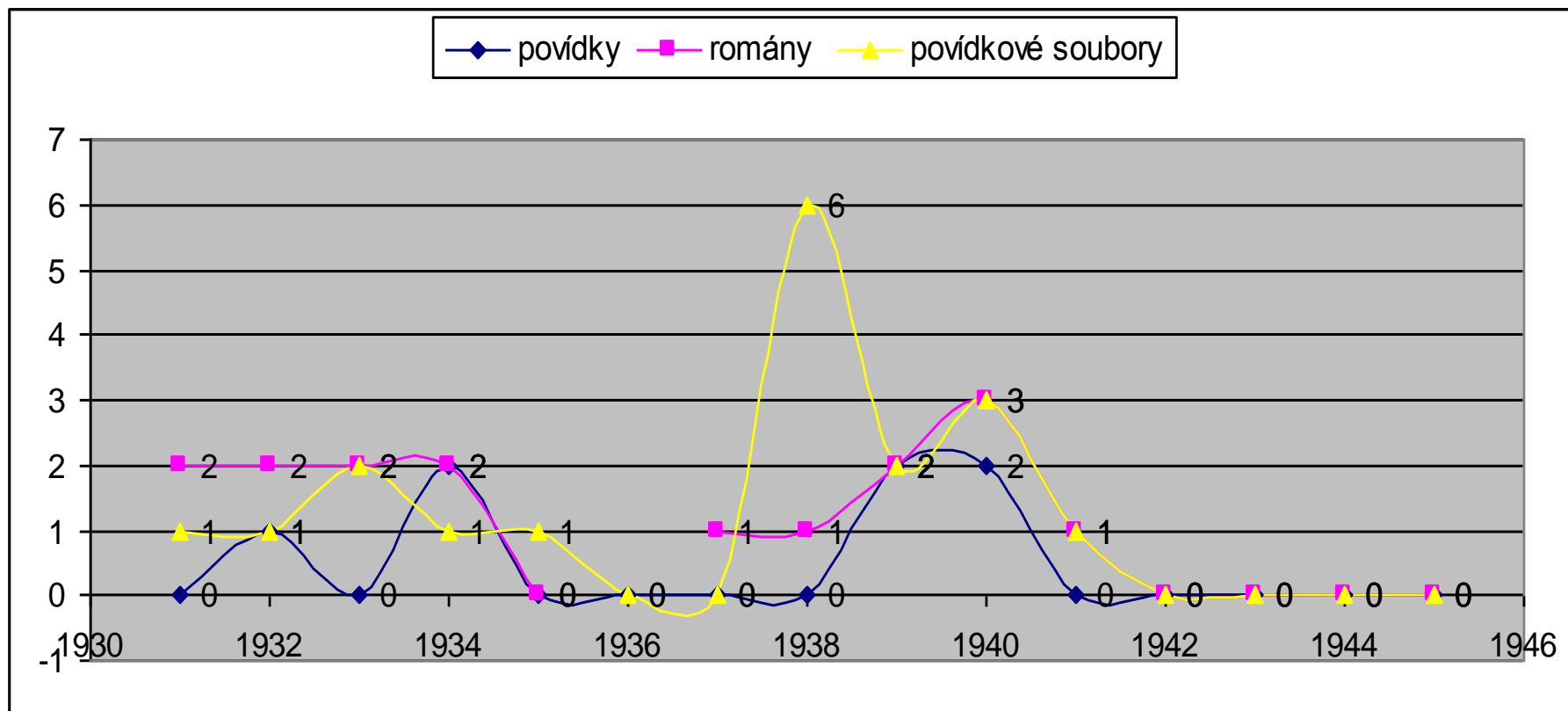
Graf č. 7

Časová osa - vydání Raisových próz v letech 1921-1930.

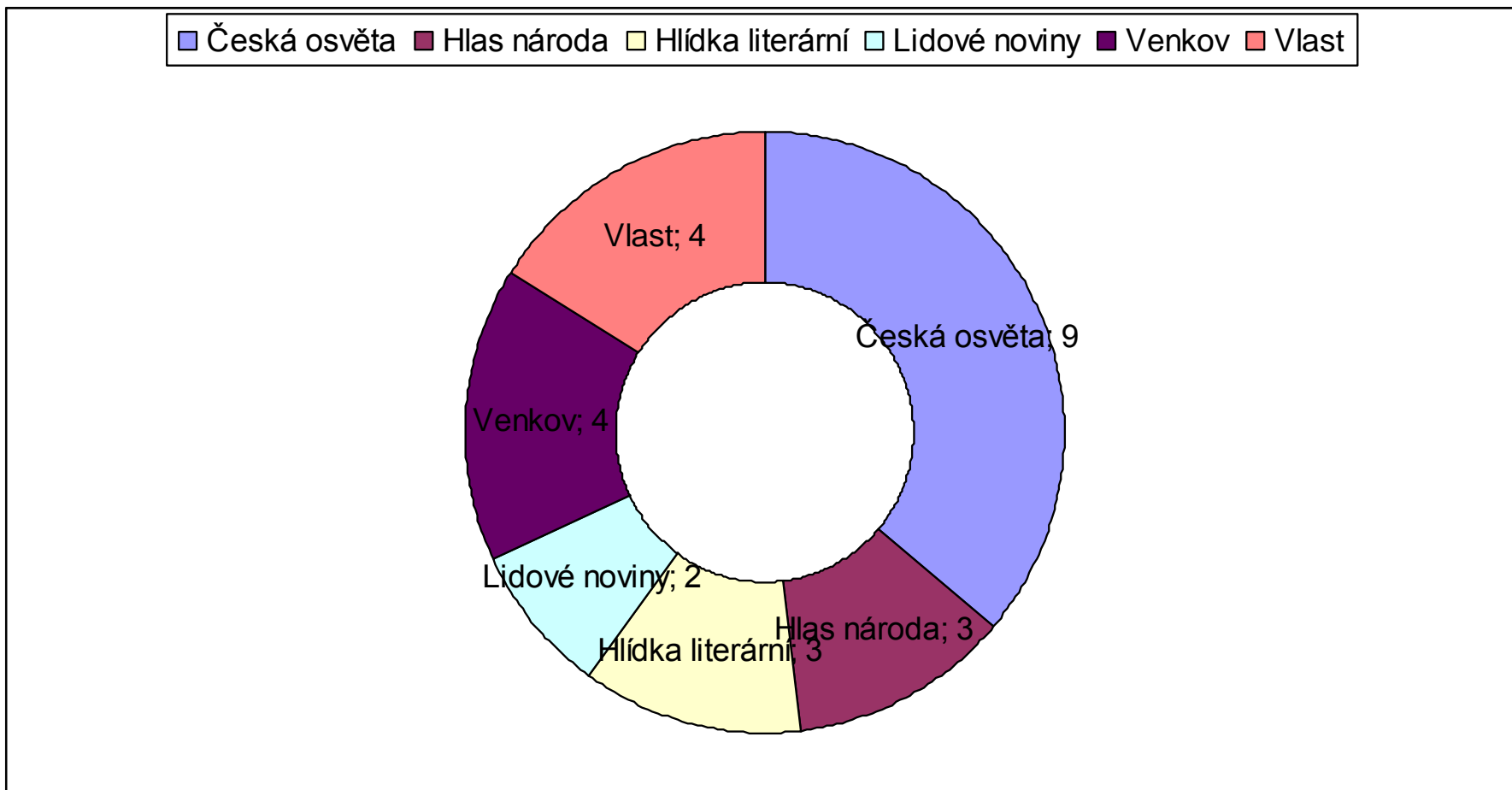
Graf č. 8

Časová osa - vydání Raisových próz v letech 1931-1945.

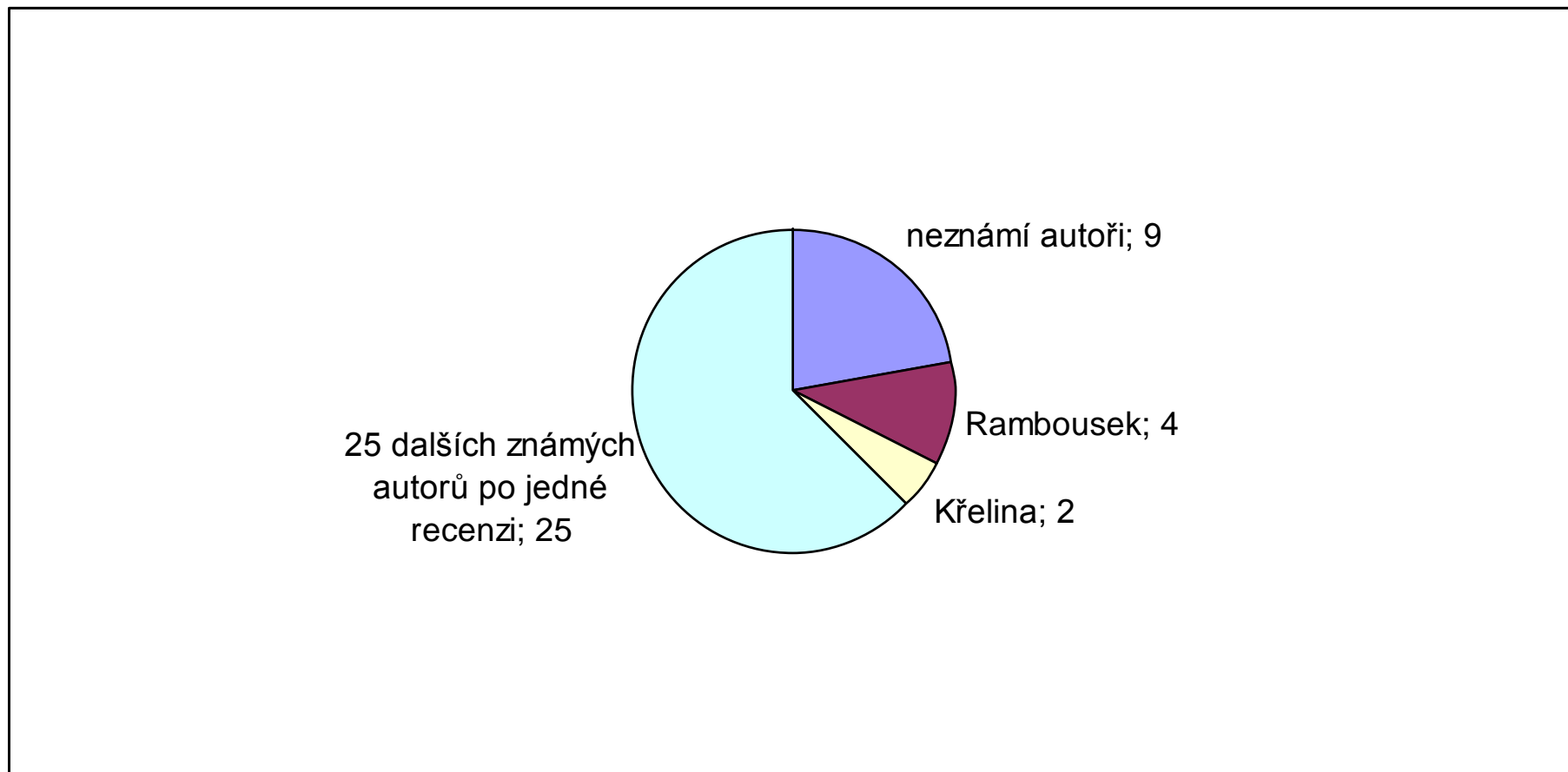
Graf č. 9

Recenze Raisova díla z databáze *Retrobi*. Periodika, v nichž se vyskytl více než jeden článek, vztahující se k Raisovým prózám.

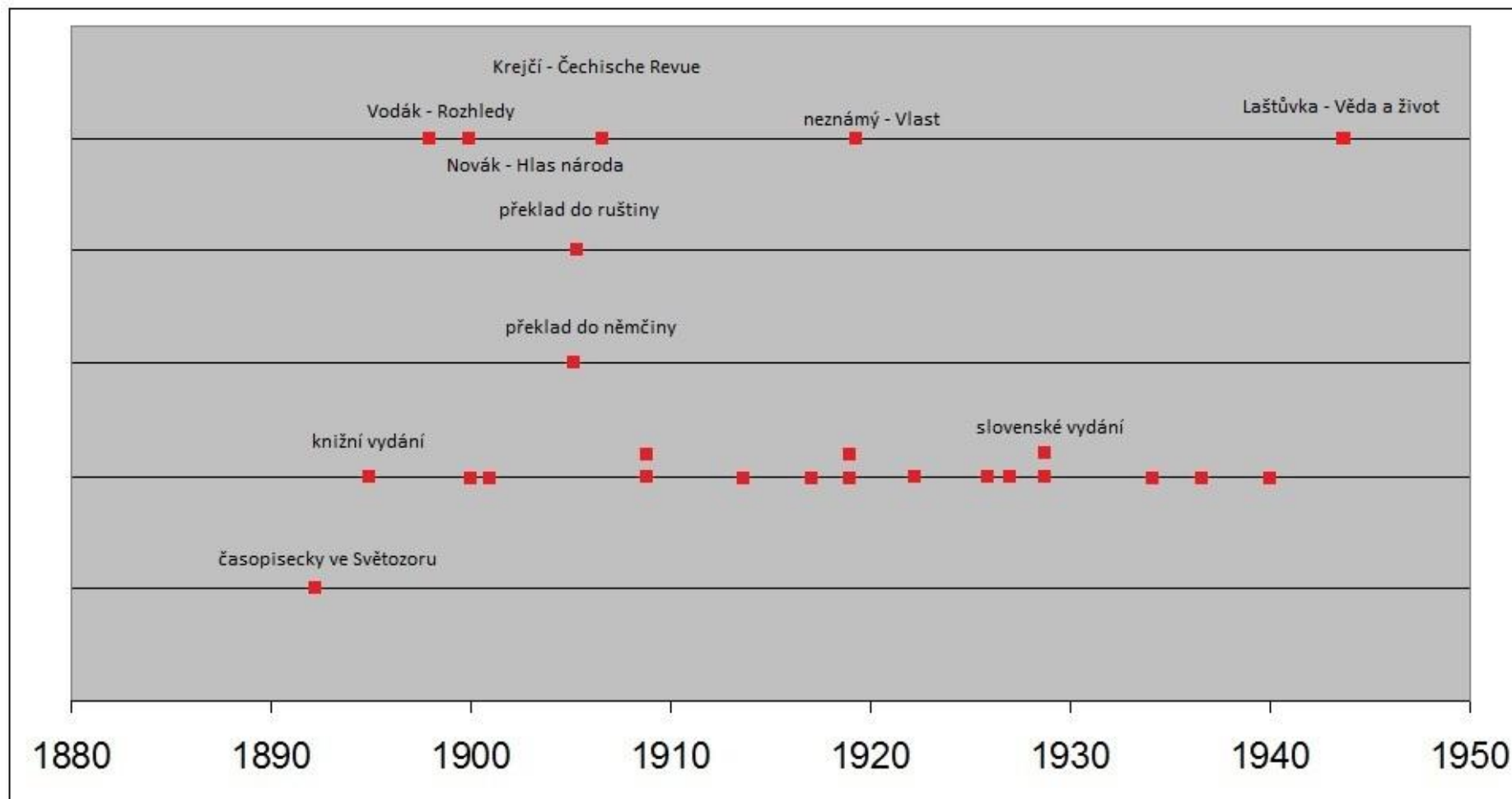
Graf č. 10

Autoři recenzí Raisova díla z databáze *Retrobi*.

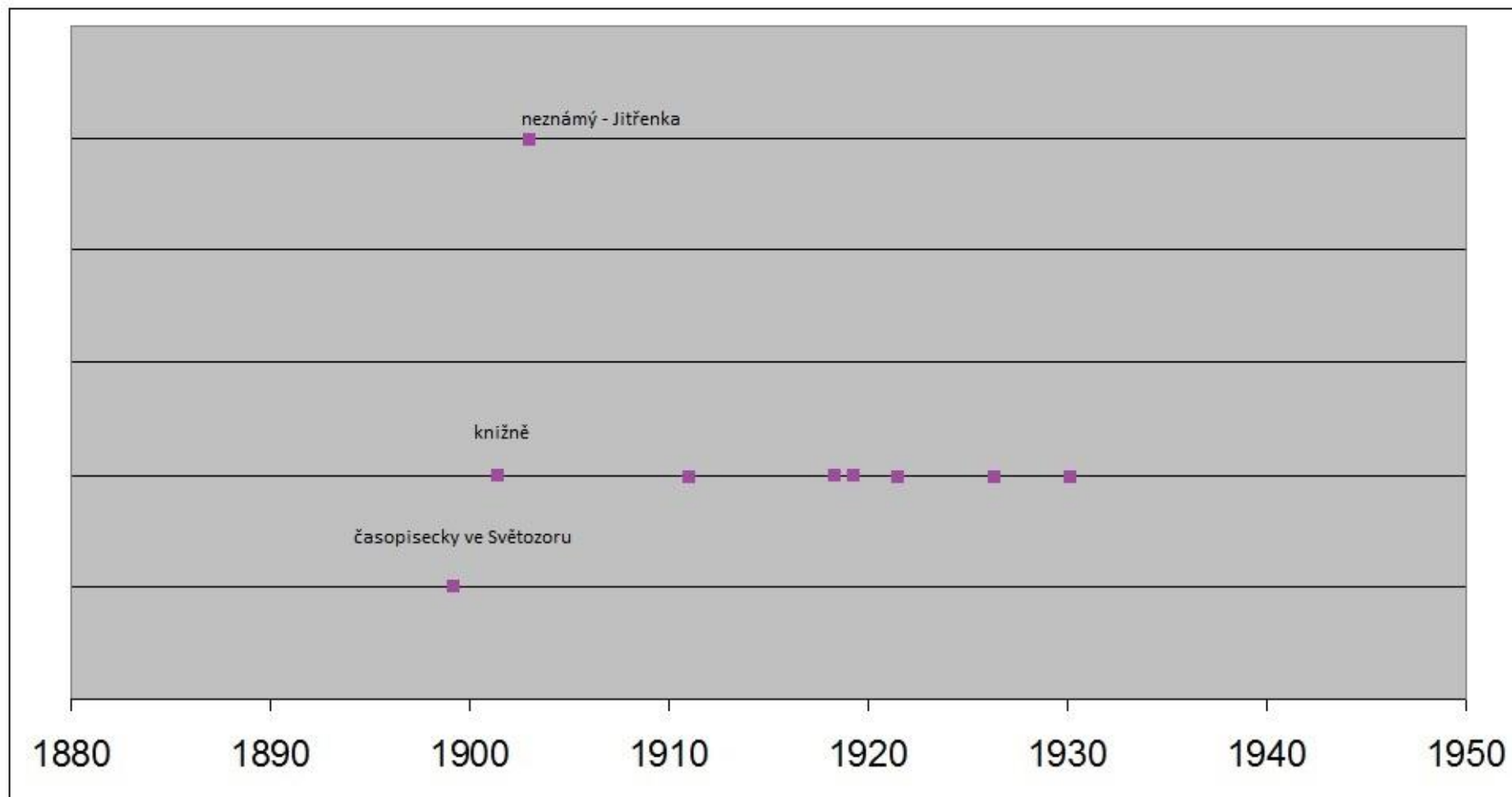
Graf č. 11

Časová osa – Kalibův zločin – recenze z *Retrobi*, překlady, vydání a časopisecká vydání.

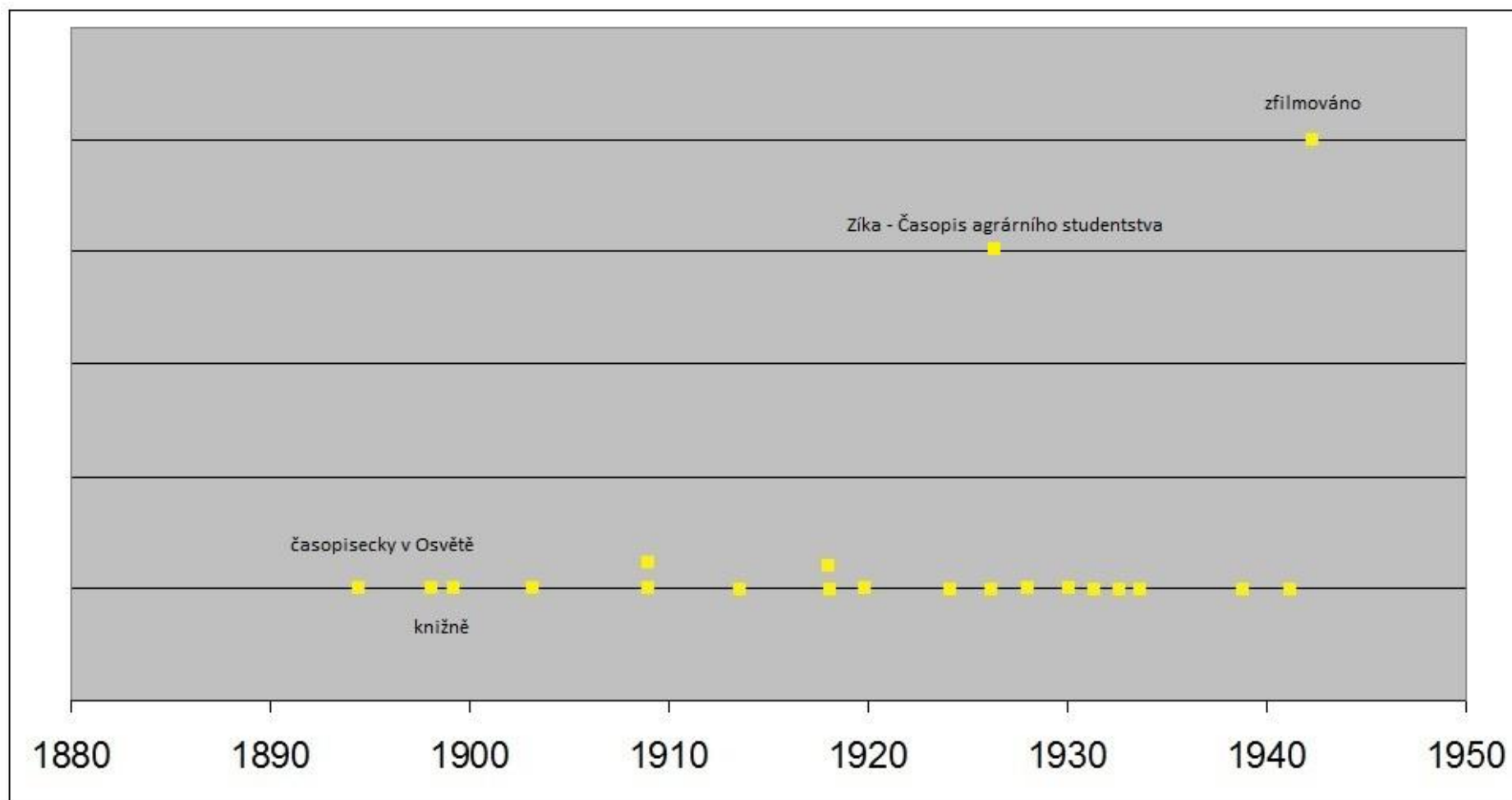
Graf č. 12

Časová osa – Na lepším – recenze, vydání a časopisecká vydání.

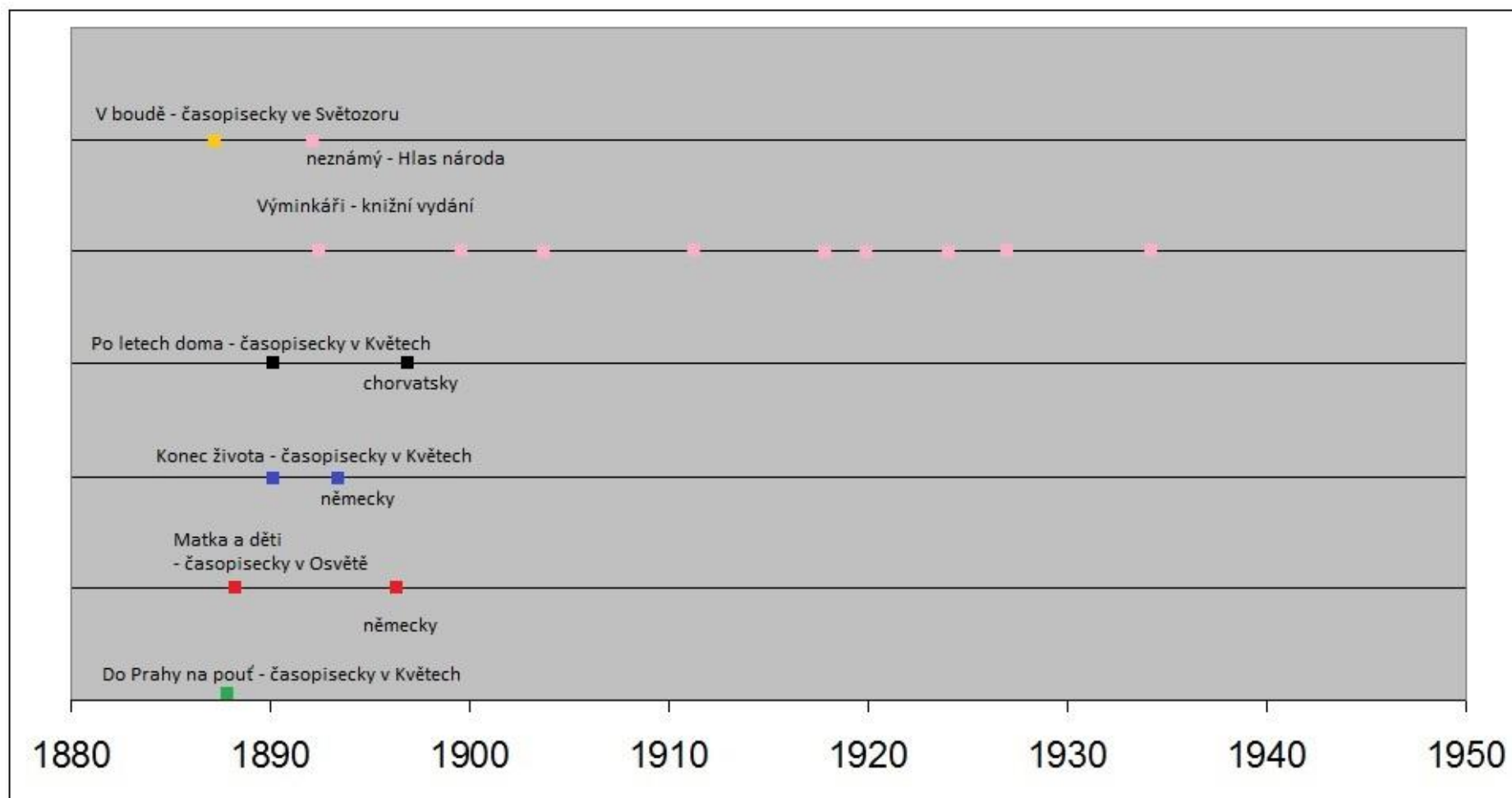
Graf č. 13

Časová osa – Pantáta Bezoušek – filmová verze, recenze, knižní vydání a časopisecká vydání.

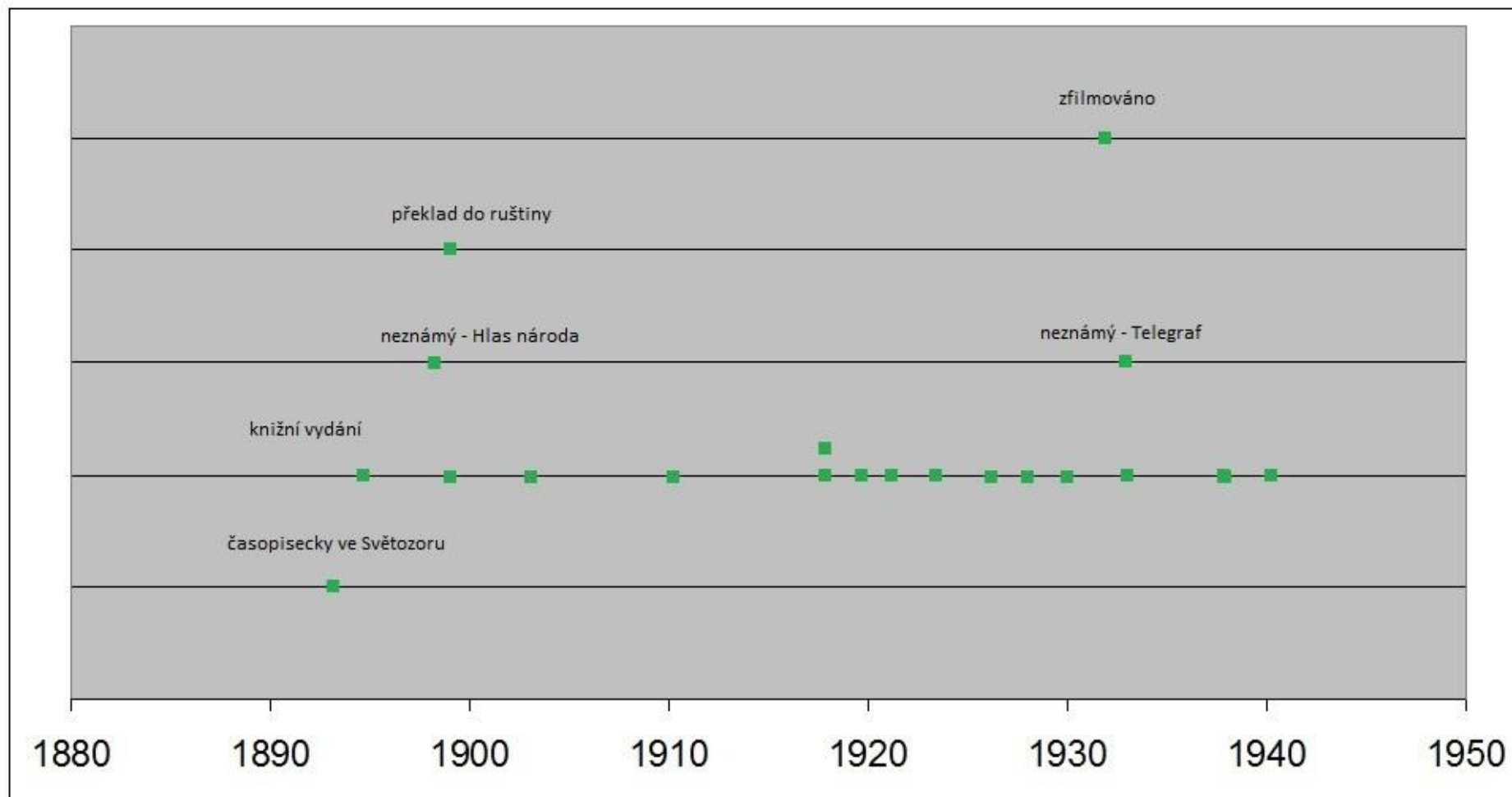
Graf č. 14

Časová osa – Výminkáři – recenze, překlady, vydání knižní a časopisecká.

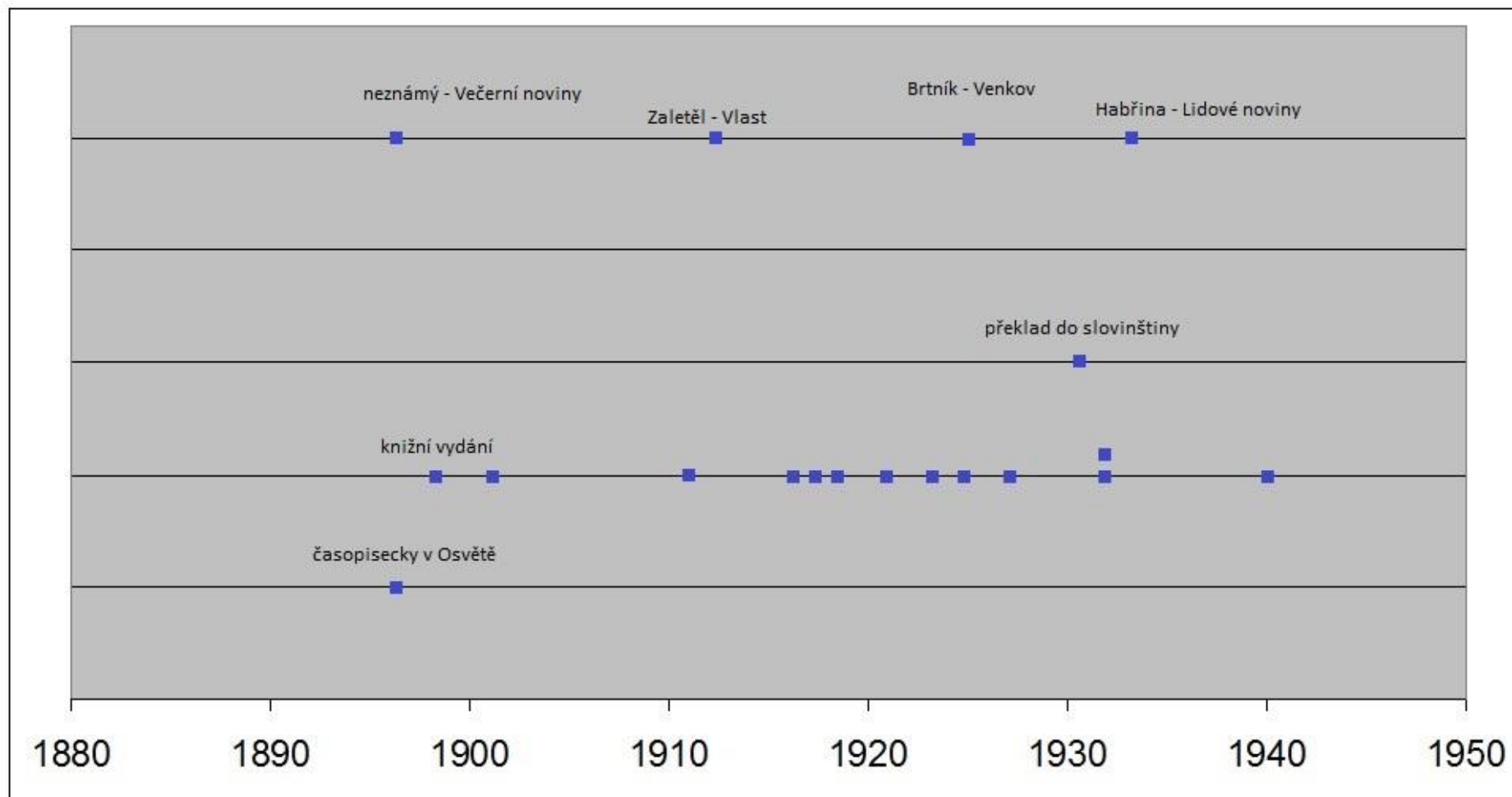
Graf č. 15

Časová osa – Zapadlí vlastenci – filmová verze, překlady, recenze, knižní a časopisecká vydání.

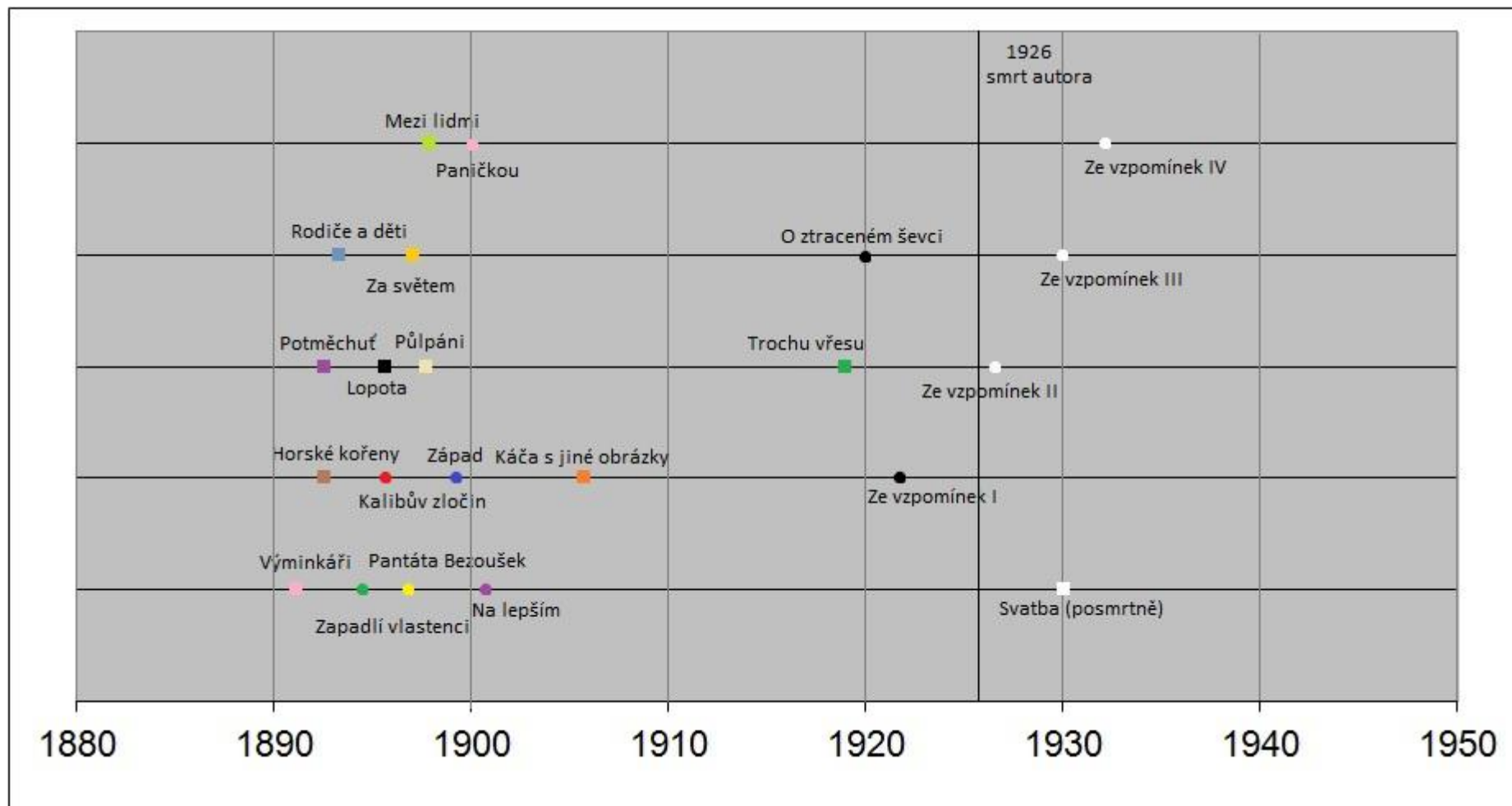
Graf č. 16.

Časová osa – Západ – recenze, překlady, knižní a časopisecká vydání.

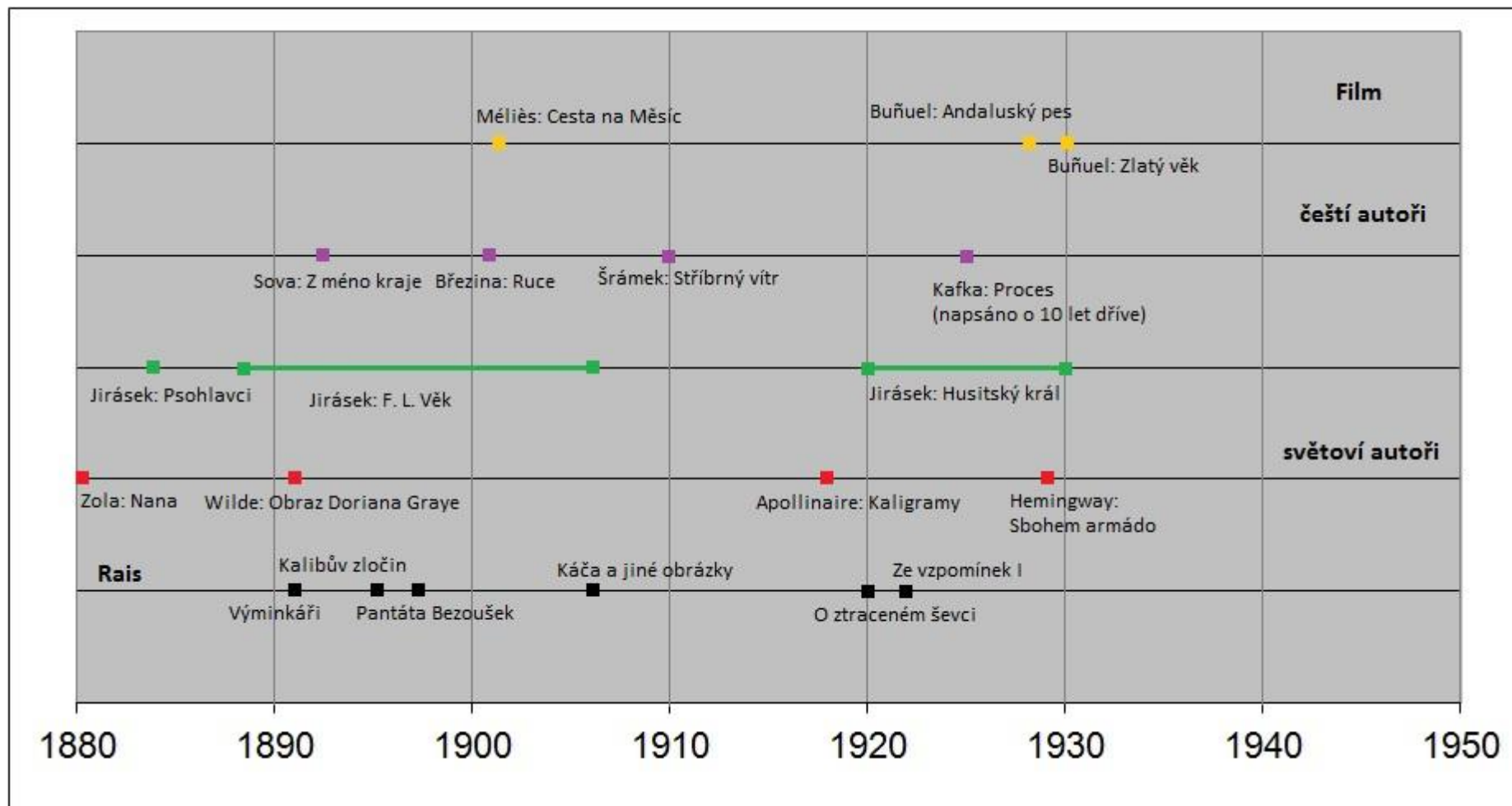
Graf č. 17

První vydání Raisových povídkových souborů (čtvereček), románů, rozsáhlejších povídek a vzpomínek (kolečko).

Graf č. 18

Raisovy prózy v širším kontextu soudobého umění.

Tabulka č. 4

Články, které se vztahují ke konkrétním Raisovým prózám (*Retrobi*).

Číslo	Dílo, k němuž se článek vztahuje	Autor	Rok	Datum	V kterém periodiku článek vyšel	Ročník	Číslo	Strany	Poznámka
1	České pohádky o Kristu Pánu	Křelina F.	1937	14. 12.	Venkov	32	293	8	dětské knihy k Vánocům
2	Horské kořeny	Trnka T.	1927-8	říjen 1927	Česká osvěta	24	2	65	
3	Káča a jiné povídky	Fingal P.	1917	červen	Vzlet	1	6	172-3	
4	Kalibas Verbrechen	Krejčí J.	1907		Čechische Revue	1		189	
5	Kalibův zločin	Novák J.	1897	3. - 17. 1.	Hlas národa		2-17		
6	Kalibův zločin	Vodák J.	1895-6	červenec	Rozhledy	5	9	590-595	
7	Kalibův zločin	0	1919-20	prosinec 1919	Vlast	36	3	136-7	
8	Na lepším	0	1902	15. 12.	Jitřenka		21	407-8	za toto dílo obdržel cenu České akademie věd a umění
9	O ztraceném ševci	Rambousek A.	1920	červen	Česká osvěta	16	6-7	124	
10	O ztraceném ševci	Vašek B.	1928-9	prosinec 1928	Vlast	45	3	144	
11	O ztraceném ševci	Hýsek M.	1920	2. 4.	Národní listy	60	92	1-2	

12	Pantáta Bezoušek	Zíka O.	1926-7	únor 1927	Časopis agrárního studentstva	1	2-3	28	glosa ke zfilmování
13	Poslední léto	Juda K.	1925		Střední škola	5	2	105	
14	Poslední léto	Křelina F.	1938	19. 6.	Venkov	33	143	9	knihy za vysvědčení
15	Poslední léto	0	1924	11. 12.	Zvon	25	13	182	
16	Povídky ze starých hradů	Novodvorský J.	1889		Hlídka literární	6	3	93-4	
17	Sírotek, Kus života	F. P. S.	1903-4	15. 2.	Srdce	3	8	165	
18	Sírotek	Hoffmann C.	1903-4		Das literarische Echo	6		796	
19	Slavná pouť	Jakoubek O.	1915-6	listopad 1915	Vlast	32	2	167-8	
20	Svatba	Cháb V.	1930-1	duben 1931	Česká osvěta	27	8	369-70	
21	Svatba	Jedlička B.	1930	16. 9.	Lidové noviny	38	467	9	srovnání Raise a Jiráska
22	Špačci	Novotný M.	1932	15. 12.	Rozhledy po literatuře a umění	1	19-20	144	
23	Václav Beneš Třebízský	Drbohlav V.	1885		Hlídka literární	2	11	173	
24	Václav Beneš Třebízský	Vykoukal F. V.	1885	1. 10.	Květy	7	10	498-9	
25	Vodník pod skalou vyšehradskou	Rambousek A.	1921-2		Česká osvěta	18	10	240	
26	Výminkáři	0	1891	28. 6.	Hlas národa		176	3	

27	Z domu	-jen-	1927-8	duben 1928	Česká osvěta	24	8	327	
28	Z naší kroniky	Šup P.	1892		Hlídkka literární	9	11	425-6	
29	Západ	Habřina R.	1933	4. 3.	Lidové noviny	41	115	9	o přeložení do slovinštiny
30	Západ	0	1896	19. 11.	Večerní noviny	9	133	1-3	
31	Západ	Brtník V.	1925	15. 10.	Venkov	20	240	2	
32	Západ	Zaletěl P.	1911-2	červen 1912	Vlast	28	9	859-860	
33	Západ, Kalibův zločin	0	1909	21. 11.	Venkov		275	8	o přeložení do slovinštiny
34	Zapadlí vlastenci	0	1899	6. 4.	Hlas národa		95		o přeložení do ruštiny
35	Zapadlí vlastenci	0	1932	27. 10.	Telegraf	4	240	2	
36	Ze vzpomínek	Sedlák J. V.	1922	16. 4.	Tribuna	4	90	14	
37	Ze vzpomínek II	Rambousek A.	1926-7	duben 1927	Česká osvěta	23	8	435-436	
38	Ze vzpomínek III	Rambousek A.	1930-1	listopad 1930	Česká osvěta	27	3	135	
39	Ze vzpomínek IV	Prach V.	1932-3	leden 1933	Česká osvěta	29	5	179	
40	Zvířátka a lidé	0	1941-2	březen 1942	Česká osvěta	38	6	230	